

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO
MUZEA VE VSETÍNĚ
1991

O B S A H :

4 - 8	Jan Pavelka: Ochranařský hodnotné lokality na Valašskomeziříčku a na Vsetínsku
9 - 14	Karel Pavelka: Výskyt vzácných a ohrožených druhů obratlovců (Vertebrata) ve státní přírodní rezervaci Čertův mlýn — Kněhyně a v jejím blízkém okolí
15 - 24	Lubomír Brabec: Střevlíkovití brouci (Coleoptera, Carabidae) lesa Doubrava u Kladerub
25 - 32	Milena Kašparová: Choryňská Stráž — zajímavá botanická lokalita
32 - 36	Jaroslav Jurčák — Jan Pavelka: Vstavač osmahlý (Ochris ustulata L.) na Vsetínsku
37 - 38	Jan Pavelka: Současný stav poznání okresu Vsetín z hlediska ornitologického
39 - 42	Jan Pavelka — Milan Maceček — Karel Pavelka: Hnízdní avifauna v jedlobukovém pralese Razula v letech 1978—1982
43 - 45	Jan Pavelka: Ptáci v SPR Ježůvka v letech 1989—1990
45 - 46	Jan Pavelka: Avifauna ve Velkých Karlovicích v březnu a dubnu
47 - 48	Jaromír Jung — Jiří Pavelka: Hnízdní výskyt potápkы rudokrké (Podiceps griseigena) na rybnících v Zubří — Hamrech v roce 1989
49 - 50	Jan Pavelka — Radek Žídek — Petr Pecháček — Jakub Mikulaštík — Alan Kašpar — Vladimír Holáň: Přírodně hodnotná lokalita — mokřad na Bobrkách u Vsetína
51 - 52	Drahomíra Kislingrová: Několik prvních zkušeností ze zimního monitorování ptáků
53 - 55	Milena Kašparová: Lišeňíky ve sbírkách Okresního vlastivědného muzea Vsetín
56 - 57	Josef Hrnčířík: Ochrana hub
58 - 59	Eva Dušková: Zámek v Lešné u Valašského Meziříčí
59 - 63	Jaroslav Sztefek: Historický vývoj panství v Lešné u Valašského Meziříčí
63 - 64	Jiří Demel: Sochař Jožka Antek
64 - 65	Jiří Horská: Rudolf Horská (1891—1967)
65 - 66	Eva Urbachová: RNDr. Bohumil Peroutka (1926—1969)
66 - 68	Anastázia Marková: Bývalo to prvej všecko jinačí
68 - 69	Josef Goláň: Hřiby na Valašsku

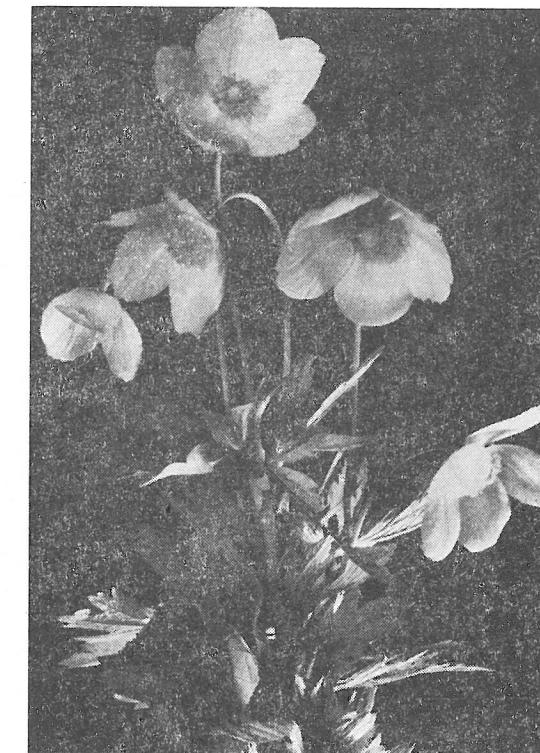
1. str. obálky:

Mláďata krkavce velkého (*Corvus corax L.*) na hnízdě.

Foto T. Kašpar

4. str. obálky:

Z Pulčinských skal.

Sasanka lesní

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO MUZEA VE VSETÍNĚ

KVĚTEN 1991

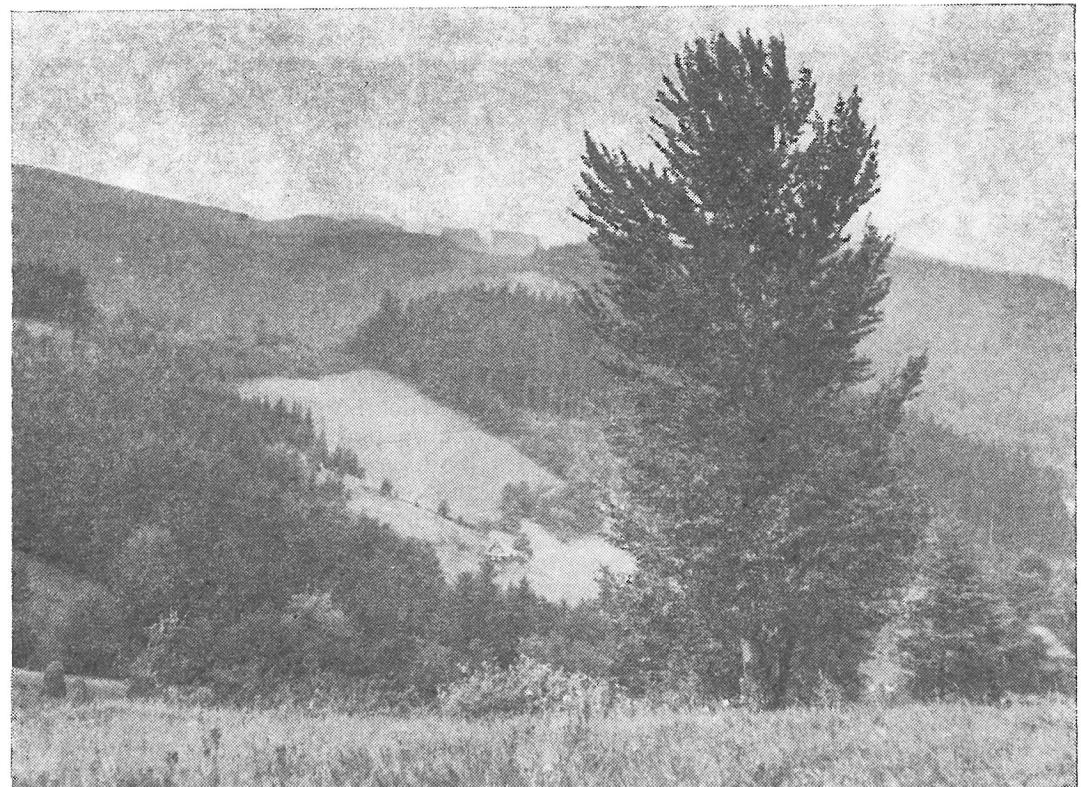
Zodpovědný redaktor: Aloisie Rambosková
Redakční rada: RNDr. Lubomír Brabec, Jiří Demel,
Hana Jabůrková, RNDr. Jaroslav Jurčák, Miroslav
Langer, PhDr. Tomáš Mikulaštík, Eva Urbachová
Grafická úprava: Břetislav Dadák

Foto: Miroslav Langer

Počet výtisků: 1000 kusů

0862—0504

Vytiskly Ostravské tiskárny, provoz 26 Valašské Meziříčí
Cena 15,— Kčs

Údolí Lušová, pohled od severu.

Foto L. Kučírek

Problémy naší doby výstižně a přesvědčivě vyjádřil Peter Farb ve své knize Ekologie:

„Moderní člověk, žijící ve městech a vzdálený přírodě, začíná znova objevovat starou pravdu: lidstvo je jen jedním vláknem v mnohotvárném předivu života, který se dělí o tuto Zemi. Kdykoli toto předivo poruší, dostane většinou velmi nepříjemnou lekci. Jeho továrny a jeho auta chrlí do vzduchu spoustu nečistot, které ničí jeho vlastní zdraví a navíc zvyšují natolik teplotu planety, že ohrožují všechno živé. Člověk našel látky hubící hmyz a jiné škůdce, aby mohl zvýšit výnosy polí, lesů a luk, ale týmiž látkami téměř vyhubil celé populace savců, ptáků a ryb. Odpady z továren i z jeho přibytků se staly smrtelnou hrozbou pro život v mnoha velkých jezerech, jako je například severoamerické Erijské jezero nebo asijský Bajkal. Trochu pozdě si začíná člověk uvědomovat, že všechny živé bytosti, i on sám, se navzájem podmiňují, že všichni potřebují půdu, vodu a vzduch a zároveň je spoluvtvářejí“.

Ještě včera nás vědci varovali před hrozbou atomové zimy a již dnes máme možnost se seznámit s důsledky nezodpovědného počínání politiků v Iráku, kde hoří ropná pole a mraky ze zplodin hoření brání pronikání slunečního světla na zemi a tamní teplota vzduchu se snížila o 20°C . Myslím, že je to poslední varování před tím, aby politická nesnášenlivost, a z toho výplývající nezodpovědnost, ne nabyla převahu nad vlastním bytím člověka a přírody na této planetě.

Obrat v dosavadních tendencích může přinést jen upřímná snaha po nápravě, která není mimo jiné možná bez důkladného poznání všech životních projevů a jejich vzájemných vztahů.

K naplnění těchto snah přispívají i pracovníci oddělení ochrany přírody studiem rostlin a živočichů původních a ohrožených biotopů. Část výsledků toho studia přinášíme i v tomto Zpravodaji.

RNDr. Lubomír Brabec

**OCHRANÁŘSKY
HODNOTNÉ LOKALITY
NA VALAŠSKOMEZIŘÍČSKU
A NA VSETÍNSKU**

JAN PAVELKA

Koncem roku 1990 vedly orgány ochrany přírody v okrese v evidenci asi 35 území, která by svou přírodovědnou hodnotou mohla být časem vyhlášena jako chráněná území. V článku uvádíme podstatnou část z nich z okolí Valašského Meziříčí a Vsetína.

1. Les Vachalka (Raťkov-Kobylská, k. ú. Karolinka, rozloha cca 5 ha, 800-850 metrů n. m.). Jedná se o zbytek původní javorové bučiny s jedlí — typ A. — Fagetum acerosum, Fagetum-acetosum. Nejstarší stromy dosahují věku 180 let. Staré jedle dosahují výšky 40-47 m, buky 35-37 m a javory 30-35 m. Největší obvod byl naměřen u starého buku na okraji plochy — ve výši pasu měl obvod 470 cm (zčásti ještě kořenové náběhy). Nižší stromové patro má věk 40 až 50 let, výšku 15-25 m a je tvořeno hlavně javorem. Z rostlin keřového patra je zajímavý výskyt lýkovce jedovatého. V javorové části je bohaté bylinné patro s dominujícím devětsilem bílým, v lese se hojně jinak vyskytuje kyčelnice — zejm. cibulkonosná. V letech 1989-1990 byl proveden ornitologický výzkum (Pavelka 1990). Bylo zjištěno celkem 35 druhů ptáků, z toho 22 hnízdících. Ze zajímavějších druhů se vyskytovali lejsek malý, holub doupňák a strakapoud bělohřbetý. Navrhovatelem je ing. S. Kovařík.

2. Les Smradlavý (Raťkov, k. ú. Karolinka, cca 3 ha, celé oddělení 15 ha, 620-740 m n. m.). Jedná se o zbytek staré bučiny (3 ha) v okolí s mladšími

bukovými porosty s jedlí. Starý bukový les má 210 let, buky dosahují výšky 35 až 40 m, nejvyšší jedinec má 45 m. V letech 1989-1990 byl prováděn ornitologický výzkum (Palička et Kopec 1990). Bylo zjištěno kolem 35 druhů ptáků, z nich např. doupňák, datel černý, čáp černý, strakapoud bělohřbetý, lejsek malý, lejsek bělokrký, budníček lesní. Navrhovatel ing. S. Kovařík.

3. Les Brodská (Hrubá Brodská, k. ú. Nový Hrozenkov, cca 3 ha). Zbytek staré bučiny pod hlavním hřebenem Vsetínských vrchů. Výskyt chráněných živočichů — např. strakapouda bělohřbetého, datla černého, lejska malého, čápa černého a holuba doupňáka. Navrhovatel ing. S. Kovařík.

4. Lesy Paseka - Antonínov, Na Valše (k. ú. Hustopeče n. B. - rozhraní okresů Vsetín-Přerov, cca 30 ha, 271 m n. m.). Území se skládá ze čtyř částí, od sebe oddělených silnicí V. Meziříčí — Hranice a prolukami se zemědělskou půdou. Jedná se o zbytek lužních lesů asociace Pruno-Fraxinetum (podle lesnické typologie: jilmový luh bršlicový na naplavených půdách) s více méně přirozenou skladbou dřevin. Ve stromovém patře jsou zejm. zastoupeny jasan, lípa, olše, dále javor, dub, vrba, osika a vzácně jilm. Podstatnou část lesa tvoří mladší pařezina (věk 60-80 let), v níž jsou roztroušeně staré stromy, které byly při minulé těžbě ponechány jako výstavky — jedná se hlavně o duby (věk 120-150 let, průměr kmene 80-120 cm). Keřové patro je vyvinuto na 30-40 % plochy, místy téměř neprůchodné - tvořeno většinou střemchou ptačí. Bohaté bylinné patro má pokryvnost 90-95 %. V území se nacházejí slepá ramena, která jsou i v posledních letech občas naplňována vodou, dále jím protékají dva potoky (ty způsobují zaplavení lesa při větších deštích - naposledy na jaře 1990). Střídají se silně podmáčená stanoviště (olše, vrba, jasan) se suššími (lípa, habr, příp. bříza). Bříza by měla být pěstebním zásahem v příštích letech

odstraněna. Z chráněných ptáků se vyskytuje lejsek bělokrký (hnízdí 40-60 páru), lejsek černohlavý, šoupálek krátkoprstý, strakapoud malý a prostřední, čáp černý. Les byl vyjmut z intenzivního obhospodařování, poněvadž se nachází v zájmovém území plánované výstavby vodní nádrže (Teplice nad Bečvou) v souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Blahutovice. Tyto lesy jsou jedinými zachovalými luhy v povodí horního toku řeky Bečvy. Nutno provést botanický a zoologický výzkum. Navrhovatel J. Pavelka.

5. Mokřad pod hrází Velkého choryňského rybníka (k. ú. Choryně, 21 ha, 275 m n. m.). Původně louka, která začala být před 30-40 lety prosakujícími vodami ze sousedního rybníka zamokřována. Na stanovišti vznikla hodnotná mokřadní společenstva - rozsáhlé porosty vysokých ostřic, orobince a místy rákosu, později začala sukcese dřevin (vrby, olše aj.). Vzniklý mokřad je útočištěm mnoha chráněných rostlin a živočichů. Z ptáků se tam vyskytuje chřástal vodní a kropenatý, rákosník velký, proužkovaný a obecný, strnad rákosní, moudliváček lužní, cvrčilka říční aj. Lokalita je navržena na SPR již od roku 1976, Státní rybářství v Přerově však tehdy nedalo souhlas z důvodu plánované výstavby nového rybníka. Autorem návrhu byl ing. Jiří Borovička (1930-1987), který území velmi dobře znal. Okresní pracoviště ochrany přírody má v úmyslu dát lokalitě název „Borovičkova blata“ (příp. podobný), čímž by měl být oceněn celoživotní přínos ing. J. Borovičky pro ochranu přírody v okrese Vsetín.

6. Meandry Senice (k. ú. Lidečko, asi 0,7 km úsek Senice). Relativně dobré zachovalá část toku řeky Senice s olšovými porosty. Nachází se pod ústím Pulčinského potoka. Z ptáků se vyskytuje skorec, konipas horský, někdy cvrčilka říční, ledňáček a poblíž toku bramborníček černohlavý. Schází podrobnější průzkum geomorfologický, botanický i zoologický. Navrhovatel ing. J. Borovička.

Vstavač kukačka — detail květenství. Vsetín, květen 1989.
Foto J. Pavelka

7. Pasínek Pecíválka (k. ú. Halenkov, asi 0,5 ha). Horská louka s bohatou květenou a roztroušenými jalovci ve vrcholové části místní kóty (722 m n. m.). Rostlinná společenstva se vyznačují přítomností tzv. ostrůvkovitého fenoménu — na četných kupkách lučních mravenců je podstatně odlišnější fytoценóza (tam dominuje mateřídouška, místy v kombinaci s trsy rozchodníku, hvozdíku, příp. rozrazilu lékařského a svízele povázky) ve srovnání s okolním lučním společenstvem. Trsy rostlin na kupkách mraveniště vytvářejí v létě barevné „bochánky“ (rozchodník - žlutá barva, hvozdík - červená, s. povázka - bílá), které dotvářejí s okolní květenou na louce pohlednou barevnou scenérii. Na lokalitě dále roste hadinec obecný, tužebník obecný, pcháč bělohlavý, pupava bezlodyžná, podél lesa hasivka orličí, kruštík širolistý aj. Vyskytuje se velké množství hmyzu, zvláště je nápadná motýlfauna: Z ptáků hnízdí linduška lesní (2. 7. 1989 ná-

lez hnízda s mláďaty). Do r. 1984-1985 zde majitel pásł několik kusů skotu. Lokalita je nyní ohrožována náletem smrku a vznikající mladou smrčinou z jižní strany louky. Tato smrčina postupně zvětšujícím se zástinem negativně ovlivňuje pestrost květeny — zatím je tak postižen jen 5 m široký pruh louky podél lesa. Je potřebné provést podrobnější botanický a entomologický průzkum. Nutný je návrat původního hospodaření — tj. mírná pastva skotu. Navrhovatel J. Pavelka a ing. S. Kovářík.

8. Pasínek Buchlov (k. ú. Huslenky, 0,5 ha). Jižně exponovaná stráň na strém svahu nad Bečvou s teplomilnou květenou, s výskytem lesostepního druhu bílojetele bylinného a některých vstavačovitých. Krajinářsky významná je přítomnost borovice černé, která se na lokalitu dostala samovolně z okolí Bečvy. Parcela je extenzívne využívána

jako pastvina skotu, zarůstá však náletem dřevin (průběžně odstraňovat). Je potřebné provést botanický a entomologický průzkum. Navrhovatelem J. Pavelka.

9. Pasínek Losový (k. ú. Huslenky, 2,5 ha). Jižně a jihozápadně exponovaný pasínek skotu v závěru údolí Losový s výskytem teplomilné květeny včetně chráněných druhů — hojný výskyt pcháče bezlodyžného (stovky rostlin), černohlávku dřípatého (bílá, žlutá a modrá forma), pupavy obecné a některých vstavačovitých. Pozemek je údajně každý druhý-třetí rok vypálen, to spolu s geomorfologií terénu (údolí chráněné ze severní strany a z boků — otevřeno k jihu) se podílelo na vzniku současného charakteru vegetace a na struktuře fytocenóz. Místy je četná válečka, v jedné části dominuje porost třtiny (*Calamagrostis sp.*) a téměř chybí jalovec, který by se tam jinak

Jalovcová lokalita Matúšky u Zděchova, červenec 1989.

Foto Jan Pavelka

Svahové prameniště u Vsetína s bohatým výskytem kruštíku bahenního.

Foto Jan Pavelka

jistě udržel ve větším množství. Pro hmyzí faunu jsou na pasínku ideální podmínky (pestrost rostlinstva, teplotní nadnormál), avšak jejich populace jsou zřejmě vypalováním potlačovány. Je potřeba provést podrobnější botanický a entomologický průzkum. Navrhovatel J. Pavelka.

10. Pasínek Matúšky (k. ú. Zděchov, cca 5 ha). Lokalita leží JV od kóty Radošov. Hlavním motivem ochranářského zájmu jsou vitální porosty jalovce (celkem 300-400 ks), dále se tu nachází bohatá květena s přítomností chráněných druhů vstavačovitých (prstnatec bezový, vitální populace kruštíka širolistého), střídají se sušší stanoviště s prameništěmi, obojí s typickou květenou. Lokalita je obhospodařována zemědělským družstvem jako pastvina skotu. Družstvo před několika lety odstranilo na pasínku nálet borovic, smrku a bříz (pone-

cháno jen několik kusů), čímž se uvolnil jalovcům přístup ke světlu. Vitalita jalovců je podporována hnojením od pasoucího se skotu. Problematickou se jeví občasná devastace větším náporem skotu — jejich počet bude nutné zvážit. Z ptáků se vyskytuje ťuhýk obecný, pěnice hnědokřídlá a chřástal polní (pozorování 1989-1990). Potřeba provést botanický a entomologický průzkum. Navrhovatel J. Pavelka.

11. Svahové prameniště Jasénka (k. ú. Vsetín-Jasénka, 0,3 ha). Zamokřená louka, dříve využívaná pro pastvu ovcí. Dominuje porost nízké ostřice se suchopýrem, bohatý výskyt kruštíku bahenního. Podmínkou zachování biotopu je udržení stávajícího vodního režimu. Navrhovatel J. Pavelka.

12. Horní Vesník (také Růžděcký Vesník; k. ú. Růžďka, 0,3 ha). Jižně exponovaný svah v závěru údolí Vesník.

Květnaté sušší, pravidelně kosené loučky s výskytem vstavače kukačky a zbytek jalovcového pasíku s prameništěm a výskytem některých vstavačovitých. U jalovcové části je nebezpečí zarůstání náletem dřevin (zejm. borovice). Navrhovatel J. Pavelka.

Z dalších zájmových území státní ochrany přírody jsou to např. Mičkův pasínek v Uherské u Huslenek, Hluboček u Huslenek, Střítežský mokřad (ostrůvek rákosiny uprostřed zemědělské půdy), význačnější skály - např. Valova skála u Vsetína a Medůvka u Brňova atd. Orgány OP uvažují o rozšíření území některých SPR — např. Dubcové (připojení dubového lesa pod rezervací) a Galovských luk (rozšíření na další svahové a vrcholové louky s bohatým výskytem chráněných rostlin).

Pozornost je samozřejmě věnována všem lokalitám s výskytem vzácné (nejen chráněné) květeny i v případech, kdy tato naleziště nejsou zahrnuta v zájmovém území pro vyhlášení jako CHÚ. Sem patří např.: lokalita vstavače nachového (jediná na celé severní Moravě je s 1 exemplářem v Javornících), lokality vstavače osmahlého (asi 25 míst, hlavně Vsetínské vrchy), vstavače kukačky (10, Vsetínské a Hostýnské vrchy), vstavače bledého (mimo CHÚ další tři naleziště), kruštíka bahenního (10 nalezišť), šafránu bělokvetého a Heuffelova, větší lokality prstnatce bezového, pětiprstky žežulníku a další. V těchto případech se jedná hlavně o dohodu s majitelem nebo uživatelem a s příslušnými dobrovolnými ochranáři, kteří lokality znají — stačí pouze zajištění odpovídajících životních podmínek pro zájmové rostliny. Velmi přísnou ochranu vyžaduje zejm. vstavač nachový.

Přehled lokalit, kterým je třeba věnovat pozornost z hlediska jejich ochrany, je průběžně doplňován tak, jak to vyplyne z terénní praxe botaniků, zoologů a ochranářů. Smyslem ochrany hodnotných biotopů je udržet co největší bohatství flóry, fauny a celých bioceanóz, tj. uchování genofondu celé živé

přírody pro další trvání rozmanitého života na naší planetě — přírodu tedy nechráníme jen kvůli člověku. Člověk je totiž zodpovědný za přežití všech organismů. On je prapůvodcem devastace životního prostředí a je povinen provést nápravu, má k tomu prostředky - svůj intelekt a techniku.

Naším úkolem v současné době tedy je co nejvíce organismů a celých bioceanóz před definitivní zkázou zachránit. Budou-li zničeny, pak se je nepodaří již nikdy navrátit (pokud by se dalo vhodně uchovat geny vymřelých rostlin a živočichů, pak by se z nich v příštích staletích snad podařilo v laboratoři znova vypěstovat příslušný druh). Budoucí generace mohou potom udržovat nebo rozvíjet to bohatství, které jim předáme.

LITERATURA

PALIČKA K., Kopec Z., 1990: Hnízdní avifauna v navrhovaném CHÚ Smradlavý u Karolinky. Rukopis.

PAVELKA J., 1990: Hnízdní avifauna v navrhovaném CHÚ Vachalka u Karolinky. Rukopis.

NATURSCHÜTZERISCH WERTVOLLE LOKALITÄTEN IN DER UMGEBUNG VON VALAŠSKÉ MEZIRÍČÍ UND VSETÍN

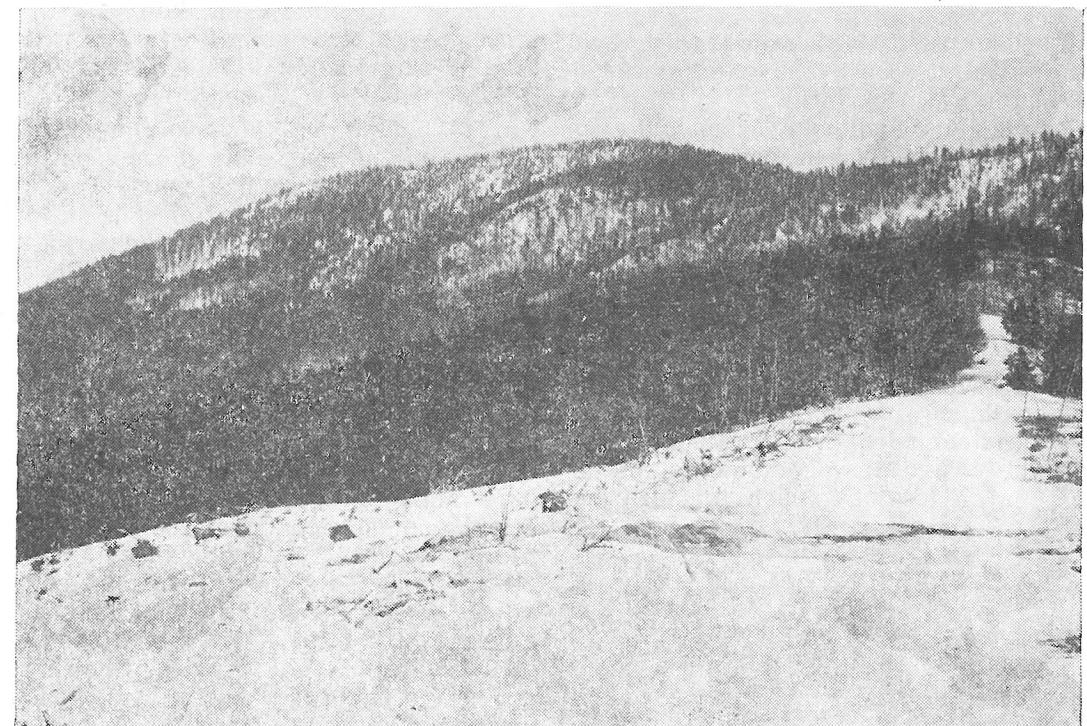
Der Autor gibt eine zusammenfassende Information über natürlich gut erhaltene Gebiete, die als Naturschutzgebiete vorgeschlagen werden sind (etwa 35 Orte) oder in denen seltene Pflanzen wachsen und seltene Tiere vorkommen (etwa 40 Orte). Zu ihnen gehören z. B. die natürlichen Tannenbuchenwälder Smradlavý, Vachalka und Brodská, die Auenwälder Paseka — Antonínov, die privaten Hutweiden Buchlov, Pecíválka und Losový, das Moor am Teich Velký choryňský, der Mäander des Flusses Senice, die Orchideenlokalitäten Orchis morio, O. purpurea, O. ustulata, O. pallens, Epipactis palustris usw. Diese Orte sollen zur Erhaltung der Naturschätze und des Genfonds der Organismen beitragen.

VÝSKYT VZÁCNÝCH A OHROŽENÝCH DRUHŮ OBRATLOVCŮ (VERTEBRATA) VE STÁTNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACI ČERTŮV MLÝN - KNĚHYNE AV JEJÍM BLÍZKÉM OKOLÍ

KAREL PAVELKA

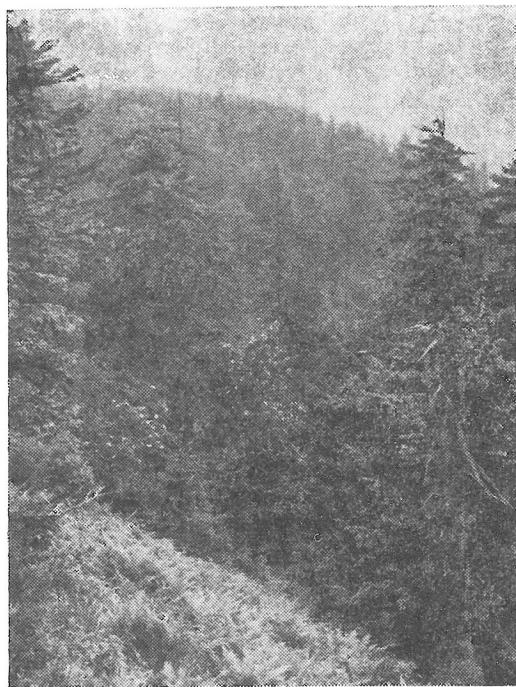
Státní přírodní rezervace Čertův mlýn - Kněhyňe byla vyhlášena Ministerstvem kultury České republiky 19. 1. 1989. Toto chráněné území se rozkládá na území okresů Frýdek-Místek, Vsetín a Nový Jičín (k. ú. Celadná, Prostřední

Bečva a Trojanovice). Jak je již z názvu rezervace patrné, v jejích hraničích jsou zahrnuty dva sousedící horské masívy s kótami 1206 m n. m. a 1257 m n. m. Důvodem k vyhlášení zmíněného chráněného území je zachování ojedinělého komplexu vrcholových partií Moravskoslezských Beskyd se zbytky původních horských lesů modelovaných drsným horským klimatem. Lesní porosty jsou klasifikovány podle stupnice UHÚL (Plíva 1971, sdělení L. Kučírka) ve čtyřech vegetačních stupních - v 5., 6., 7. a 8. vegetačním stupni s pestrou mozaikou lesních typů. Území bylo navrhováno na ochranu již v 60. letech Zlatníkem, ale pro známé potíže s vyhlašováním nových chráněných území v minulém politickém systému k němu došlo až před nedávnem. Současné podmínky znečištění ovzduší zvyšují význam této lokality jako indikátoru reakcí přirozených geobiocenóz na antropogenní zatížení, nejvíce se projevující v těchto nadmořských výškách působením imisí. Mnohé části re-

Pohled na masív Kněhyňe od Pustevní.

Foto Karel Pavelka

Původní horská smrčina na SZ svahu Kněhyně,
stav 1985.
Foto K. Pavelka

zervace o rozloze 195 ha jsou totiž zbytky původních beskydských pralesů ze 17. století (Hošek in litt.).

Komplexnější sledování území bylo zahájeno v roce 1982 pracovníky oddělení ochrany přírody Okresního vlastivědného muzea Vsetín, pracoviště Valašské Meziříčí. Širší pojetí výzkumu zahrnovalo sledování modelových skupin organismů (mechorosty, bylinná a dřevinná složka fytocenóz, z bezobratlých živočichů kroužkovci, plži, střevlíkovití a drabčíkovití brouci, z obratlovců drobní zemní savci a ptáci) na stacionárních kvadrátech vymezených v různých vegetačních stupních a různých lesních typech (viz Brabec, 1989).

POPIS PROSTŘEDÍ

Jelikož je rezervace tvořena dvěma horskými masivy, má území velkou výškovou i morfologickou členitost. Minimální nadmořská výška je 950 m n.

m., maximální 1257 m n. m. Hlavní plocha rezervace se nachází na různě orientovaných úbočích obou masívů (Čertův mlýn - jihozápadní, severovýchodní a severozápadní orientace, Kněhyně - severozápadní a jihovýchodní orientace), podstatně menší část rezervace zabírá vrchol Kněhyně a hřebeny Čertova mlýna s malou svažitostí. Svažitost místy dosahuje až 40 %, na těchto místech dochází k většímu obnažování suťového podkladu, výjimečně se vyskytuje na některých místech omezená suťová pole.

Většina chráněného území je dosud porostlá vzrostlým lesem s různým podílem usychajících dospělých jedinců, pouze malá část rezervace je tvořena vykácenými plochami, zalesněnými smrkem ztepilým různého původu. Typologické zařazení stacionárních kvadrátů, kde bylo prováděno sledování v letech 1982 a 1983, bylo uvedeno v práci Brabec (1989), stejně jako přibližná charakteristika fytocenózy. Uvedu proto pouze charakteristiku dvou význačných lesních typů, kde bylo na ploše 10 ha prováděno kvantitativní šetření ornitocenóz v letech 1983 až 1990.

Horská bučina na jihozápadním úbočí Čertova mlýna má ve stromovém patře převládající dřevinu buk lesní (*Fagus sylvatica*), významnou příměsí je smrk ztepilý (*Picea excelsa*), méně je zastoupen javor klen (*Acer pseudoplatanus*), ojediněle přežívají ještě dospělí jedinci jedle bělokore (Abies alba). V keřovém patře jsou zastoupeny uvedené druhy stromového patra, pouze zastoupení jedle je podstatně významnější. Porost je značně mozaikovitý, typický pro přirozené lesy vyšších poloh. Předpokládané stáří porostu podle nejstarších stromů se dá odhadovat mezi 200 až 300 lety. V roce 1987 bylo započato sledování podobného porostu těsně pod hranicí rezervace na SV úbočí Čertova mlýna. Jde o lesní společenstvo s častečnými lesnickými zásahy, menším stářím porostu (cca 100-150 let), málo vyvinutým keřovým patrem i menším proředěním. Bylinné patro je velmi po-

dobné u obou ploch, dominantními druhy jsou maliník (*Rubus idaeus*), ptačinec hajní (*Stellaria nemorum*), papratka samice (*Athyrium filix — femina*), kaprad samec (*Athyrium filix — mas*) a další.

Horská smrčina na vrcholu Kněhyně a severozápadním svahu této hory je velmi proředěná. Hlavní dřevinou je smrk ztepilý (*Picea excelsa*), zastoupený v podstatné míře svým původním beskydským ekotypem. Příměs v porostu tvoří jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*), ojediněle se vyskytuje buk lesní (*Fagus sylvatica*), většinou pouze v keřové formě. Bohatě je zastoupen v keřovém patře smrk ztepilý, většinou z přirozeného náletu. Zmlazování tohoto druhu probíhá výhradně na padlých a ztrouchnivělých kmenech odumřelých stromů. V bylinném patře je dominantní rostlinou papratka alpinská (*Athyrium distentifolium*), brusnice borůvka (*Vaccinium myrtillus*), štavel kyselý (*Oxalis acetosella*) a maliník (*Rubus idaeus*). Podobná smrčina je také na hřebenu a severovýchodním úbočí Čertova mlýna. Stáří porostů lze odhadovat mezi 200 až 250 lety (vlastní zjištění a po konzultacích s ing. Kučírkem).

METODIKA

Obojživelníci (Amphibia) — zemní padací pasti na bezobratlé i drobné savce, pozorování v terénu, odchyty

Plazi (Reptilia) — zemní padací pasti na savce, pozorování

Ptáci (Aves) — kvantitativní sledování ornitocenóz na třech plochách o 10 ha s vyznačenou sítí bodů po 50 metrech (metoda mapování hnězdňích okrsků), doplňková pozorování při přesunech mezi výzkumnými plochami, trus a vývržky.

Savci (Mammalia) — zemní padací pasti pro savce i bezobratlé na vytyčených kvadrátech i mimo ně, přímé pozorování, sledování známek přítomnosti podle stop, trusu... Sklapovací pasti na drobné savce v linii i na kvadrátu ve vzdálenostech od 3 do 5 metrů, délka linii 100 m (25 a 33 kusů na linii).

VÝSKYT JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ OBRATLOVCŮ

OBOJŽIVELNÍCI (Amphibia)

Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*) — V

Přes značný počet zemních pastí, umístěných v rezervaci pro sběr obratlovců i bezobratlých, nebyl ve vlastním chráněném území zjištěn. Jediné zastižení je z května roku 1988, kdy byl v bukovém lese na JZ úbočí Čertova mlýna pozorován adultní jedinec. Jde pravděpodobně o horní hranici rozšíření v Beskydech (nadmořská výška asi 900 m).

Čolek obecný (*Triturus vulgaris*) — V Zřejmě jedno z nejvyšších míst výskytu v Beskydech při rozmnězování je tzv. mořské oko na Pustevnách pod skokanským můstekem. Po prvé jsem druh na tomto místě nalezl 28. 5. 1986 — dospělý adultní ♂ a ♀, 26. 5. 1987 byli odchyceni z této vodní plochy tři adultní jedinci (2 ♀ a 1 ♂).

Čolek horský (*Triturus alpestris*) — V Zřejmě jedno z nejvíce položených rozmnožovacích míst tohoto obojživelníka v Beskydech se nacházelo do roku 1986 na jižní straně vrcholu Kněhyně (nadmořská výška cca 1240 metrů), kde jsem v letech 1983 a 1984 zjistil přítomnost jedinců tohoto druhu čolka (např. 8. 6. 1983 3 adultní ♀ a 3 adultní ♂). Jednalo se o prohlubinu, kde po roztání sněhu zůstávala voda při větším množství srážek až do pozdního léta (průměr jezírka byl asi 5 m). V souvislosti s odlesněním spodních partií lesa pod hranicí rezervace i uvnitř areálu došlo ke změně vodních poměrů a k zániku této lokality (asi v roce 1986). Odhad počtu čolků soustředujících se v tomto místě je 30 až 50 jedinců.

V již zmíněném jezírku pod Pustevnami je možné od poloviny května do června zjistit větší množství jedinců čolka horského, odhadem od 70 do 150 kusů (např. 26. 5. 1987 po dvou adultních samcích a samičích). Čolci byly zjištěny také v kolejích lesní cesty od Pusteven ve směru na Martiňák.

Kuňka žlutobřichá (*Bombina variegata*) Zatím nejvyšší místo výskytu je lesní cesta z Martiňáku na Pustevny, kde je možné ji najít v odvodňovacích příkopech nebo na místech s dočasným výskytem vody (např. koleje po lesních mechanismech). Horní hranice rozšíření této žáby zřejmě nepřesahuje v Beskydech výšku 1000 m n. m.

Ropucha obecná (*Bufo bufo*) Přes mnohaleté sledování obratlovců v této oblasti byl tento obojživelník zjištěn pouze jedenkrát na svážnici z JZ úbočí Čertova mlýna do sedla Maňáky v nadmořské výšce kolem 1000 m n. m. (15. 8. 1985). Jednalo se o nedrostlého jedince.

Skokan hnědý (*Rana temporaria*)

V teplém období roku při vlněním počasí je možné se setkat s tímto druhem obojživelníka až na hřeben Čertova mlýna, ve výšce kolem 1190 m n. m. Pouze na vrcholu Kněhyně jsem jej dosud nezjistil. Největší shromaždiště k rozmněování druhu je již několikrát zmínované tzv. mořské oko pod Pustevnami, kde jsem při sledování dalekohledem v květnu roku 1989 napočítal kolem 300 jedinců.

PLAZI (Reptilia)

Ještěrka živorodá (*Lacerta vivipara*)-V Tato ještěrka byla odchycena do zemní padací pasti pouze jednou, a to na jihozápadním svahu Kněhyně, na prameništi u studánky (adult. ♂, 11. 7. 1986). Pravděpodobně se vyskytuje uvnitř lesních komplexů na podmáčených prameništích, přístupných slunečnímu záření, i na vlněných místech holin.

Ještěrka obecná (*Lacerta agilis*)

Výskyt zmíněného druhu jsem zjistil pozorováním pouze v jednom místě rezervace - na svážnici na jihozápadním svahu Čertova mlýna, ve výšce kolem 950 m n. m. - jde o hranici chráněného území, více jedinců se vyskytuje blíže ve směru k Tanečnickému. Při slunném počasí v poledních a odpoledních hodinách je možné spatřit při vyhřívání větší množství exemplářů. Jde však o druhotný výskyt, protože les v těchto místech momentálně neexistuje.

Kupka trusu tetřeva hlušce na jižní straně vrcholu Kněhyně, 23. 4. 1985.

Foto K. Pavelka

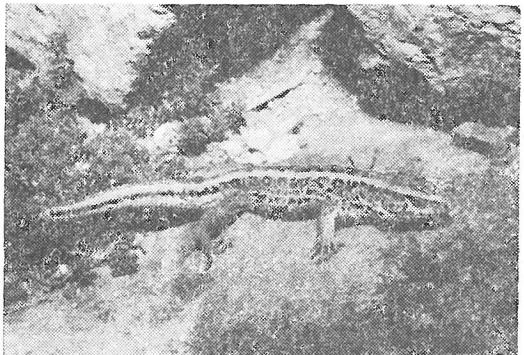
Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)-V

Jeho výskyt byl zaznamenán pouze dvakrát na vrcholu Kněhyně v přirozené smrčině podle nálezu trusu (viz foto) — 5. 6. 1983 zbytky staršího trusu na více místech vrcholu, 29. 4. 1985 větší hromádka trusu na jižní straně vrcholu. V posledních letech při náhodných návštěvách této části rezervace nebyly známky přítomnosti druhu zjištěny. Jeho výskyt je dosud pravděpodobný, i když může být ohrožen v souvislosti s celoroční přítomností rysa v této části Beskyd.

Sluka lesní (*Scopax ruficola*)-I

Početnost tohoto ptačího druhu odhaduji na 3 až 5 páry v území rezervace, její výskyt v hnězdící době s teritoriálním chováním byl zjištěn v přirozené smrčině na Kněhyni ve výšce 1180 metrů n. m. (5. 6. a 29. 6. 1984 hlas a varování na jednom místě), což je zřejmě jeden z nejvyšších hnězdících výskytů v Beskydech. Dále byl druh zjištěn v sedle Maňáky mezi Tanečnicí a Čertovým mlýnem při obhajování teritoria (3. 6. 1982).

Včelojed lesní (*Pernis apivorus*)-I Tento dravec byl zjištěn v roce 1986 jako pravděpodobně hnězdící na jižním úbočí Čertova mlýna ve výšce 1100-1130 m (20. 6. 1 ex. krouží nad plochou Q2, 27. 6. 1 ex. letí s větvíčkou ve spáru v korunách stromů), rovněž jde o zatím nejvyšší hnězdisko v Beskydech.

Ještěrka obecná na svážnici jižního úbočí Čertova mlýna.

Foto T. Kašpar

PTÁCI (Aves)

Hlavní sledování avifauny probíhalo na třech plochách o velikosti 10 ha — v přirozené smrčině na Kněhyni (1983-86), v horské bučině na jižním úbočí Čertova mlýna (1983-90) a v horské bučině na severovýchodním úbočí Čertova mlýna (1988-90). Komplexní zpracování prvních dvou uvedených ploch za léta 1983 až 1986 je provedeno v mé práci před několika lety (Pavelka, 1987). Ve výčtu druhů uvedu pouze taxony uvedené v 1. díle Červené knihy ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSFR (Sedláček a spol., 1988).

(12)

Holub doupenák (*Columba oenas*)-V

Za dobu sledování fauny rezervace od r. 1982 byl poprvé zaregistrován tento druh až v roce 1989 na JZ úbočí Čertova mlýna (k. ú. Prostřední Bečva) kolem 1100 m n. m., v roce 1990 byl zjištěn také na SV úbočí Čertova mlýna (k. ú. Čeladná) uvnitř třetí plochy kvantitativního sledování avifauny, asi 1000 m n. m. V obou případech byl vyhodnocen jako hnězdící druh.

Sýc rousný (*Aegolius funereus*)-I

Přes častý pobyt v rezervaci a kontroly ploch ve večerních hodinách i sledování zbytků kořisti nebo vývržků byly nalezeny jen dvě známky přítomnosti této sovy v podobě vývržků. Poprvé byl nalezen jeden vývržek v horské smrčině na Kněhyni (červen 1984), podruhé mimo chráněné území u skokanského můstku na Pustevnách. Jednalo se o 2 vývržky s velkým zastoupením zbytků hmyzu, nález byl učinen 26. 5. 1987. Dle mého názoru je jeho existence uvnitř lesních komplexů s hustým bylinným podrostem problematická pro nesnadné úlovky drobných zemních savců.

Strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*)-V

Jeho hnězdí výskyt je omezen pravděpodobně na lesní typy s výrazným zastoupením buku lesního, při potulkách za potravou se může objevit také ve smrkových lesních typech. Jeho početnost odhaduji na 1 pár na 10-15 ha lesa typu horské bučiny, celkem může v celé rezervaci hnězdit od 5 do 10 párů. Tento druh datla hnězdí i v okolních bukových lesích mimo rezervaci, takže celá oblast masívů Čertova mlýna a Kněhyně s přilehlými oblastmi je jedním z hlavních ohnisek výskytu druhu v celých Moravskoslezských Beskydech — celou tu populaci lze odhadovat na 30 až 50 párů.

Datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*)-V Jeho početnost se zdá menší než u předešlého druhu, hnězdí výskytem je zřejmě omezen většinou jen na smrkové porosty, i když jsou z Beskyd známa hnězdíště v nižších polohách v jedlo-bukových lesích. Pozorování: Kněhyně: 1 ♀ 8. 6. 1983 při sběru potravy, 12. 5. a 1. 7. vždy 1 ♀ sbírá potravu, 11. 7. 1986 taktéž 1 ♀. Čertův mlýn: 1. 7. 1985 1 ♀ sbírá potravu, 1. 7. 1986 1 ♂ a 1 ♀ při sběru potravy. Vzhledem k poměru jednotlivých lesních typů v samotné rezervaci předpokládám jeho podobnou početnost jako u předchozího druhu, tedy mezi 5-10 páry. V širším okolí rezervace je však jeho početnost zřejmě znatelně menší než u strakapouda bělohřbetého, cca 15-25 párů.

Linduška lesní (*Anthus pratensis*)-I

Tento druh pěvce hnězdí ve větším počtu na odlesněných partiích v okolí rezervace, místa na okrajích se vyskytují hnězdící páry v místech, která byla vykácena do vyhlášení rezervace — počet hnězdících párů v celé rezervaci předpokládám na 3-5.

Rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*)-V

Tento ohrožený taxon pěvce hnězdí na celém území rezervace, jak v horských bučinách, tak v typu horské smrčiny. Jeho denzita je pro obě prostředí podobná a kolísá mezi 2 až 4 páry na 10 ha, celkovou početnost v území chráněném rezervací odhaduji na 40 až 50 párů. Jeho výskyt je rovnometrný i v nižších partiích masívů kolem rezervace, i když pro menší stáří těchto porostů je denzita blízká spíše dolní hranici rozmezí. Celá oblast až po Radhošť může být označena rovněž za ohnisko výskytu druhu v Beskydech, podobně jako je tomu u strakapouda bělohřbetého. Vyhovuje mu pravidelnost porostů stejně jako dostatek hnězdících možností v dutinách ještě živých buků nebo již ztrouchnivělých stromů (v tomto případě i smrků) — zde hnězdí v otvorech vytvořených oběma druhy datlů ve ztrouchnivělém dřevě, takže se dá hovořit o určité volné vazbě mezi těmito druhy ptáků.

Kos horský (*Turdus torquatus*)-I

Jeho hnězdí výskyt na popisovaném chráněném území je poměrně omezený. Byl zjištěn jako hnězdící jen v horské smrčině, sporadicky hnězdí i na okrajích lesních porostů, početnost v území rezervace odhaduji mezi 5 až 10 páry.

Lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) - V Tento skrytě žijící pták byl pouze jednou pozorován při přeletu vrcholu Kněhyně 6. 6. 1984 — 1 ex. Vzhledem k ojedinělému zjištění nelze přesně definovat jeho vazbu na dané území. Vzhledem k datu zjištění je pravděpodobnější spíše hnězdí výskyt.

Krkavec velký (*Corvus corax*)-I

Jeho výskyt byl provideleň zaznamenán na celém území každoročně v letech 1982 až 1990. Hnězdění uvnitř rezervace nebylo doloženo, není však vyloučeno. Nejbližší hnězdíště bylo zjištěno v údolí pod Čertovým mlýnem (Prostřední Bečva), cca 3 km od rezervace (Bartošová, ústní sdělení).

SAVCI (Mammalia)

Rejsek horský (*Sorex alpinus*)-R

Byl odchycen do zemních padacích pastí pouze sporadicky v lesním typu horské bučiny a horské smrčiny. Jednalo se o juvenilní nebo jen subadultní jedince, takže na stacionárních kvadrátech v těchto lesních typech zřejmě nebyl druh stálým obyvatelem. Pouze v 7. vegetačním stupni, buko-smrkovém (severovýchodní úbočí), častěji odchytáván. Proto lze tento lesní typ označit za vhodné prostředí pro reprodukci tohoto druhu rejsek. Jeho výskyt je však zřejmě omezen na okolí podmáčených prameňíšť potoků.

Myšivka horská (*Sicista betulina*)-V

Tento pozoruhodný druh horského savce byl zjištěn na všech čtyřech stacionárních plochách. Jde o tzv. glaciální relikt z období čtvrtotorního zalednění, původně zjištěný pouze na nejvyšších beskydských vrcholech. Postu-

(13)

pem času byla jeho přítomnost prokázána i v nižších nadmořských výškách až do výšky 600 m n. m. Vyskytuje se opět ve specifických biotopech, má malou rozmnožovací schopnost a malý akční radijs. Proto v odchytech na kvadrátech byla zjištována sporadicky. Pro svoji relativní pomalost ve srovnání s jinými druhy drobných savců je častou kořistí predátorů, např. sýce rousného.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) - R

Tato kočkovitá šelma se do Beskyd vrátila jako celoroční obyvatel na začátku osmdesátých let. Horské masívy Čertova mlýna a Kněhyně jsou jedním z míst stálého výskytu. Na podmáčených místech lesních cest a stezek byly v průběhu let výzkumu nalézány stopy tohoto savce ve vegetačním období a několikrát i při zimních návštěvách území. Příklady pozorování: 20. 3. 1984, sedlo mezi Čertovým mlýnem a Kněhyní, stopa 1 ex., 17. 5. 1987 na jihozápadním svahu Čertova mlýna pozorován dospělý rys asi po dobu 20 s., 17. 4. 1989 v sedle Maňáky na čerstvém sněhu nalezeny stopy 2 ex. (spolupozorovatel ing. Kučírek), které směrovaly na jihozápadní úbočí Čertova mlýna.

VYSVĚTLIVKY

Písmena uvedená za názvy některých druhů znamenají stupně ohrožení, jak jsou uvedeny v 1. a 2. díle Červené knihy ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR (viz Sedláček a spol., 1988 a Baruš a spol., 1989):

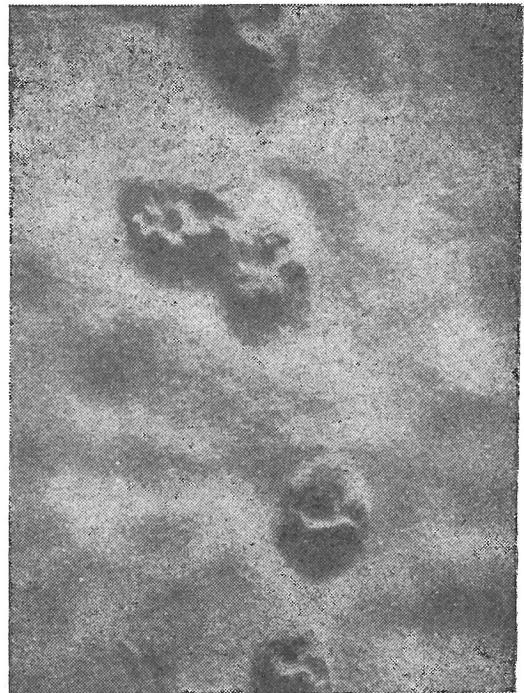
V (vulnerable) — ohrožený druh,
R (rare) — vzácný druh,
I (indeterminate) — druh vyžadující další pozornost.

ZÁVĚR

V přehledu vzácných a ohrožených druhů obratlovců zjištěných v rezervaci Čertův mlýn — Kněhyně nebo v jejím širším okolí je uvedeno celkem 24 taxonů (6 druhů obojživelníků, 13 druhů ptáků, 2 druhy plazů a 3 druhy savců). V kategorii ohrožených druhů je uvedeno 12 taxonů, v kategorii vzácných dva taxony a v poslední kategorii — druhy vyžadující další pozornost — byl zaznamenán v chráněném území výskyt 6 druhů. Účelem článku je poskytnout veřejnosti laické i ochranářské informace o hodnotách relativně nové rezervace, která je navrhována v novém systému chráněných území do výšší kategorie, do tzv. národních přírodních rezervací. V rámci návrhu celé CHKO Beskydy jako významné ptačí oblasti do seznamu Mezinárodní unie pro ochranu ptáků bylo navíc toto území spolu s pralesem Mionší uvedeno jako nejhodnotnější maloplošné chráněné území v oblasti z hlediska ptačí zvýšený.

LITERATURA

BARUŠ V. a spol., 1989: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů

Stopa rysa ostrovida v sedle mezi Tanečnicí a Čertovým mlýnem, 17. 4. 1989.

Foto K. Pavelka

ČSSR, díl 2. Academia Praha.

BRABEC L., 1989: Brouci čeledi střevlíkovitých (Coleoptera) 6., 7. a 8. vegetačního stupně Čertova mlýna a Kněhyně (Morava, ČSSR). Zpravodaj OVM Vsetín, 1989: 13-21.

PAVELKA K., 1987: Ornitolocenózy vybraných přirozených lesů Moravskoslezských Beskyd. Závěrečná práce postgraduálního studia, ÚAEE VŠZ Praha v Kostelci n. Černými lesy, 53 s.

PLÍVA V., 1971: Typologický systém UHÚL. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs n. Labem, 90 s.

SEDLÁČEK K. a spol., 1988: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR, díl 1. Academia Praha.

VORKOMMEN DER SELTENEN UND BEDROHTEN ARDEN DER WIRBELTIERE (VERTEBRATA) IM NATURSCHUTZGEBIET ČERTŮV MLÝN — KNĚHYNE UND IN SEINER UMGEBUNG.

Der Autor führt eine Übersicht der seltenen und bedrohten Arten der Wirbeltiere im NSG Čertův mlýn — Kněhyně und in seiner nahen Umgebung an. Von 24 Arten handelt es sich bei 6 Arten um Amphibien, bei 2 A. um Reptilien, bei 13 A. um Vögel und bei 3 A. um Säugetiere. Es wurden nur die Arten angeführt, die im 1. oder im 2. Teil des tschechoslowakischen Rotbuches enthalten sind. Das NSG Čertův mlýn — Kněhyně ist das grösste im Naturschutzlandschaftsgebiet Beskydy.

STŘEVLÍKOVITÍ BROUCI (COLEOPTERA, CARABIDAE) LESÁ DOUBRAVA U KLADERUB

LUBOMÍR BRABEC

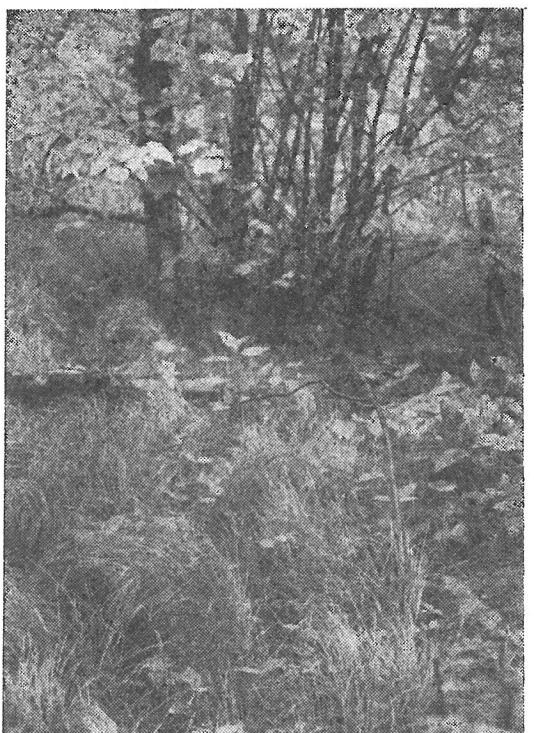
V posledních desetiletích byla práce oddělení ochrany přírody Okresního vlastivědného muzea Vsetín zaměřena na systematické studium květeny a zvířeny jižní části Moravskoslezských Beskyd. Do tohoto dlouhodobého úkolu západá i studium zvířeny střevlíkovitých brouků pomocí zemních pastí. Doposud takto bylo prostudováno sedm lokalit a výsledky studia byly již vesměs publikovány. Studijní plochy byly voleny tak, aby postihovaly všechny charakteristické vegetační stupně vyskytující se v oblasti Západních Beskyd. Systematickému studiu zoologických a botanických poměrů na výše uvedených plochách se doposud nikdo nevěnoval.

POPIS SLEDOVANÉHO ÚZEMÍ

Les Doubrava, v němž se nachází studovaná plocha, se rozprostírá asi 7 km severozápadně od Valašského Meziříčí na katastru obcí Němetice a Kladeruby v nadmořské výšce okolo 320 m. Klimaticky náleží do kategorie mírně teplé, mírně vlhké, s mírnou zimou typu B3 (Vesecký, 1958). Dlouhodobé průměry teplot a srážek úhrnů, platných pro Valašské Meziříčí (1901-1950) (Vesecký, 1961), jsou následující: roční průměrné teploty vzduchu 7,9 °C, průměrný úhrn srážek 780 mm. Ve vegetačním období pak průměrná teplota vzduchu 14,1 °C a průměrný úhrn srážek 500 mm.

Podle regionálně fytogeografického členění ČSFR patří sledované území do oblasti Mesophyticum, obvodu Mesophyticum carpaticum, okresu 76a Moravská brána vlastní (Hejný, 1988). S použitím lesnické typologie lze tuto lokalitu přiřadit k typu Querceto-fagetum, dubové bučině.

Les Doubrava v několika posledních stoletích byl tvořen porostem dubu letního (*Quercus robur* L.), který byl obhospodařován jako pařeziny s obnovou lesa letorosty. K zásadní změně hospodaření v lese došlo ve 20. století, kdy dubový les byl nahrazen smrkovými monokulturami. I v současných hospodářských plánech se počítá pouze s výsadbou smrku. Během celé přeměny dubového lesa ve smrkovou monokulturu se podařilo zachovat malý zbytek starého lesa o rozloze 0,16 ha. Jsou zde zastoupeny duby ve stáří 115 až 145 let, o výšetní tloušťce kmenů 56 cm a střední výšce 22 m. Právě do této lokality byla umístěna výzkumná plocha.

Ostřice třeslicovitá (*Carex brizoides*).

Foto L. Kučírek

METODIKA A MATERIÁL

Pro sběr střevlíkovitých brouků byla zvolena metoda zemních pastí. Jako pasti sloužily zavařovací sklenice o objemu 1 litru (tzv. masovky), zakopané až po okraj do země. Ke konzervaci uloveného zoologického materiálu byl použit 2 % roztok formaldehydu. Pasti byly rozloženy na ploše 50X50 metrů. Celkem zde bylo umístěno 36 zemních pastí, z toho pak 18 ks pastí s masovou návnadou (kousky hovězího masa), která byla v dózách zavěšena uprostřed pasti. Proti padání listů do pastí byly tyto zakryty víčky z čirého organického skla tak, aby v žádném případě nebylo bráněno broukům v přístupu k pastem. Vzorky byly odebírány přelitím obsahu do sáčku z husté tkaniny, promyty vodou a konzervovány v 80 % alkoholu. Posléze byly vzorky roztržiděny na jednotlivé živočišné skupiny a z nich vyjmuti brouci čeledi střevlíkovitých a určeni do druhů, popřípadě poddruhů. Veškerý získaný materiál z této lokality byl zaevdován a uložen ve sbírkách Okresního vlastivědného muzea Vsetín. Ve vzorcích bylo zjištěno 6473 kusů střevlíkovitých brouků.

Na tomto místě chci poděkovat Jitce Dvorské, Vlastimilu Tomanovi a RNDr. Karlu Pavelkovi za pomoc při třídění vzorků ze zemních pastí na živočišné skupiny.

Vzorky byly odebírány v těchto termínech: položení zemních pastí (zahájení odchytu) 17. 7. 79, odběry vzorků: (1) 30. 7. 79, (2) 10. 8. 79, (3) 24. 8. 79, (4) 7. 9. 79, (5) 27. 9. 79, (6) 12. 10. 79, (7) 25. 10. 79, (8) 9. 11. 79, (9) 30. 11. 79, (10) 14. 12. 79, po zimní přestávce byly pasti obnoveny 18. 4. 80 a odběry vzorků pak (11) 27. 5. 80, (12) 13. 6. 80, (13) 27. 6. 80, (14) 10. 7. 80, (15) 25. 7. 80, (16) 8. 8. 80, (17) 22. 8. 80, (18) 5. 9. 80, (19) 24. 9. 80, (20) 3. 10. 80, odběr vzorků byl ukončen 17. 10. 80 (21). Zemní pasti byly na lokalitě umístěny celkem 339 dnů.

K vyhodnocení kvantitativních a strukturálních znaků zoocenózy zjištěných

střevlíkovitých brouků byly sestaveny souborné tabulky. Dominance byla vyhodnocena podle následujícího vzorce $D=n \cdot 100/s$, kde D vyjadřovalo dominantu druhu v procentech, n —počet jedinců určitého druhu, s —celkový počet jedinců. K následné klasifikaci dominance byla pak použita pětitřídní stupnice: 1. ED—eudominantní druh, více než 10 %, 2. D—dominantní druh, zastoupení v rozmezí 5,01–10 %, 3. SD—subdominantní druh, 2,01–5 %, 4. R—recedentní druh, dominance 1,01–2 %, 5. SR—subrecedentní druh, jehož zastoupení bylo menší než 1 %.

Frekvence jednotlivých druhů střevlíkovitých byla vyhodnocena podle vzorce $F=ni/s \cdot 100$, kde F —frekvence druhu vyjádřená v procentech, ni —počet vzorků, v nichž se druh vyskytoval, s —počet odebraných vzorků. Pro stanovení kategorií frekvence byla rovněž použita pětitřídní stupnice: 1. třída 0 až 10 %, 2. třída 10,01 až 25 %, 3. třída 25,01 až 45 %, 4. třída 45,01 až 70 % a 5. třída 70,01 až 100 %.

Pro zjištění druhové rozmanitosti (diverzity) zoocenózy střevlíkovitých byly vypočítány indexy diverzity H' podle následujícího vzorce $H' = -E(Ni/N) \log^2(Ni/N)$, kde Ni —počet jedinců určitého druhu, N —počet jedinců zoocenózy. Hodnota indexu je vyjádřena v bitech a je přímo závislá na celkovém počtu druhů a na jejich četnostech.

Druhová vyrovnanost (ekvitabilita) zoocenózy střevlíkovitých na sledované lokalitě byla vyjádřena indexem ekvitability, který byl vypočítán podle vzorce: $e = H'/H_{max}$, kde H' —index diverzity, H_{max} — $\log^2 s$, s —celkový počet druhů. Hodnota indexu byla rovněž vyjádřena v bitech.

Výše uvedená hodnotící kritéria byla užita tak, jak je ve své práci uvedl Losos (1984).

VÝSLEDKY

Za celé sběrné období 339 dnů bylo na sledované lokalitě v zemních pastech bez návnady i s masovou návnadou

zjištěno 6473 kusů střevlíkovitých brouků (3052 samců a 3421 samic), kteří náleželi k 15 rodům a 38 druhům. Rod Pterostichus Bonelli 1810 (tečkokřídlec) byl zastoupen devíti druhy, rod Carabus Linné 1758 (střevlík) osmi druhy, čtyřmi druhy byly zastoupeny rody Trechus Clairville 1806 (běžec) a Abax Bonelli 1810, dvěma druhy Leistus Frölich 1799 (vousáč), Agonum Bonelli 1809, po jednom druhu pak rody Cyphrus Fabricius (úzkoštítník), Nebria Latreille 1802 (pohrázník), Notiophilus Duméril 1806 (vláhomil), Lorocera Latreille 1802 (štětinorožec), Patrobus Stephens 1827, Trichotichnus Morawicz 1863 (kvapník), Amara Bonelli 1809 (matnolesklec), Stomis Clairville 1806 a Cymindis Latreille 1806 (šírohlavec).

DOMINANCE

ZEMNÍ PASTI BEZ NÁVNADY

V roce 1979 bylo do zemních pastí uloženo 1191 kusů střevlíků, kteří náleželi k 27 druhům. Z celkového počtu ulovených kusů bylo 577 samců a 614 samic. Eudominantní byly druhy Pterostichus oblongopunctatus, Pterostichus burmeisteri, Carabus linnei, Carabus hortensis a jejich počet představoval 66,75 % z počtu ulovených střevlíků do zemních pastí bez návnady. Dominantními byly tři druhy — Trichotichnus laevicollis, Leistus ferrugineus a Cyphrus attenuatus. Na celkové dominanci se podílely 20,66 %. Trechus secalis a Abax ater germanus zastupovali subdominantní druhy s podílem 6,36 %. Druhově nejbohatší byla skupina recedentních a subrecedentních druhů, sestávající z 18 druhů, ovšem s dominancí jen 5,95 %. Do skupiny subrecedentních druhů náleželi i střevlíci, kteří se na lokalitě vyskytli pouze jedenkrát. Byli to střevlíci Carabus ulrichi, Amara convexior a Cymindis humerale. Hodnota indexu diverzity byla 3,25 a indexu ekvitability 0,68.

Za sezónu 1980 bylo v zemních pastech zjištěno 2147 kusů střevlíků, z toho pak 1000 samců a 1147 samic, kteří náleželi ke 28 druhům. Skupina nejhojněji zastoupených druhů, eudominantní, byla složena ze tří následujících druhů: Pterostichus oblongopunctatus, Pterostichus burmeisteri a Carabus linnei. V této sezóně byla převaha eudominantních druhů ještě výraznější — 77,55 %. Dominantní zastoupení vykazoval pouze jeden druh a to Cyphrus attenuatus s 5,82 %. Celkovou dominanci 10,99 procenta vykazovala skupina subdominantních druhů ve složení Carabus hortensis, Abax ater

Ostřice třeslicovitá (*Carex brizoides*).

Foto Z. Kučírek

germanus a Trichotichnus laevicollis. Skupinu recedentních a subrecedentních druhů zastupovalo 21 druhů s dominancí 5,68 %. Pouze jedenkrát za celé sběrné období byly zastiženy Pterostichus ovoideus, Agonum gracilipes a Trechus splendens. Hodnota indexu diverzity byla 2,90 a indexu ekvitability 0,57.

ZEMNÍ PASTI S MASOVOU NÁVNADOU

Ve vzorcích ze zemních pastí s masovou návnadou, získaných v roce 1979, bylo zjištěno 1128 kusů střevlíků 28 druhů. Z tohoto počtu bylo 533 samců a 595 samic. Tři druhy — Pterostichus oblongopunctatus, Pterostichus burmeisteri a Carabus linnei patřily ke skupině eudominantních druhů s celkovou dominancí 66,31 %. Dominanci 18,79 % vykazovala skupina dominantních druhů ve složení Carabus hortensis, Trichotichnus laevicollis a Cyphrus attenuatus. Subdominantní druhy Leistus ferrugineus, Trechus secalis a Abax ater germanus se podílely na dominanci 9,74 %. Skupina recedentních druhů nebyla zastoupena ani jedním druhem. Pouze 15 druhů prezentovalo skupinu subrecedentních druhů s dominancí 5,23 procenta. Pterostichus rufitarsis, Patrobus styriacus a Trechus quadrifasciatus byli zjištěni ve vzorcích pouze jedenkrát. Hodnota indexu diverzity byla 3,04 a indexu ekvitability 0,66. V sezóně 1980 bylo uloženo do zemních pastí s masovou návnadou 2007 kusů střevlíků, z toho počtu pak 922 samců a 1085 samic. Eudo-

minantní zastoupení měly tři druhy: *Pterostichus oblongopunctatus*, *Pterostichus burmeisteri* a *Carabus linnei*. Celková dominance skupiny byla 78,38 %. Dominantní druhy byly zastoupeny pouze druhem *Cychrus attenuatus* s dominantní 6,03 %. Druhy *Carabus hortensis* a *Abax ater germanus* představovaly skupinu eudominantních druhů s dominantí 7,48 %. 16 druhů s celkovou dominantí 8,11 % zastupovalo receudentní a subrecedentní druhy. Pouze jedenkrát byl zastižen druh *Pterostichus nigrita*. Hodnota indexu diverzity byla 2,84 a indexu ekvitability 0,57.

FREKVENCE

ZEMNÍ PASTI BEZ NÁVNADY

V sezóně 1979 nejfrekventovanějšími druhy byly *Cychrus attenuatus*, *Leistus ferrugineus*, *Pterostichus oblongopunctatus* a *Pterostichus burmeisteri* s výskytem ve vzorcích v rozmezí 70,01 až 100 %. Naopak nejméně frekvenci měly druhy *Carabus ulrichi*, *Leistus rufomarginatus*, *Nebria brevicollis*, *Amara convexior*, *Stomis pumicatus* a *Cymindis humerale* (Fourc.). Osm druhů — *Carabus hortensis*, *Carabus linnei*, *Cychrus attenuatus*, *Leistus ferrugineus*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus oblongopunctatus* a *Abax ater germanus* bylo nejčastěji zjištěno ve vzorcích ze sezóny 1980. Rovněž druhově bohatě zastoupená byla skupina druhů vzácně se vyskytujících. Byly to druhy *Notiophilus biguttatus*, *Lorocera pilicornis*, *Trechus splendens*, *Stomis pumicatus*, *Pterostichus niger*, *Pterostichus ovoideus*, *Pterostichus unctulatus*, *Abax parallelus*, *Abax schüppeli rendschmidtii* a *Agonum gracilipes*.

ZEMNÍ PASTI S MASOVOU NÁVNADOU

Nejčastěji se vyskytujícími druhy v roce 1979 byly *Leistus ferrugineus*, *Pterostichus oblongopunctatus* a *Pterostichus burmeisteri*. Vzácně se vyskytující druhy zastupovaly *Leistus rufomarginatus*, *Nebria brevicollis*, *Trechus quadrastriatus*, *Pterostichus vulgaris* a *Pterostichus rufitarsis*.

Opět bohaté druhové spektrum vykazovala skupina nejčastěji se vyskytujících druhů v sběrném období 1980. Bylo to těchto sedm druhů: *Carabus hortensis*, *Carabus linnei*, *Cychrus attenuatus*, *Leistus ferrugineus*, *Pterostichus oblongopunctatus*, *Pterostichus burmeisteri* a *Abax ater germanus*. Vzácně se vyskytující druhy pouze čtyři druhy: *Lorocera pilicornis*, *Pterostichus nigrita*, *Pterostichus unctulatus* a *Abax schüppeli rendschmidtii*.

ZÁVĚR

1. Sběrem střevlíkovitých brouků v dubovém lese poblíž obcí Němetice a Kladeruby do 18

kusů zemních pastí bez návnady a 18 ks pastí s masovou návnadou bylo za 339 dní uloveno 6473 kusů střevlíků. Z toho bylo 3052 kusů samců a 3421 kusů samic.

2. Střevlíkovití náleželi k 15 rodům a 38 druhům.

3. Sedmnáct druhů — *Carabus coriaceus* L., *C. violaceus* L., *C. arcensis* Hbst., *C. nemoralis* Müll., *C. hortensis* L., *C. linnei* Panz., *Cychrus attenuatus* F., *Leistus ferrugineus* (L.), *Trichotichnus laevicollis* (Duftsch.), *Pterostichus oblongopunctatus* (F.), *P. niger* (Schall.), *P. vulgaris* (L.), *P. burmeisteri* Heer, *Abax ater germanus* Schb., *A. parallelus* (Duftsch.), *A. carinatus porcatus* (Duftsch.) a *Agonum assimile* (Payk.) — se vyskytovalo v obou typech zemních pastí.

4. Sedm druhů bylo nalezeno jen v pastech bez návnady. Byly to druhy *Carabus ulrichi* Germ., *C. Scheidleri* Duftsch., *Notiophilus biguttatus* (F.), *Amara convexior* Steph., *Stomis pumicatus* (Panz.), *Agonum gracilipes* (Duftsch.) a *Cymindis humerale* (Fourc.).

5. Pět druhů upřednostňovalo pasti s masovou návnadou a bylo zjištěno jen v těchto pastech. Byly to druhy *Trechus quadristriatus* (Schrank.), *Patrobus styriacus* Chaud., *Pterostichus nigrita* (F.), *P. rufitarsis* Dej. a *P. melas* (Creutz.).

6. Pouze jedenkrát za celé sběrné období 1979 až 1980 byly v zemních pastech zjištěny tyto druhy střevlíků: *Carabus ulrichi* Germ., *Trechus splendens* Germ., *T. quadristriatus* (Schrank.), *Amara convexior* Steph., *Pterostichus ovoideus* Strm., *P. rufitarsis* Dej., *Abax gracilipes* (Duftsch.) a *Cymindis humerale* (Fourc.).

7. Nejvyšší dominantu (a příslušnost do tříd dominance ED a D) v obou druzích zemních pastí vykazovaly čtyři druhy: *Carabus linnei* Panz., *Cychrus attenuatus* L., *Pterostichus oblongopunctatus* (F.) a *P. burmeisteri* Heer.

8. Nejvyšší hodnot frekvence (a příslušnost do tříd frekvence 4 a 5) v obou druzích zemních pastí mělo šest druhů: *Carabus hortensis* L., *C. linnei* Panz., *Cychrus attenuatus* L., *Leistus ferrugineus* (L.), *Pterostichus oblongopunctatus* (F.) a *P. burmeisteri* Heer.

9. Indexy diverzity pro zoocenózy střevlíků ze zemních pastí bez návnady měly hodnotu 3,25 pro rok 1979, 2,58 pro rok 1980 a 2,90 pro celé sběrné období 1979 až 1980.

10. Indexy diverzity pro zoocenózy střevlíků ze zemních pastí s masovou návnadou měly hodnotu 3,04 pro rok 1979, 2,64 pro rok 1980 a 2,84 za celé sběrné období 1979 až 1980.

11. Indexy ekvitability pro střevlíkovité ze zemních pastí bez návnady činily 0,68 pro rok 1979, 0,53 pro rok 1980 a 0,57 za celé sběrné období 1979 až 1980.

12. Indexy ekvitability pro střevlíky ze zemních pastí s masovou návnadou byly 0,66 pro rok 1979, 0,58 pro rok 1980 a pro celé sběrné období 1979 až 1980 0,57.

LITERATURA

- FREUDE H., Harde K. W., Lohse G. A., 1976: Die Käfer Mitteleuropas. Bd. 2. Goecke und Evers, Krefeld, pp. 302.
 HEJNÝ S., et coll., 1988: Květena České socialistické republiky, Academia, Praha, pp. 556.
 KULT K., 1947: Klíč k určování brouků čeledi Carabidae Československé republiky. 2. část. Entomologické příručky č. 20, Praha, pp. 199.
 LOSOS B., Gulička J., Lellák J., Pelikán J., 1984: Ekologie živočichů. SPN, Praha, pp. 316.
 REŠKA M., 1965: A new Species of Trechus Clairv. from Czechoslovakia and Notes on Trechus pulchellus Putz. (Coleoptera, Carabidae). Acta entomologica bohemoslovaca, 62,4, p. 294 — 299.
 VESECKÝ A. et coll., 1958: Atlas podnebí Československé republiky. Ústřední správa geodézie a kartografie Praha.

VESECKÝ A., et coll., 1961: Podnebí ČSSR, ta-bulky, Praha.

LAUFKÄFER (COLEOPTERA, CARABIDAE) IM WALD DOUBRAVA IN DER UMGEWUNG VON KLADERUBY

In den Jahren 1979 und 1980 wurde eine Forschung der Laufkäfer im Wald Doubrava nordwestlich von Valašské Meziříčí durchgeführt. Es wurden Grundfallen ohne Lockspeise und mit Lockspeise benutzt (Konservierungslösung war 2 % Formalin). Es wurden für 339 Tage insgesamt 6473 Laufkäfer (Carabidae) gefangen. Die Laufkäfer gehörten zu 15 Gattungen und 38 Arten. Die höchste Dominanz war in beiden Typen der Grundfallen bei diesen Arten: *Carabus linnei* Panz., *Cychrus attenuatus* L., *Pterostichus oblongopunctatus* (F.) a *Pterostichus burmeisteri* Heer.

TABULKA č. 1: SOUHRNNÁ TABULKA SBĚRŮ STŘEVLIKOVITÝCH (CARABIDAE) ZA OBDOBÍ 79'

Druh	/				N				M			
	♂	♀	♂♀	D	♂	♀	♂♀	D	♂	♀	♂♀	D
1. <i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)	117	204	321	26,95	147	213	360	31,91				
2. <i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer	101	74	175	14,69	114	87	201	17,82				
3. <i>Carabus linnei</i> Panz.	91	80	171	14,36	96	91	187	16,58				
4. <i>Carabus hortensis</i> L.	64	64	128	10,75	39	35	74	6,56				
5. <i>Trichotichnus laevicollis</i> (Duftsch.)	45	50	95	7,98	45	18	63	5,58				
6. <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)	54	26	80	6,72	19	22	41	3,63				
7. <i>Cychrus attenuatus</i> F.	43	28	71	5,96	41	34	75	6,65				
8. <i>Trechus secalis</i> (Payk.)	24	22	46	3,86	23	18	41	3,63				
9. <i>Abax ater germanus</i> Schb.	13	20	33	2,77	7	21	28	2,48				
10. <i>Trechus pulchellus</i> Putz.	11	2	13	1,09	1	4	9	0,44				
11. <i>Carabus coriaceus</i> L.	2	7	9	0,76	4	3	7	0,62				
12. <i>Leistus rufomarginatus</i> (Duftsch.)	1	6	7	0,59	2	6	8	0,71				
13. <i>Carabus violaceus</i> L.		5	5	0,42		6	6	0,53				
14. <i>Pterostichus vulgaris</i> (L.)	1	4	5	0,42	1	1	2	0,18				
15. <i>Agonum assimile</i> (Payk.)	2	3	5	0,42	2	3	5	0,44				
16. <i>Nebria brevicollis</i> (F.)	1	3	4	0,34	1	1	0,09					
17. <i>Abax parallelus</i> (Duftsch.)	1	3	4	0,34	2	2	0,18					
18. <i>Carabus arcensis</i> Hbst.	1	2	3	0,25	4	2	6	0,53				
19. <i>Pterostichus niger</i> (Schall.)	1	2	3	0,25	2	1	3	0,26				
20. <i>Abax carinatus porcatus</i> (Duftsch.)	1	2	3	0,25	1	3	4	0,35				
21. <i>Carabus nemoralis</i> Müll.	2	2	0,17		2	3	5	0,44				
22. <i>Notiophillus biguttatus</i> (F.)		2	2	0,17								
23. <i>Lorocera pilicornis</i> (F.)		2	2	0,17								
24. <i>Carabus ulrichi</i> Germ.		1	1	0,08								
25. <i>Amara convexior</i> Steph.		1	1	0,08								
26. <i>Stomis pumicatus</i> (Panz.)		1	1	0,08								
27. <i>Cymindis humerale</i> (Fourc.)		1	1	0,08								
28. <i>Trechus quadristriatus</i> (Schrank.)					1	1	0,09					
29. <i>Patrobus styriacus</i> Chaud.						2	2	0,18				
30. <i>Pterostichus rufitarsis</i> Dej.						1	1	0,09				
Celkem	577	614	1191	100,00	553	575	1128	100,00				
H'				3,25				3,04				
e				0,68				0,66				

Legenda: N — zemní pasti bez návnady, M — zemní pasti s masovou návnadou, H' — index diverzity, e — index ekvitability, D — dominance vyjádřená v procentech.

TABULKA č. 2: SOUHRNNÁ TABULKA SBĚRŮ STŘEVLÍKOVITÝCH (CARABIDAE) ZA OBDOBÍ 80'

Druh	/	N			M			D	
		♂	♀	♂♀	♂	♀	♂♀		
1. Pterostichus oblongopunctatus (F.)		283	601	884	41,17	200	496	696	34,68
2. Pterostichus burmeisteri Heer		389	143	532	24,78	298	165	463	23,07
3. Carabus linnei Panz.		120	129	249	11,60	243	171	414	20,63
4. Cychrus attenuatus F.		67	58	125	5,82	43	78	121	6,03
5. Carabus hortensis L.		42	45	87	4,05	34	38	72	3,59
6. Abax ater germanus Schb.		23	54	77	3,59	26	52	78	3,89
7. Trichotichnus laevicollis (Duftsch.)		26	46	72	3,35	16	14	30	1,49
8. Leistus ferrugineus (L.)		19	14	33	1,54	18	20	38	1,89
9. Carabus arcensis Hbst.		11	16	27	1,26	9	9	18	0,89
10. Trechus pulchellus Putz.		4	5	9	0,42				
11. Agonum assimile (Payk.)		4	5	9	0,42	14	13	27	0,34
12. Carabus violaceus L.		1	6	7	0,33	1	3	4	0,20
13. Carabus nemoralis Müll.		1	6	7	0,33	1	3	4	0,20
14. Carabus coriaceus L.		1	3	4	0,19	2	4	6	0,30
15. Abax carinatus porcatus (Duftsch.)		2	2	4	0,19	5	5	5	0,25
16. Pterostichus niger (Schall.)		1	2	3	0,14	5	6	11	0,55
17. Pterostichus vulgaris (L.)		1	2	3	0,14	6	1	7	0,35
18. Abax parallelus (Duftsch.)		3	3	0,14		1	1	2	0,10
19. Carabus scheidleri Duftsch.		2	2	0,09					
20. Trechus secalis (Payk.)		1	1	2	0,09				
21. Notiophilus biguttatus (F.)		1	1	0,05					
22. Lorocera pilicornis (F.)		1	1	0,05		1	1	0,05	
23. Trechus splendens Gemm.		1	1	0,05					
24. Stomis pumicatus (Panz.)		1	1	0,05					
25. Pterostichus ovoideus Strm.		1	1	0,05					
26. Pterostichus unctulatus (Duftsch.)		1	1	0,05	1		1	0,05	
27. Abax schüppeli rendtschmidti Germ.		1	1	0,05	1	1	2	0,10	
28. Agonum gracilipes (Duftsch.)		1	1	0,05					
29. Pterostichus nigrita (F.)					2	1	3	0,15	
30. Pterostichus melas (Creutz.)					1	3	4	0,20	
Celkem		1000	1145	2147	100,00	922	1085	2007	100,00
H'					2,58			2,64	
e					0,53			0,58	

Legenda: N — zemní pasti bez návnady, M — zemní pasti s masovou návnadou, D — dominan-
ce vyjádřená v procentech, H' — index diverzity, e — index ekvitability.

TABULKA č. 3: SOUHRNNÁ TABULKA SBĚRŮ STŘEVLÍKOVITÝCH (CARABIDAE) ZA SBĚRNÁ
OBDOBÍ 1979 AŽ 1980

Druh	/	N			M			D	
		♂	♀	♂♀	♂	♀	♂♀		
1. Pterostichus oblongopunctatus (F.)		400	805	1205	36,10	347	709	1056	33,68
2. Pterostichus burmeisteri Heer		490	217	707	21,18	412	252	664	21,18
3. Carabus linnei Panz.		211	209	420	12,58	339	262	601	19,17
4. Carabus hortensis L.		106	109	215	6,44	73	73	146	4,66
5. Cychrus attenuatus F.		110	86	196	5,87	84	112	196	6,25
6. Trichotichnus laevicollis (Duftsch.)		71	96	167	5,00	61	32	93	2,97
7. Leistus ferrugineus (L.)		73	40	113	3,38	37	42	79	2,52
8. Abax ater germanus Schb.		36	74	110	3,29	33	73	106	3,38
9. Trechus secalis (Payk.)		25	23	48	1,44	23	18	41	1,31
10. Carabus arcensis Hbst.		12	18	30	0,90	13	11	24	0,76
11. Trechus pulchellus Putz.		15	7	22	0,66	1	4	5	0,16
12. Agonum assimile (Payk.)		6	8	14	0,42	16	16	32	1,02
13. Carabus coriaceus L.		3	10	13	0,39	6	7	13	0,41
14. Carabus violaceus L.		1	11	12	0,36	1	9	10	0,32
15. Pterostichus vulgaris (L.)		2	6	8	0,24	7	2	9	0,29
16. Carabus nemoralis Müll.		3	6	9	0,27	3	6	9	0,29
17. Leistus rufomarginatus (Duftsch.)		1	6	7	0,21	2	6	8	0,25
18. Abax parallelus (Duftsch.)		4	3	7	0,21	1	3	4	0,13

19. Abax carinatus porcatus (Duftsch.)	3	4	7	0,21	1	8	9	0,29
20. Pterostichus niger (Schall.)	2	4	6	0,18	7	7	14	0,45
21. Nebria brevicollis (F.)	1	3	4	0,12	1	1	1	0,03
22. Notiophilus biguttatus (F.)			3	3	0,09			
23. Lorocera pilicornis (F.)			3	3	0,09			
24. Carabus scheidleri Duftsch.			2	2	0,06			
25. Stomis pumicatus (Panz.)			1	1	0,06			
26. Carabus ulrichi Germ.			1	1	0,03			
27. Trechus splendens Gemm.			1	1	0,03			
28. Amara convexior Steph.			1	1	0,03			
29. Pterostichus ovoideus Strm.			1	1	0,03			
30. Pterostichus unctulatus (Duftsch.)			1	1	0,03			
31. Abax schüppeli rendtschmidti Germ.			1	1	0,03			
32. Agonum gracilipes (Duftsch.)			1	1	0,03			
33. Cymindis humerale (Fourc.)			1	1	0,03			
34. Trechus quadristriatus (Schrank.)						1	1	0,03
35. Patrobus styriacus Chaud.						2	2	0,06
36. Pterostichus nigrita (F.)						2	1	0,09
37. Pterostichus rufitarsis Dej.						1	1	0,03
38. Pterostichus melas (Creutz.)						1	3	0,13
Celkem						1577	1761	3338 100,00
H'							2,90	2,84
e							0,57	0,57

TABULKA č. 4: PŘEHLED DOMINANCE DRUHŮ STŘEVLÍKOVITÝCH (CARABIDAE)

	1979	1980		79–80
		N	M	
1. Carabus coriaceus L.	SR	SR	SR	SR SR
2. Carabus violaceus L.	SR	SR	SR	SR SR
3. Carabus arcensis Hbst.	SR	SR	R	SR SR
4. Carabus ulrichi Germ.	SR			SR SR
5. Carabus scheidleri Duftsch.				SR SR
6. Carabus nemoralis Müll.	SR	SR	SR	SR SR
7. Carabus hortensis L.	ED	D	SD	SD SD
8. Carabus linnei Panz.	ED	ED	ED	ED ED
9. Cychrus attenuatus F.	D	D	D	D D
10. Leistus rufomarginatus (Duftsch.)	SR	SD	R	SR SR
11. Leistus ferrugineus (L.)	D	SD	R	SD SD
12. Nebria bravicollis (F.)	SR	SR	SR	SR SR
13. Notiophilus biguttatus (F.)	SR		SR	SR SR
14. Lorocera pilicornis (F.)	SR		SR	SR SR
15. Trechus secalis (Payk.)	SD	SD	SD	R R
16. Trechus quadristriatus (Schrank.)		SR	SR	SR SR
17. Trechus quadristriatus Germ.			SR	SR SR
18. Trechus pulchellus Putz.	R	SR	SR	RS SR
19. Patrobus styriacus Chaud.	SR	SR	SR	SR SR
20. Trichotichnus laevicollis (Duftsch.)	D	D	SD	D SD
21. Amara convexior Steph.	SR		SR	SR SR
22. Stomis pumicata (Panz.)	SR		SR	SR SR
23. Pterostichus oblongopunctatus (F.)	ED	ED	ED	ED ED
24. Pterostichus niger (Schall.)	SR	SR	SR	SR RS
25. Pterostichus vulgaris (L.)	SR	SR	SR	SR RS
26. Pterostichus nigrita (F.)			SR	SR RS
27. Pterostichus ovoideus Strm.			SR	SR SR
28. Pterostichus unctulatus (Duftsch.)			SR	RS RS
29. Pterostichus rufitarsis Dej.			SR	SR SR
30. Pterostichus melas (Creutz.)			SR	SR SR
31. Pterostichus burmeisteri Heer	ED	ED	ED	ED ED
32. Abax ater germanus Schb.	SD	SD	SD	SD SD
33. Abax parallelus (Duftsch.)	SR	SR	SR	SR RS
34. Abax carinatus porcatus (Duftsch.)	SR	SR	SR	SR RS
35. Abax schüppeli rendtschmidti Germ.			SR	SR SR
36. Agonum gracilipes Germ.			SR	SR SR
37. Agonum assimile (Payk.)	SR	SR	R	SR SR

38. <i>Cymindis humerale</i> (Payk.)	SR	SR
Legenda: ED— eudominantní, D— dominantní, SD— subdominantní, R— recedentní, SR— subrecedentní.		

TABULKA č. 5: SROVNÁNÍ DOMINANCE STŘEVLÍKOVITÝCH V PASTECH BEZ NÁVNADY N
A S MASOVOU NÁVNADOU M ZA ROK 1979

N	M
Eudominantní	
1. <i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)	26,95 <i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)
2. <i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer	14,69 <i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer
3. <i>Carabus linnei</i> Panz.	14,36 <i>Carabus linnei</i> Panz.
4. <i>Carabus hortensis</i> L.	10,75
Dominantní	
5. <i>Trichotichnus laevicollis</i> (Duftsch.)	7,98 <i>Carabus hortensis</i> L.
6. <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)	6,72 <i>Trichotichnus laevicollis</i> (Duftsch.)
7. <i>Cyphrus attenuatus</i> F.	5,96 <i>Cyphrus attenuatus</i> F.
8. <i>Trechus secalis</i> (Payk.)	3,86 <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)
9. <i>Abax ater germanus</i> Schb.	2,77 <i>Trechus secalis</i> (Payk.)
10.	Recedentní
11. <i>Trechus pulchellus</i> Putz.	1,09 <i>Abax ater germanus</i> Schb.
Subrecedentní	
12. <i>Carabus coriaceus</i> L.	0,76 <i>Trechus pulchellus</i> Putz.
13. <i>Leistus rufomarginatus</i> (Duftsch.)	0,59 <i>Carabus coriaceus</i> L.
14. <i>Carabus violaceus</i> L.	0,42 <i>Leistus rufomarginatus</i> (Duftsch.)
15. <i>Pterostichus vulgaris</i> (L.)	0,42 <i>Carabus violaceus</i> L.
16. <i>Agonum assimile</i> (Payk.)	0,42 <i>Pterostichus vulgaris</i> (L.)
17. <i>Nebria brevicollis</i> (F.)	0,34 <i>Agonum assimile</i> (Payk.)
18. <i>Abax parallelus</i> (Duftsch.)	0,33 <i>Nebria brevicollis</i> (F.)
19. <i>Carabus arcensis</i> Hbst.	0,25 <i>Abax parallelus</i> (Duftsch.)
20. <i>Pterostichus niger</i> (Schall.)	0,25 <i>Carabus arcensis</i> Hbst.
21. <i>Abax carinatus porcatus</i> (Duftsch.)	0,25 <i>Pterostichus niger</i> (Schall.)
22. <i>Carabus nemoralis</i> Müll.	0,17 <i>Abax carinatus porcatus</i> (Duftsch.)
23. <i>Notiophilus biguttatus</i> (F.)	0,17 <i>Carabus nemoralis</i> Müll.
24. <i>Lorocera pilicornis</i> (F.)	0,17 <i>Trechus quadristriatus</i> (Schrank.)
25. <i>Carabus ullrichi</i> Germ.	0,08 <i>Patrobus styriacus</i> Chaud.
26. <i>Amara convexior</i> Steph.	0,08 <i>Pterostichus rufitarsis</i> Dej.
27. <i>Stomis pumicatus</i> (Panz.)	0,08
28. <i>Cymindis humerale</i> (Fourc.)	0,08

TABULKA č. 6: SROVNÁNÍ DOMINANCE STŘEVLÍKOVITÝCH V PASTECH BEZ NÁVNADY N
A S MASOVOU NÁVNADOU M ZA ROK 1980

N	M
Eudominantní	
1. <i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)	41,17 <i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)
2. <i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer	24,78 <i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer
3. <i>Carabus linnei</i> Panz.	11,60 <i>Carabus linnei</i> Panz.
Dominantní	
4. <i>Cyphrus attenuatus</i> F.	5,82 <i>Cyphrus attenuatus</i> F.
Subdominantní	
5. <i>Carabus hortensis</i> L.	4,05 <i>Carabus hortensis</i> L.
6. <i>Abax ater germanus</i> Schb.	3,59 <i>Abax ater germanus</i> Schb.
7. <i>Trichotichnus laevicollis</i> (Duftsch.)	3,35
Recedentní	
8. <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)	1,54 <i>Trichotichnus laevicollis</i> (Duftsch.)
9. <i>Carabus arcensis</i> Hbst.	1,26 <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)
10.	Agonum assimile
11. <i>Trechus pulchellus</i> Putz.	0,42 <i>Agonum assimile</i> (Payk.)
12. <i>Agonum assimile</i> (Payk.)	0,42 <i>Carabus arcensis</i> Hbst.
13. <i>Carabus violaceus</i> L.	0,33 <i>Carabus violaceus</i> L.
14. <i>Carabus nemoralis</i> Müll.	0,33 <i>Carabus coriaceus</i> L.

15. <i>Carabus coriaceus</i> L.	0,19 <i>Abax carinatus porcatus</i> (Duftsch.)	0,25
16. <i>Abax carinatus porcatus</i> (Duftsch.)	0,19 <i>Pterostichus niger</i> (Schall.)	0,55
17. <i>Pterostichus niger</i> (Schall.)	0,14 <i>Pterostichus vulgaris</i> (L.)	0,35
18. <i>Pterostichus vulgaris</i> (L.)	0,14 <i>Abax parallelus</i> (Duftsch.)	0,10
19. <i>Abax parallelus</i> (Duftsch.)	0,14 <i>Lorocera pilicornis</i> (F.)	0,05
20. <i>Carabus scheidleri</i> Duftsch.	0,09 <i>Pterostichus unctulatus</i> (Duftsch.)	0,05
21. <i>Trechus secalis</i> (Payk.)	0,09 <i>Abax schüppeli rendtschmidtii</i> Germ.	0,10
22. <i>Notiophilus biguttatus</i> (F.)	0,05 <i>Pterostichus nigrita</i> (F.)	0,15
23. <i>Lorocera pilicornis</i> (F.)	0,05 <i>Pterostichus melas</i> (Creutz.)	0,20
24. <i>Trechus splendens</i> Gemm.	0,05	
25. <i>Stomis pumicatus</i> (Panz.)	0,05	
26. <i>Pterostichus ovoideus</i> Strm.	0,05	
27. <i>Pterostichus unctulatus</i> (Duftsch.)	0,05	
28. <i>Abax schüppeli rendtschmidtii</i> Germ.	0,05	
29. <i>Agonum gracilipes</i> (Duftsch.)	0,05	

TABULKA č. 7: PŘÍTOMNOST JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ STŘEVLÍKOVITÝCH V ZEMNÍCH PASTECH
ZA SBĚRNÉ OBDOBÍ 1979

1. <i>Carabus coriaceus</i> L.	1. M 2. M 3. M 4. M 5. M 6. M 7. M 8. M 9. M 10. M
2. <i>Carabus violaceus</i> L.	x x x x x x x x x x
3. <i>Carabus arcensis</i> Hbst.	x x x x x x x x x x
4. <i>Carabus ullrichi</i> Germ.	x x x x x x x x x x
5. <i>Carabus nemoralis</i> Müll.	x x x x x x x x x x
6. <i>Carabus hortensis</i> L.	x x x x x x x x x x
7. <i>Carabus linnei</i> Panz.	x x x x x x x x x x
8. <i>Cyphrus attenuatus</i> F.	x x x x x x x x x x
9. <i>Leistus rufomarginatus</i> (Duftsch.)	x x x x x x x x x x
10. <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)	x x x x x x x x x x
11. <i>Nebria brevicollis</i> (F.)	x x x x x x x x x x
12. <i>Notiophilus biguttatus</i> (F.)	x x x x x x x x x x
13. <i>Lorocera pilicornis</i> (F.)	x x x x x x x x x x
14. <i>Trechus secalis</i> (Payk.)	x x x x x x x x x x
15. <i>Trechus quadristriatus</i> (Schrank.)	x x x x x x x x x x
16. <i>Trechus pulchellus</i> Putz.	x x x x x x x x x x
17. <i>Patrobus styriacus</i> Chaud.	x x x x x x x x x x
18. <i>Trichotichnus laevicollis</i> (Duftsch.)	x x x x x x x x x x
19. <i>Amara convexior</i> Steph.	x x x x x x x x x x
20. <i>Stomis pumicatus</i> (Panz.)	x x x x x x x x x x
21. <i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)	x x x x x x x x x x
22. <i>Pterostichus niger</i> (Schall.)	x x x x x x x x x x
23. <i>Pterostichus vulgaris</i> (L.)	x x x x x x x x x x
24. <i>Pterostichus rufitarsis</i> Dej.	x x x x x x x x x x
25. <i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer	x x x x x x x x x x
26. <i>Abax ater germanus</i> Schb.	x x x x x x x x x x
27. <i>Abax parallelus</i> (Duftsch.)	x x x x x x x x x x
28. <i>Abax carinatus porcatus</i> (Duftsch.)	x x x x x x x x x x
29. <i>Agonum assimile</i> (Payk.)	x x x x x x x x x x
30. <i>Cymindis humerale</i> (Fourc.)	x x x x x x x x x x

Legenda: 1.—10. čísla sběrů, viz Metodika a materiál, M— pasti s masovou návnadou

TABULKA č. 8: PŘÍTOMNOST JEDNOTLIVÝCH STŘEVLÍKOVITÝCH V ZEMNÍCH PASTECH ZA
SBĚRNÉ OBDOBÍ 1980

1. <i>Carabus coriaceus</i> L.	11. M 12. M 13. M 14. M 15. M 16. M 17. M 18. M 19. M 20. M 21. M
2. <i>Carabus violaceus</i> L.	x x x x x x x x x x
3. <i>Carabus arcensis</i> Hbst.	x x x x x x x x x x
4. <i>Carabus scheidleri</i> Duftsch.	x x x x x x x x x x
5. <i>Carabus nemoralis</i> Müll.	x x x x x x x x x x
6. <i>Carabus hortensis</i> L.	x x x x x x x x x x
7. <i>Carabus linnei</i> Panz.	x x x x x x x x x x
8. <i>Cyphrus attenuatus</i> F.	x x x x x x x x x x
9. <i>Leistus ferrugineus</i> (L.)	x x x x x x x x x x
10. <i>Notiophilus biguttatus</i> (F.)	x x x x x x x x x x

11. Lorocera pilicornis (F.)	x			x	x			
12. Trechus secalis (Payk.)		x	x	x		x		
13. Trechus splendens Germ.	x	x	x	x	x	x	x	x
14. Trechus pulchellus Putz.	x			x				
15. Trichotichnus laevicollis (Duftsch.)	x	x	x	x	x	x	x	x
16. Stomis pumicatus (Panz.)			x	x	x	x	x	x
17. Pterostichus oblongopunctatus (F.)	x	x	x	x	x	x	x	x
18. Pterostichus niger (Schall.)	x		x	x	x	x	x	x
19. Pterostichus vulgaris (L.)								
20. Pterostichus nigrita (F.)	x							
21. Pterostichus ovoideus Strm.	x							
22. Pterostichus unctulatus (Duftsch.)								
23. Pterostichus melas (Creutz.)								
24. Pterostichus burmeisteri Heer	x	x	x	x	x	x	x	x
25. Abax ater germanus Schb.	x	x	x	x	x	x	x	x
26. Abax parallelus (Duftsch.)		x	x	x	x	x	x	x
27. Abax carinatus porcatus (Duftsch.)	x	x	x	x	x	x	x	x
28. Abax schüppeli rendschmidti (Germ.)	x	x	x	x	x	x	x	x
29. Agonum gracilipes (Duftsch.)	x			x		x		x
30. Agonum assimile (Payk.)	x	x	x	x	x	x	x	x

Legenda: 11.—21. čísla sběrů, viz kap. Metodika a materiál, M— pasti s masovou návnadou.

TABULKA č. 9: FREKVENCE STŘEVLÍKOVITÝCH ZA SBĚRNÉ OBDOBÍ 1979 AŽ 1980

	1979				1980			
	N	M	N	M	N	M	N	M
1. Carabus coriaceus L.	6	4	60,00	40,00	2	4	18,18	36,36
2. Carabus violaceus L.	3	3	30,00	30,00	6	5	54,54	45,45
3. Carabus arcensis Hbst.	3	2	30,00	20,00	6	6	54,54	54,54
4. Carabus ullrichi Germ.	1		10,00					
5. Carabus scheidleri Duftsch.					2		18,18	
6. Carabus nemoralis Müll.	2	2	20,00	20,00	4	2	36,36	18,18
7. Carabus hortensis L.	7	7	70,00	70,00	10	8	90,91	72,72
8. Carabus linnei Panz.	6	5	60,00	50,00	9	11	81,81	100,00
9. Cychrus attenuatus F.	9	6	90,00	60,00	11	11	100,00	100,00
10. Leistus rufomarginatus (Duftsch.)	1	1	10,00	10,00				
11. Leistus ferrugineus (L.)	8	8	80,00	80,00	9	8	81,81	72,72
12. Nebria brevicollis (F.)	1	1	10,00	10,00				
13. Notiophilus biguttatus (F.)	2		20,00		1		9,10	
14. Lorocera pilicornis (F.)	2		20,00		1	1	9,10	9,10
15. Trechus secalis (Payk.)	3	3	30,00	30,00	2		18,18	
16. Trechus quadristriatus (Schrank)		1		10,00				
17. Trechus splendens Germ.					1		9,10	
18. Trechus pulchellus Putz.	5	2	50,00	20,00	5		45,45	
19. Patrobus styriacus Chaud.		2		20,00				
20. Trichotichnus laevicollis (Duftsch.)	3	3	30,00	30,00	9	7	81,81	63,63
21. Amara convexior Steph.	1		10,00					
22. Stomis pumicatus (Panz.)	1		10,00		1		9,10	
23. Pterostichus oblongopunctatus (F.)	10	10	100,00	100,00	11	11	100,00	100,00
24. Pterostichus niger (Schall.)	3	3	30,00	30,00	1	6	9,10	54,54
25. Pterostichus vulgaris (L.)	3	1	30,00	10,00	3	3	27,27	27,27
26. Pterostichus nigrita (F.)					1		9,10	
27. Pterostichus ovoideus					1		9,10	
28. Pterostichus unctulatus (Duftsch.)					1	1	9,10	9,10
29. Pterostichus rufitarsis Dej.		1		10,00				
30. Pterostichus melas (Creutz.)					2		18,18	
31. Pterostichus burmeisteri Heer	10	9	100,00	90,00	9	11	81,81	100,00
32. Abax ater germanus Schb.	4	3	40,00	30,00	10	9	90,91	81,81
33. Abax parallelus (Duftsch.)	3	3	30,00	30,00	1	2	9,10	18,18
34. Abax carinatus porcatus (Duftsch.)	2	3	20,00	30,00	5	3	45,45	27,27
35. Abax schüppeli rendschmidti Germ.					1	1	9,10	9,10
36. Agonum gracilipes (Duftsch.)					1		9,10	
37. Agonum assimile (Payk.)	3	3	30,00	30,00	7	6	63,63	54,54
38. Cymindis humerale (Fourc.)		1	10,00					

Legenda: N— pasti bez návnady, M— pasti s masovou návnadou.

CHORYŇSKÁ STRÁŽ — ZAJÍMAVÁ BOTANICKÁ LOKALITA

MILENA KAŠPAROVÁ

Choryňská Stráž je kopec u obce Choryně, SZ od Valašského Meziříčí. V širokém údolí Bečvy je se svou nadmořskou výškou 376 m zdaleka viditelný. Vrchol je porostlý dubovým lesíkem, zaniklý pískovcový lom u vrcholu postupně zarůstá. Z jižní a západní strany převažují

louky s ovocnými stromy a severní a východní úbočí, svažující se k potoku Juhyni, tvoří les, převážně listnatý. Podle fytogeografického členění ČSFR patří území do fytogeografické oblasti Mesofyticum carpaticum, 76 a. Moravská brána vlastní (Hejný 1988).

Z botanického hlediska je Choryňská Stráž zajímavá výskytem teplomilných a chráněných druhů rostlin. Podle klasifikace Holub 1967 byla lokalita rozdělena do 3 rostlinných svazů:

- a) louka svazu Bromion W. Koch 1926
- b) les svazu Carpinion betuli (Mayer 1937) Oberdorfer 1953
- c) náhradní společenstva půdní vrstvy narušené divokou těžbou lomového kamene.

Botanický průzkum se prováděl od roku 1971 do roku 1987.

Pohled na Choryňskou Stráž od Malého choryňského rybníka.

Foto J. Šimáček

Vysvětlivky k soupisu druhů jednotlivých svazů:
! údaj doložený v herbáři, !! literární údaj ověřený a doložený v herbáři, bez označení — údaj jen pozorován, Re — sbíral O. Ressel, bez označení za datum sběru — vlastní sběr.
a) louka svazu Bromion W. KOCH 1926: pod vrcholem na J a JZ svahu. Louka stepního charakteru, nesečená po řadu let, s nastupující sukcesí dřevin, mírně svažitá. Nadmořská výška 360 m, expozice J. Geologický podklad tvoří paleogenní hrubozrnný pískovec až slepenec, se zvýšeným obsahem vápníku. Půda typu podzolovitého, písčitá, lehká.
E3:O; E2:Betula verrucosa EHRH., Carpinus betulus L.
E1: Agrimonia eupatoria L. ssp. officinalis (řepík lékařský pravý) 16. 8. 79!
Achillea millefolium L. emend FIORI ssp. millefolium (řebříček obecný pravý) 16. 8. 79, 18. června 87
Ajuga genevensis L. (zběhovec ženevský) 31. 5. 74!, 29. 5. 79!
Ajuga reptans L. (zběhovec plazivý) 29. 5. 79
Antennaria dioica (L.) GAERTN. (kociánek dvoudomý) 14. 5. 71!
Anthoxanthum odoratum L. (tomka vonná) 30. dubna 72 Re!, 3. 5. 73 Re!, 10. 6. 74 Re!, 29. května 79!
Anthyllis vulneraria L. ssp. vulgaris (úročník bolhoj obecný) 1. 5. 72 Re!, 8. 6. 74!, 27. 5. 75!, 13. 6. 87, 18. 6. 87
Astragalus glycyphyllos L. (kozinec sladkolistý) 18. 6. 87!
Aquilegia vulgaris L. ssp. vulgaris (orliček pláný pravý) 18. 6. 87
Briza media L. (třeslice prostřední) 18. 6. 87
Bromus erectus Huds. (sveřep vzpřímený) 27. května 75
Calamintha acinos (L.) CLAIRV. (marulka pamětník) 29. 5. 79!
Campanula glomerata L. (zvonek klubkatý) (Říčan 1936), 27. 5. 75
Campanula patula L. (zvonek rozkladitý) 15. června 87
Carex hirta L. (ostřice srstnatá) 16. 8. 79!
Carex pallescens L. (ostřice bledavá) 29. 5. 79!
Carex remota (L.) GRUFBG. (ostřice řídkoklasá) 27. 5. 75!
Carlina acaulis L. (pupava bezlodyžná) 16. srpna 79!
Carlina vulgaris L. ssp. vulgaris (pupava obecná pravá) 16. 8. 79!
Cerastium arvense L. (rožec rolní) 15. 5. 71!, 27. 5. 75!, 29. 5. 79!, 16. 5. 84
Coronilla varia L. (čičorka pestrá) 18. 6. 87
Cyanus scabiosa (L.) PRESL. (chrpa čekánek) 16. 8. 79
Dactylis glomerata L. ssp. glomerata (srha říznačka pravá) 27. 5. 75, 29. 5. 79, 18. 6. 87
Dianthus carthusianorum L. (hvvozdík kartouzek) (Říčan 1936) !!, 8. 6. 74!
Euphorbia cyparissias L. (pryšec chvojka) 27. dubna 75, 18. 6. 87

Festuca capillata LAM. (kostřava vláskovitá) 29. 5. 71 Re!
Festuca ovina L. (kostřava ovčí) 29. 5. 71 Re!
Fragaria moschata DUCH. (jahodník truskavec) 20. 4. 72 Re!
Fragaria vesca L. (jahodník obecný) 30. 4. 72 Re!
Galium cruciata (L.) SCOP. (svízel křížatý) 27. 5. 75!
Helictotrichon pubescens (HUDS) PILBER. (ovsíš pýritý) 28. 5. 79!
Hieracium pilosella L. (jestřábík chlupáček) 8. 6. 74 Re!, 10. 8. 74 Re!, 29. 5. 79!, 18. 6. 87
Holcus lanatus L. (medyněk vlnatý) 29. 5. 79!
Chrysanthemum leucanthemum L. (kopretina bílá) 27. 5. 75, 18. 6. 87
Koeleria pyramidata (LAM.) DOM. (smělek jehlančovitý) (Říčan 1936)
Leontodon hispidus LAM. et DC. (pampeliška srstnatá) 8. 6. 80!
Lotus corniculatus L. ssp. corniculatus (štírovník růžkatý pravý) 27. 5. 75!, 16. 8. 79
Luzula campestris LAM. et DC. ssp. multiflora (bika ladní mnohokvětá) 17. 5. 73 Re!, 29. 5. 79!
Lychnis flos-cuculi L. (kohoutek luční) 27. 5. 75, 29. 5. 79
Medicago lupulina L. (tolice dětelová) 27. 5. 75!
Melampyrum nemorosum L. (černýš hajní) 31. května 74!, 27. 5. 75, 29. 5. 79, 16. 8. 79
Melampyrum pratense L. (černýš luční) 18. 6. 87
Muscaris comosa (L.) MILL. (modřenec chocholatý) 11. 6. 72 Re!
Myosotis arvensis (L.) HILL. (pomněnka rolní) 5. 5. 74 Re!
Nardus stricta L. (smilka tuhá) 18. 6. 87
Neslia paniculata (L.) DESV. (řepinka latnatá) 18. 6. 87!
Onobrychis vicariaefolia SCOP. ssp. sativa (vičenec ligrus setý) 31. 5. 74!
Orchis mascula L. (vstavač mužský) 27. 5. 75!, 16. 5. 84
Orchis morio L. (vstavač kukačka) 14. 5. 71!, 13. 5. 73 Re!, 20. 5. 79 Re!
Plantago lanceolata L. (jitrocel kopinatý) 18. června 87
Plantago media L. (jitrocel prostřední) 18. 6. 87
Platanthera bifolia L. (vemeník dvoulistý) 18. června 87
Poa pratensis L. (lipnice luční) 28. 5. 79!
Polygala comosa SCHKUHR. (vítod chocholatý) 8. 6. 74!, 27. 5. 77, 8. 6. 80!
Polygala vulgaris L. ssp. vulgaris (vítod obecný pravý) 14. 5. 71, 17. 5. 73 Re!
Potentilla erecta (L.) HAMPE (mochna nátržník) 27. 5. 75
Ranunculus acer L. (pryskyřník prudký) 27. 5. 75!, 29. 5. 79!
Sanquisorba minor SCOP. ssp. dictyocarpa (krvavec menší sítkoplodý) 18. 6. 87!
Sarrothamnus scoparius (L.) WIMM. (janovec metlatý) 1. 6. 73 Re!, 27. 5. 75!, 16. 5. 84!

Zaniklý pískovcový lom na vrcholu.

Foto J. Šimáček

Sedum telephium L. ssp. maximum (rozchodník veliký největší) 8. 6. 74!, 18. 6. 87!
Silene nutans L. (silenka níci) 3. 6. 74!, 8. 6. 74, 29. 5. 75, 18. 6. 87!
Solidago virgaurea L. ssp. virgaurea (celík zlatobýl pravý) 2. 9. 69 Re!
Thymus serpyllum L. (mateřídouška obecná) 18. 6. 87
Trifolium aureum POLL. (jetel zlatý) 16. 8. 79!
Trifolium arvense L. (jetel rolní) 16. 8. 79!
Trifolium montanum L. (jetel horský) 18. 6. 87!
Trisetum flavescens (L.) P. BEAUV. (trojštět žlutavý) 29. 5. 79!
Veronica officinalis L. (rozrazil lékařský) 18. června 87!
Veronica teucrium L. (rozrazil ožankový) 29. května 71 Re!, 8. 6. 74!
Veronica chamaedrys L. (rozrazil rezekvítek) 10. 8. 84
Viola sepium L. (vikev plotní) 18. 6. 87!
Viscaria vulgaris BERN. (smolnička obecná) 29. 5. 71 Re!, 20. 5. 72 Re!, 31. 5. 74!, 27. 5. 75!, 16. 8. 87!
Eo: Anisothecium schreberianum (HEDW.) DIX. (bezkrídlatka Schreberova) 11. 12. 72!
Mniobryum delicatulum (HEDW.) DIX. (pa-prutkovník načervenalý) 22. 3. 72!

Mnium longirostre BRID. (měřík zobanitý) 22. března 72!

Mnium punctatum HEDW. (měřík tečkovaný) 11. 12. 72!

Mnium undulatum HEDW. (měřík čeřitý) 11. prosince 72!

Pseudoscleropodium purum (HEDW.) FLEISCH. (lazovec čistý) 22. 3. 73!

Rhitidiadelphus squarrosus (HEDW.) WARNST. (kostrbavec zelený) 13. 12. 72!

Rhytidiodelphus triquetrus (HEDW.) WARNST. (kostrbavec tříkoutý) 13. 12. 72!

Weisia controversa HEDW. (termovka zelená) 22. 3. 73!

b) les svazu Carpinion betuli (MAYER 1937) OBERDORFER 1953:

- 1) zbytek původního porostu dubu letního na vrcholu. Nadmořská výška 376 m, mírný svah s J expozicí. Půda hlinitopísčitá, suchá.
- E3: Acer pseudoplatanus L., Betula verrucosa EHRH., Carpinus betulus L., Quercus robur L., Tilia cordata MILL.
- E2: Cornus mas L., Cornus sanguinea L., Corylus avellana L., Crataegus monogyna JACQ., Euonymus europaea L., Ligustrum vulgare L., Prunus spinosa L., Rhamnus cathartica L., Rosa canina L.
- E1: Actaea spicata L. (samorostlík klasnatý) 15. 5. 71!

Ajuga reptans L. (zběhovec plazivý) 30. 4. 72 Re!

Agrostis tenuis SIBTH. (psineček tenký) 16. srpna 79

Anthriscus silvestris (L.) HOFFM. (kerblík lesní) 16. 5. 84!

Aquilegia vulgaris L. ssp. vulgaris (orliček pláný pravý) 18. 6. 87!

Arum maculatum L. (aron plamatý) 17. 5. 73 Re!, 16. 8. 79

Asperula odorata L. (mařinka vonná) 14. 5. 71!, 10. 5. 74 Re!

Avenella flexuosa (L.) PARL. (metlička křivočláková) 4. 7. 72 Re!

Brachypodium silvaticum (HUDS.) P. BEAUV. (válečka lesní) 7. 7. 71 Re!, 16. 8. 79!

Briza media L. (třeslice prostřední) 27. 5. 75!

Campanula trachelium L. (zvonek kopřivilostý) 16. 8. 79

Carex sylvatica HUDS. (ostřice lesní) 27. 5. 75

Circaea lutetiana L. (čarovník pařížský) 16. srpna 79

Crepis praemorsa (L.) TAUSCH. (škarda ukousnutá) 15. 6. 69 Re!

Daphne mezereum L. (lýkovec jedovatý) 16. května 84

Euphorbia amygdaloides L. (pryšec mandloňovitý) 11. 4. 72 Re!, 17. 5. 73 Re!, 29. 5. 79

Euphorbia cyparissias L. (pryšec chvojka) 31. května 74!, 27. 5. 75!

Festuca capillata LAM. (kostřava vláskovitá) 11. 6. 72 Re!, 2. 6. 72 Re!

Galium mollugo L. (svízel povázka) 15. 7. 74!

Geranium pyrenaicum BURM. (kakost pyrenejský) 29. 5. 79!

Geranium robertianum L. (kakost smrdutý) 16.
 srpna 79
Geum urbanum L. (kuklík městský) 16. 8. 79
Hieracium sabaudum L. (jestřábík savojský)
 15. 8. 73 Re!
Hieracium silvaticum (L.) GRUFBG. (jestřábík
 lesní) 29. 5. 79, 16. 5. 84!
Chaerophyllum aromaticum L. (krabice zá-
 pašná) 16. 8. 79
Lathyrus vernus (L.) BERNH. (hrachor lecha-
 jarní) 29. 5. 79
Melampyrum nemorosum L. ssp. *silesiacum*
 (černý hajní lesní) 29. 5. 71 Re!, 31. 5. 74!
Melica nutans L. (strdivka nící) 14. 5. 71!
Mycelis muralis (L.) DUM. (mléčka zední) 16.
 srpna 79
Myosotis silvatica (EHRH.) HOFM. (pomněnka
 lesní) 27. 5. 75, 29. 5. 79, 16. 5. 84
Polygonatum multiflorum (L.) ALL. (kokořík
 mnohofvětý) 16. 8. 79!, 16. 5. 84
Poa nemoralis L. (lipnice hajní) 29. 5. 79!, 16.
 srpna 79!
Ranunculus nemorosus DC. (pryskyřník hajní)
 29. 5. 71 Re!
Salvia glutinosa L. (šalvěj lepkavá) 16. 8. 79
Sanicula europaea L. (žindava obecná) 27. 5.
 75!, 8. 6. 75 Re!, 16. 5. 84!, 11. 6. 72 Re, 27. 5. 73
Scrophularia nodosa L. ssp. *nodosa* (krtičník
 uzlovitý pravý) 3. 7. 72 Re!
Silene nemoralis W. et K. (silenka hajní) 29.
 května 71 Re!
Symphytum tuberosum L. (kostivál hliznatý)
 10. 5. 72 Re!
 Eo: *Atrichum undulatum* (HEDW.) PAL. de B.
 (bezvláska vlnkatá) 13. 12. 72!
Ceratodon purpureus (HEDW.) BRID. (rohozuh-
 nachový) 27. 5. 75!, 18. 6. 87!
Cratoneuron filicinum (HEDW.) ROTH. (hrubý
 božebrec kapradinovitý) 27. 5. 75!
Dolichotheca seligeri (BRID.) LOESKE (korní-
 ce slezská) 27. 5. 75!
Eurhynchium zetterstedtii STÖRNER (trněnka
 Zetterstedtova) 27. 5. 75!
Fissidens taxifolius HEDW. (krondlovka tiso-
 listá) 18. 6. 87!
Hypnum cupressiforme HEDW. (rokyt cypřišo-
 vitý) 22. 4. 73!
Lophocolea heterophylla (SCHRAD.) DUM.
 (obřebenka různolistá) 22. 3. 73!
Mnium punctatum HEDW. (měřík tečkovaný)
 18. 6. 87!
Mnium undulatum HEDW. (měřík čeřitý) 27.
 května 75!
Plagiothecium denticulatum (HEDW.) BR. eur.
 (lesklec zubatý) 27. 5. 75!
 2) lesní porost na V a S straně. Stinný svah
 s nadmořskou výškou 270-330 m, svažující se
 k Juhyni. Půda humózní semigley, mírně kyselá,
 hluboká, na patě svahu mokrá až zbabnělá.
 Eo: *Acer campestre* L., *Fagus silvatica* L., *Picea
 excelsa* L., *Quercus robur* L., *Tilia cordata*
 MILL., *Ulmus scabra* MILL.

E2: *Corylus avellana* L., *Sambucus nigra* L.
 E1: *Arum maculatum* L. (aron plamatý) 17. 5. 73 Re!
Actaea spicata L. (samorostlík klasnatý) 15. 5. 71, 16. 5. 84!
Asarum europaeum L. (kopytník evropský) 27. května 75
Asperula rivalis SIBTH. (mařinka potoční) 14. srpna 73 Re!
Athyrium filix-femina (L.) ROTH. (papratka samice) 27. 5. 75
Brachypodium sylvaticum (HUDS.) P. BEAUV. (válečka lesní) 16. 5. 84
Briza media L. (třeslice prostřední) 27. 5. 75
Caltha palustris L. ssp. *palustris* (blatouch bahenní pravý) 11. 4. 72 Re!
Campanula trachelium L. (zvonek kopřivolistý) 16. 5. 84
Carex remota (L.) GRUFBG. (ostřice řídkoklasá) 27. 5. 75!
Carex silvatica HUDS. (ostřice lesní) 24. 5. 71 Re!
Ciræa lutetiana L. (čarovník pařížský) 27. května 75
Cystopteris fragilis (L.) BERNH. 1936 Říčan
Daphne mezereum L. (lýkovec jedovatý) 27. května 75
Equisetum fluviatile L. emend. EHRH. (přeslička říční) 15. 5. 71!
Equisetum telmateia EHRH. (přeslička největší) 8. 5. 71 Re!, 7. 7. 71 Re!, 4. 8. 73 Re!, 24. července 79
Festuca gigantea (L.) VILL. (kostřava obrovská) 24. 7. 79
Ficaria verna HUDS. ssp. *verna* (orsej jarní pravý) 11. 4. 72 Re!
Geum urbanum L. (kuklík městský) 27. 5. 75
Glechoma hederacea L. ssp. *hirsuta* (popenec břečtanovitý chlupatý) 11. 4. 72 Re!
Geranium palustre TORNER. (kakost bahenní) 2. 9. 69 Re!
Hedera helix L. (břečtan popínavý) 27. 5. 75
Chaerophyllum hirsutum L. (krabilice chlupatá) 24. 7. 79
Impatiens noli — tangere L. (netýkavka nedůtklivá) 24. 7. 79
Lamium galeobdolon (L.) NATH. (hluchavka žlutá) 27. 5. 75
Listera ovata (L.) R. BR. (bradáček vejčitý) 27. 5. 75!
Lithospermum officinale L. (kamejka lékařská) 1936 Říčan
Maianthemum bifolium L. (pstroček dvoulistý) 27. 5. 75, 8. 6. 75 Re
Melica nutans L. (strdivka nící) 14. 5. 71!
Mercurialis perennis L. (bažanka vytrvalá) 14. května 71!
Oxalis acetosella L. (štavel kyselý) 11. 4. 72 Re!
Petasites albus (L.) GAERTN. (devětsil bílý) 18. dubna 72 Re!, 11. 4. 72 Re!
Poa nemoralis L. (lipnice hajní) 27. 5. 75
Polygonatum multiflorum (L.) ALL. (kokořík mnohokvětý) 14. 5. 71!, 17. 5. 73 Re!

Modřenec chocholatý (*Muscaria comosa* (L.) MILL.). Foto J. Šimáček

Primula elatior (L.) HILL. (prvosenka vyšší)
 27. 5. 75
 Pulmonaria officinalis L. ssp. obscura (plichník lékařský temný) 27. 5. 75
 Salvia glutinosa L. (šalvěj lepkavá) 27. 5. 75
 Sanicula europaea L. (žindava evropská) 27. 5.
 75!, 8. 6. 75 Re!
 Scrophularia nodosa L. (krtičník uzlovitý) 18.
 června 87
 Stachys silvatica L. (čistec lesní) 27. 5. 75
 Symphytum tuberosum L. (kostivál hliznatý)
 10. 5. 72 Re!
 Urtica dioica L. (kopřiva dvoudomá) 27. 5. 75
 Viola silvatica L. (violka lesní) 27. 5. 75
 Eo: Amblystegium serpens (HEDW.) BR. eur.
 (rokýtek obecný) 11. 12. 72, 13. 12. 72!
 Amblystegium varium (HEDW.) LINDB. (roký-
 tek měnlivý) 11. 12. 72!
 Brachythecium campestre (BRUCH.) BR. eur.
 (baňatka ladní) 24. 7. 79!
 Brachythecium mildeanum SCHIMP. (baňatka
 Mildeova) 13. 12. 72!
 Brachythecium populeum (HEDW.) BR. (baňat-
 ka topolová) 13. 12. 72!
 Brachythecium rutabulum (HEDW.) BR. (ba-
 ňatka obecná) 24. 7. 79!
 Brachythecium salebrosum (WEB.) BR. eur.
 (baňatka draslavá) 11. 12. 72, 13. 12. 72!

Brachythecium velutinum (HEDW.) BR. eur. (baňatka aksamitová) 11. 12. 72!, 13. 12. 72!, 24. 7. 79!
Cirriphyllum piliferum (HEDW.) GROUT. (hájovka chluponosná) 13. 12. 72!, 24. 7. 79!, 24. července 80!
Cratoneuron filicinum (HEDW.) ROTH. (hrubožebrec kapradinovitý) 27. 5. 75!
Dolichotheca seligeri (BRID.) LOESKE. (kornice slezská) 11. 12. 72!, 27. 5. 75!, 24. 7. 79!
Drepanocladus aduncus (HEDW.) MÖNK (srpnatka zahnutá) 13. 12. 72!
Fissidens taxifolius HEDW. (krondlovka tisolistá) 13. 12. 72!, 24. 7. 79!
Hypnum cupressiforme HEDW. (rokyt cypřišovitý) 13. 12. 72!, 24. 7. 79!
Lophocolea heterophylla (SCHRAD.) DUM. (obhřebenka různolistá) 11. 12. 72!, 13. 12. 72!

Tyto dvě lesní lokality — lesík na vrcholu a les na svahu k Juhyni — se svým druhovým zastoupením rozdílnou expozicí, půdními poměry aj. Lesík na vrcholu je suchý, j exponovaný a přechází spíš do svazu Bromion, kdežto les na stinném svahu k Juhyni se S a V expozici odpovídá spíše svazu Alnion glutinoso-incae. Přesto vzhledem k celkové ploše a dominujícím prvkům, například *Campanula trachelium* L., *Carex sylvatica* HEDW., *Poa nemoralis* L., *Sympyrum tuberosum* L. aj., jsou obě lokality řazeny do svazu *Carpinion betul*. Zajímavý je výskyt *Equisetum telmateia* EHRH. u paty svahu u Juhyně, kde se vyskytuje ve velkém množství spolu s druhy *Impatiens noli-tangere* L., *Stachys sylvatica* L., *Petasites albus* (L.) GAERTN. a *Circaea lutetiana* L.

c) náhradní společenstva půdní vrstvy narušené divokou těžbou lomového kamene: vrcholová část, nadmořská výška 370 m. Půdní profil plátkový, s obnaženou horninou, vzniklou důvodem otevřeným a zaniklým lomem. Těžil se zde hrubozrnný pískovec se značným obsahem vápenníku. Lokalita je oslněná, vysychavá.

E3: *Acer pseudoplatanus* L., *Carpinus betulus* L., *Populus tremula* L., *Quercus robur* L.
 E2: *Cornus sanguinea* L., *Corylus avellana* L., *Ligustrum vulgare* L., *Rosa canina* L.
 E1: *Achillea millefolium* L. emend FIORI (řebříček obecný pravý) 29. 5. 79, 16. 8. 79!
Ajuga genevensis L. (zběhovec ženevský) 29. května 71 Re!, 15. 5. 72 Re!, 31. 5. 74!

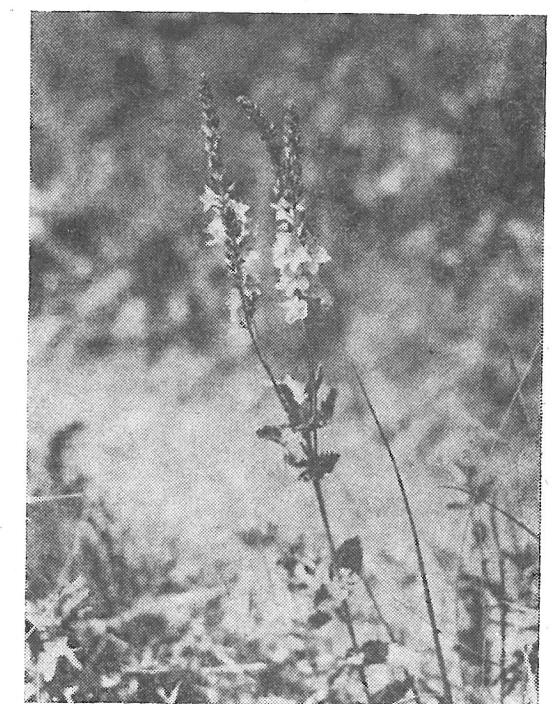
Arenaria serpyllifolia L. ssp. *leptoclados* (písečnice douškolistá tenkovětvá) 29. 5. 71 Re!
Aquilegia vulgaris L. ssp. *vulgaris* (orliček planý pravý) 18. 6. 87!
Brachythecium pinnatum L. P. BEAUV. (válečka prapořítá) 7. 7. 71 Re!
Calamintha acinos CLAIRV. (marulka pamětník) 7. 7. 71 Re!, 18. 6. 87!
Campanula glomerata L. (zvonek klubkatý) Říčan 1936!!
Capsella bursa-pastoris (L.) MED. (kokoška pastušší tobolka) 18. 6. 87!
Carex flacca SCHREB. (ostřice chabá) 20. 5. 79 Re!

Carex pallescens L. (ostřice bledavá) 20. 5. 79 Re!
Carex sylvatica HEDW. (ostřice lesní) 27. 5. 75!
Cerastium arvense L. (rožec rolní) 29. 5. 79
Coronilla varia L. (čičorka pestrá) 16. 8. 79!
Cyanus scabiosa (L.) PRESL. (chrpa čekánek) 16. 8. 79!
Dianthus carthusianorum L. (hvozdík kartouzek) 2. 9. 69 Re!!
Euphorbia cyparissias L. (pryšec chvojka) 31. května 74!, 29. 5. 79
Falcaria vulgaris BERNH. (srpek obecný) 4. srpna 73 Re!
Festuca capillata LAM. (kostřava vláskovitá) 5. 6. 79 Re!
Geranium pyrenaicum BURN. (kakost pyrenejský) 16. 8. 79!
Galium mollugo L. (svízel povázka) 15. 7. 74!
Chaenorhinum minus (L.) LGE. (hledíček menší) 7. 7. 71 Re!
Lysimachia nummularia L. (vrbina penízkovitá) 29. 5. 79
Medicago falcata L. (tolice srpovitá) 16. 8. 79!
Melampyrum nemorosum L. ssp. *silesiacum* (černý hajní lesní) 29. 8. 79
Origanum vulgare L. (dobromysl obecná) 16. srpna 79!
Peucedanum cervaria (L.) LAP. (smldník jelení) 3. 9. 69 Re!!
Polygala comosa SCHKUHR. (vítod chocholatý) 18. 6. 87!
Potentilla adscendens W. et K. (mochna vystoupavá) Říčan 1936
Salvia verticillata L. (šalvěj přeslenitá) 16. srpna 87!
Sanquisorba minor SCOP. ssp. *dictyocarpa* (krvavec menší sífkoplodý) 29. 5. 79!
Sedum telephium K. ssp. *maximum* (rozchodník velký největší) 16. 8. 79!
Sherardia arvensis L. (bračka rolní) 29. 5. 71 Re!
Silene nemoralis W. et K. (silenka hajní) 29. května 71 Re!
Silene nutans L. (silenka níci) 20. 5. 72 Re!
Stachys recta L. (čistec přímý) 7. 7. 71 Re!, 10. 7. 69 Re!, 16. 8. 79!, 18. 6. 87!
Thymus serpyllum L. (mateřídouška obecná) 29. 5. 79
Trifolium alpestre L. (jetel alpinský) 29. 5. 79!
Trifolium montanum L. (jetel horský) 7. 7. 71 Re!, 31. 5. 74!
Turritis glabra L. (strmobýl lysý) 29. 5. 71 Re!, 20. 5. 72 Re!
Veronica chamaedrys L. (rozrazil rezekvítek) 29. 5. 79
Veronica teucrium L. (rozrazil ožankový) 29. května 71 Re!, 18. 6. 87!
Vicia villosa ROTH. (vikev huňatá) 18. 6. 87!
 Eo: *Barbula fallax* HEDW. (vousatěnka klamná) 13. 12. 72!
Barbula reflexa BRID. (vousatěnka svinutá) 13. 12. 72!
Barbula unguiculata HEDW. (vousatěnka nehetnatá) 13. 12. 72!

Bryoerythrophyllum recurvirostrum (HEDW.) CHEN. (klenice začervenalá) 13. 12. 72!, 16. srpna 79!
Bryum argenteum HEDW. (prutník stříbrný) 13. 12. 72!
Bryum caespiticum HEDW. (prutník drnatý) 16. 8. 79!
Campylium hispidulum (BRID.) MITT. (zelenka štětinovitá) 13. 12. 72!
Campylium chrysophyllum (BRID.) BRYHN. (zelenka zlatolistá) 13. 12. 72!
Encalypta vulgaris HEDW. (točivka obecná) 13. 12. 72!
Fissidens cristatus WILS. (krondlovka klamná) 13. 12. 72!
Fissidens osmundoides HEDW. (krondlovka podezřeňovitá) 18. 6. 87!
Isothecium myosuroides (HEDW.) BRID. (plazivec obecný) 13. 12. 72!
Lophocolea bidentata (L.) DUM. (obhřebenka dvouzubá) 13. 12. 72! 18. 6. 87!
Mnium affine BLAND. (měřík příbuzný) 18. 6. 87!
Mnium cuspidatum HEDW. (měřík bodlavý) 18. června 87!
Mnium longirostre BRID. (měřík zobanitý) 13. prosince 72!, 22. 3. 73!
Plagiochilla asplenoides (L.) DUM (kapradovka sleziníkovitá) 13. 12. 72!
Plagiothecium neglectum MÖNK. (lesklec zanedbaný) 22. 3. 73!
Pseudoscleropodium purum (HEDW.) FLEISCH. (lazovec čistý) 13. 12. 72!, 18. 6. 87!
Rhynchostegium murale (HEDW.) BR. eur. (zobanitka zední) 18. 6. 87!
 Společenstvo se vyvíjelo jako náhradní s postupem těžby kamene. V SV části jsou dosud čerstvé lomové stěny s malými deluvii písčité hlíny. V této části se vyskytuje některé teplomilné prvky jako zbytky původních společenstev, například *Stachys recta* L., *Arenaria serpyllifolia* L., *Brachypodium pinnatum* L. P. BEAUV., *Dianthus carthusianorum* L., *Veronica teucrium* L. *Falcaria vulgaris* BERNH., *Peucedanum cervaria* (L.) LAP. Lom postupně zarůstá a vytlačuje světlomilné a teplomilné prvky (například *Stachys recta* postupně mizí).

Přehled teplomilných a chráněných druhů:

Agrimonia eupatoria L. ssp. *officinalis*
Aquilegia vulgaris L. ssp. *vulgaris*
Arenaria serpyllifolia L. ssp. *leptoclados*
Brachythecium pinnatum (L.) P. BEAUV.
Bromus erectus HEDW.
Calamintha acinos (L.) CLAIRV.
Campanula glomerata L.
Cornus mas L.
Daphne mezereum L.
Dianthus carthusianorum L.
Falcaria vulgaris BERNH.
Festuca capillata LAM.

Rozrazil ožankový (*Veronica teucrium* L.).
Foto J. Šimáček

Chaenorhinum minus (L.) LGE.
Koeleria pyramidata (LAM.) DOM.
Melampyrum nemorosum L. ssp. *silesiacum*
Muscaris comosa (L.) MILL.
Orchis mascula L.

Orchis morio L.
Origanum vulgare L.
Peucedanum cervaria (L.) LAP.
Platanthera bifolia L.
Primula elatior (L.) HEDW.
Sarothamnus scoparius (L.) WIMM.
Stachys recta L.
Trifolium alpestre L.
Veronica teucrium L.

LITERATURA

- DOSTÁL J., 1958: Klíč k úplné květeně ČSR. ČSAV, Praha
 HEJNÝ S., Slavík B., 1988: Květena ČSR 1. Academia, Praha
 HOLUB J. et coll., 1967: Übersicht der höheren Vegetationseinheiten der Tschechoslowakei. Rozpravy ČSAV, Praha
 KAŠPAROVÁ M., 1980: Dokumentace flóry cévnatých rostlin a mechorostí v oblasti projektované přehrady Bečva. Závěrečná zpráva RÚ MK ČSR.
 PILOUS Z., Duda J., 1960: Klíč k určování mechorostí ČSR. ČSAV, Praha

S O U H R N

Od roku 1971 byl prováděn botanický průzkum na lokalitě Choryňská Stráž. Bylo zjištěno 164 druhů cévnatých rostlin a 50 druhů mechovostů, z toho 26 teplomilných a chráněných druhů.

CHORYŇSKÁ STRÁŽ — EINE INTERESSANTE BOTANISCHE LOKALITÄT

Auf der Lokalität Choryňská Stráž wurde seit 1971 eine botanische Untersuchung durchgeführt. Es wurden 164 Arten der Gefäßpflanzen (Cormophyta) und 50 Arten der Moose (Bryophyta) festgestellt, von denen 26 Thermophyten und geschützte Arten waren.

Vstavač osmahlý v plném květu. Hovízky, červenec 1990.
Foto Jan Pavelka

VSTAVAČ OSMAHĽÝ (*ORCHIS USTULATA* L.) NA VSETÍNSKU

JAROSLAV JURČÁK, JAN PAVELKA

Vstavač osmahlý (*Orchis ustulata* L.) je vytrvalá bylina menšího až středního vzrůstu (obvykle 30-45 cm), přetrvávající v půdě kulovitými až vejčitými hlízami. Z našich vstavačů kvete nejdéle dobu (konec června až polovina srpna). Olistěná lodyha nese husté válcovité květenství. Okvětní lístky tvořící příbuznu jsou zvláště na počátku rozkvětu zbarveny hnědonachově, jako by byly osmahnuty (odtud druhový název). Jeho výskyt na Vsetínsku nebyl mimo území SPR Ježůvka téměř 50 let uváděn či potvrzen aspoň ústními sděleními. O to překvapivější bylo literární sdělení (viz dále) o nálezu 1 ex. v pokosené louce v k. ú. Hovězí. Byla to inspirace k vyvolání „pátrací akce“, do které se nejprve zapojili žáci ZŠ v Hovězí pod vedením paní učitelky A. Dobešové a studenti vsetínského Masarykova gymnázia (H. Žárská, M. Žárská, M. Mocek, V. Hrubý) v rámci středoškolské odborné činnosti. Později se velmi intenzívne terénní práci věnoval Jan Pavelka, který objevil řadu dalších lokalit tohoto vstavače (Pavelka 1990 a, b).

STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA REGIONU

Vsetínskem se rozumí část území okresu Vsetín, která leží v povodí vsetínské Horní Bečvy od Bystřičky po Velké Karlovice. Orografické centrum oblasti tvoří Vsetínské vrchy, na jihovýchodě zasahují Hostýnské vrchy a Vizovická vrchovina. Na jihovýchodě se rozkládají Javorníky, oddělené od Vsetínských

Údolí Hovízky-Potoky v Hovězí s lokalitami vstavače osmahlého.

Foto Jan Pavelka

vrchů Horní Bečvou. Geologicky náleží území k vnějšímu flyšovému oblouku Karpat s výskytem typických sedimentů (pískovců, slepenců, jílovců). Klimaticky se jedná o region chladný až mírně teplý (průměrná teplota 7,8 °C) s poměrně vysokými srážkami (Vsetín 880 milimetrů, Kychová 1047 mm).

Původním rostlinným krytem byl na většině území listnatý nebo smíšený les s větším či menším zastoupením buku. V současné době je druhová skladba lesních porostů výrazně posunuta ve prospěch smrkových monokultur. Valašská kolonizace probíhající od 16. století vedla spolu s kácením v 19. století (potřeba dřeva pro místní sklárny, dřevářský průmysl a ostravské doly) k odlesnění svahových a vrcholových partií, což je patrné zejména v Javorníkách. Vznikly tak horské louky dříve intenzívne využívané k pasení zejména ovcí a skotu, či využívané k senoseči. Po so-

cializaci se valašští pasekáři z vrcholových a vzdálenějších míst postupně stahovali, louky přestaly být vypásány a koseny. Zčásti byly pak zalesňovány smrkovými monokulturami, mnohdy však ponechány ladem (chybějící horská mechanizace) a pak zarůstány dřevinami z náletu. Tyto naznačené změny v obhospodařování horských a podhorských luk vedly spolu s dalšími faktory (umělá hnojiva, plynné exhaláty apod.) k ústupu vstavačovitých, neboť právě jim pravidelné kosení či vypásání luk vyhovuje v konkurenci s jinými taxonomy. Na Valašsku však i tak existuje řada menších ploch využívaných drobnými zemědělci klasickým způsobem.

DŘÍVĚJŠÍ VÝSKYT *ORCHIS USTULATA* L.

V minulosti patřil *O. ustulata* na území Československa k nejhojněji se vysky-

tujícím druhům r. *Orchis* (Procházka et Velísek 1983), dnes je však řazen mezi taxony silně ohrožené (Holub, Procházka et Čeřovský 1979). Na Vsetínsku však ani v minulosti nepatřil k běžné se vyskytujícím druhům č. Orchidaceae, jak vyplývá z literárních údajů. První sdělení o jeho výskytu podal Bubela (1879), který nalezl druh v Poschle a na Ostré hoře severozápadně a západně od Vsetína. Údajně byl též nalezen na Hradisku u Rožnova p. Radhoštěm (Krist 1935), ale tento výskyt v uvedené oblasti nebyl následně nikak potvrzen. Další lokality druhu jsou pak všechny více méně situovány východně od Vsetína. Za ojediněle se vyskytující druh ho označil Ríčan (1928), a to na JZ svahu hřbetu Špádky a na louce nad Mžiky v Janové (dnes místní část Vsetína). Později Ríčan (1936) potvrdil výskyt v Poschle a na Ostré hoře i na louce nad Mžiky. U lokalit Poschla a Ostrá hora však není jasné, zda se nejedná pouze o přejaté sdělení tak, jak uvedl Bubela (1879). Výskyt vstavače osmahlého označil Ríčan (1936) za celkem vzácný a připojil sdělení o nálezu několika exemplářů v Zemanově dolině u obce Huslenky. Další floristické práce dotýkající se Vsetínska (Oborný 1883; Gogela 1884, 1900, 1902; Formánek 1887; Ríčan 1926, 1932) se však o výskytu *O. ustulata* nezmiňují. Druh nebyl ze sledovaného regionu udáván ani v době nedávno minulé (Staněk 1954; Pospíšil 1957; Tomášek 1960, 1968, 1977, 1979; Neuhäusl et Neuhäuslová - Novotná 1968, 1969; Kašparová 1972; Jurčák 1977, 1987), pouze Velísek jej občas kontroloval v SPR Ježůvka (poslední pozorování kolem roku 1980 — Velísek in verb.). Dřívější údaje o výskytu *Orchis ustulata* jsou zaznačeny pro přehlednost v mapce č. 1.

Do r. 1983, tedy téměř 50 let, nebyl výskyt sledovaného vstavače mimo již uvedenou SPR potvrzen a zdálo se, že *O. ustulata* je na Vsetínsku na pokraji vyhynutí. Zřejmě i z tohoto důvodu nebyl autory (Sedláčková et Neuschlová 1984) zařazen do návrhu seznam-

mu ohrožených druhů rostlin pro území CHKO Beskydy (SPR Ježůvka leží mimo tuto CHKO).

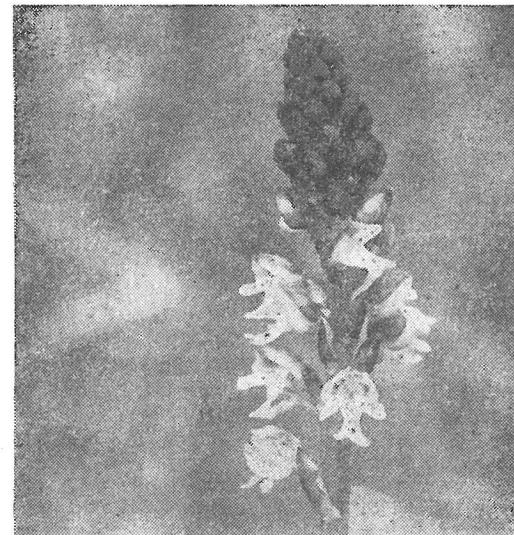
V r. 1983 při exkurzích konaných členy Orchidea-klubu však nalezl A. Lux ve Veřečném (k. ú. obce Hovězí) jediný exemplář *O. ustulata* v pokosené louce (Anonymus 1984). Tím byl dán předpoklad a naděje, že se *O. ustulata* může s největší pravděpodobností vyskytovat v k. ú. obcí Hovězí a Huslenky, což bylo pozdějšími nálezy potvrzeno. Soustředěná pozornost a více méně systematické hledání v takto předem vytypovaných biotopech vedly jak k potvrzení výskytu udaného A. Luxem, tak k nalezení řady dalších lokalit.

SOUČASNÉ ZNALOSTI O VÝSKYTU

Lokality *Orchis ustulata* jsou očíslovány a pod těmito čísly vyznačeny v mapce č. 2. U každé je uveden nálezce (pozorovatel) a rok jejího objevení, případně ověření výskytu, stručný popis a počet zjištěných jedinců. Pokud není uvedeno jinak, jedná se vždy o kvetoucí (fertilní) exempláře, sterilní jsou uvedeny v konkrétních případech. Lokalizace nalezišť je pochopitelně z ochranářských důvodů jen orientační.

1. **Hovězí-Hořansko**, okolí točny autobusu (Lux 1983; Jurčák 1986, 1987, 1988, 1989; Žárská 1986, 1987, 1988; Mocek 1987, 1988). Lokalita leží na pravidelně kosené louce, 1986 - 36 ex., 1987 - 42 ex., 1988 - 37 ex., 1989 - 35 ex.
2. **Hovězí-Veřečné** (Pavelka 1989, 1990). Lokalita leží zčásti na pravidelně a zčásti na nepravidelně kosené louce. 1989 - 19 ex., 1990 - 7 ex., neurčitelný počet byl na předčasně posečené parcele.
3. **Hovězí-Křenov** (Pavelka 1989, 1990; Hrubý 1990). Pravidelně kosená vrcholová louka. 1989 - 21 ex., 1990 - 11 ex., z toho 1 ex. sterilní.
4. **Hovězí-Hovízky, U Holáňů** (Pavelka 1989, 1990; Hrubý 1990). Většinou úhorovitý pozemek s řídkým bylinným patrem. 1989 - 18 ex., 1990 - 25 ex.
5. **Hovězí-Potoky, sev. část** (Pavelka 1989, 1990; Hrubý 1990). Pravidelně kosené louky. 1989 - 65 ex., 1990 — roztroušeně 210 ex., z toho 7 sterilních.
6. **Hovězí-Potoky, SV od točny autobusu** (Pavelka 1989, 1990). Již několik let nesečené louky. 1989 - 1 ex., 1990 - 1 ex.

7. **Hovězí-Potoky, Z od točny** (Pavelka 1989, 1990; Hrubý 1990). Většinou pravidelně kosené louky, místo po senoseči pasoucí se ovce. 1989 - roztroušeně 40 ex., 1990 - roztroušeně 150 ex.
8. **Hovězí-Suška** (Pavelka 1989, 1990; Hrubý 1990). Zčásti pasínek skotu, zčásti pravidelně kosené svahové loučky, 1989 — 27 ex., 1990 — 33 ex.
9. **Hovězí — U Hajduchů** (Pavelka 1989, 1990; Hrubý 1990). Z větší části pravidelně kosené louky, malá část na již několik let nesečené parcele. 1989 - roztroušeně 26 ex., 1990 - roztroušeně 75 ex.
10. **Hovězí-Suška** (Pavelka 1989). Pravidelně kosená louka v údolní nivě potoka. 1989 - 2 exempláře.
11. **Huslenky-Uherská** (Žárská 1987; Jurčák 1987, 1988). Pravidelně kosená louka. 1987 - 2 ex., 1988 - 4 ex.
12. **Huslenky-nad Škrádným** (Pavelka 1989, Jiří Pavelka 1990). Zčásti již neobhospodařovaný pasínek, druhé naleziště s extenzivní pastvou skotu. 1989 - 1 ex., 1990 - asi 10 ex.
13. **Huslenky-Losové** (Pavelka 1989, 1990). Pasínek skotu. 1989 - 160 ex., 1990 - 280 ex.
14. **Huslenky-Tomanůvka a okolí** (Pavelka 1989, 1990). Většinou na pasíncích skotu, zčásti na neobhospodařovaných parcelách a výjimečně na pravidelně kosené louce. 1989 - roztroušeně 70 ex., 1990 - roztroušeně 90 ex.
15. **Vsetín-Janová** (Pavelka 1989). Bývalý pasínek skotu v údolí Ve slatinách. Na podzim 1989 lokalita zničena vybudovanou lesní cestou. 1989 - 2 ex.
16. **Vsetín-Zádilský** (Pavelka 1989, 1990). Území SPR Ježůvka, od r. 1980 neobhospodařovaný pasínek. 1989 - 2 ex., 1990 - 24 ex., z toho 17 ex. sterilních.

Rozkvétající vstavač osmahlý — detail květenství. Veřečné, konec června 1989.

Foto Jan Pavelka

Počet nalezených lokalit však zdaleka nebude úplný. Např. M. Kocurek (in verb.) nalezl 1 ex. tohoto vstavače v údolí Černé u Halenkova (červenec 1990). Nálezy lze očekávat na dalších místech.

Jaká je velikost populace tohoto vstavače na dosud objevených lokalitách? V r. 1989 bylo nalezeno cca 520 kvetoucích ex., v r. 1990 cca 930 kvetoucích ex. Vzhledem k tomu, že některé populace objevené v r. 1989 nemohly být zkontořovány v r. 1990 (pokosení louky v krátké době před datem kontroly), resp. některé lokality byly poprvé nalezeny až v r. 1990, lze odhadnout populaci fertilních jedinců za období 1986-1990 minim. na 950-1000 ex.

ZÁVĚŘ

Po zprávě o nálezu *Orchis ustulata* v posečené louce byla pozornost zaměřena na výskyt tohoto vstavače, který nebyl na Vsetínsku dlouho nalezen. Lokality byly hledány jednak v Hovězí-Hořanském (Jurčák, Mocek, Pavelka) a Huslenkách-Uherském (Žárská, Jurčák), jednak v Hovězí-Hovízkách (Pavelka, Hrubý), Huslenkách a Janové (Pavelka). Jedná se o lokality, které jsou většinou situovány zhruba do oblasti, kde byl výskyt uváděn Ríčanem (1936). Dnes však již nelze jednoznačně rozhodnout, zda jsou či nejsou s dřívějšími nálezy totožné.

Je zajímavé, že výskyt tohoto ohroženého taxonu nebyl mimo známou lokalitu v CHÚ dlouhou dobu potvrzen. Hlavním důvodem zřejmě byla jeho poměrně malá nápadnost a to, že kvete v období senosečí. Tehdy se buď doslova ztrácí v květnatých lučních společenstvech, anebo také bývá předčasně pokosen, takže jedince lze na takových nalezištích zjistit opravdu jen náhodou. Biotopech *Orchis ustulata* jsou kosené louky anebo pasínky s mírnou pastvou skotu, výjimečně ovcí. Všechny lokality jsou v užívání drobných zemědělců, resp. byly a nyní již nejsou užívány několik let. Na těchto

neobhospodařovaných stanovišť se však vstavače postupem doby vytrácejí v důsledku konkurenčního tlaku jiných rostlin. Nejvitálnější populace jsme našli na jednosečných loukách.

Lze říci, že výskyt vstavače osmahlého se zachoval proto, že se díky hospodaření drobných soukromých zemědělců zachovaly původní, nezměněné nebo málo změněné biotopy (kosené louky, pasínky). Je nyní na příslušných institucích, na zemědělcích i na ostatních občanech, zda bude tato vzácná rostlina uchována na Valašsku i pro příští generace.

Autori děkují paní učitelce A. Dobešové, studujícím H. a M. Žárským, M. Mockovi a V. Hrubému, dále Jiřímu Pavelkovi a M. Kocurkovi za poskytnuté informace.

LITERATURA

- Anonymus (1984): Lokality vstavačovitých části Javorníků, Moravskoslezských Beskyd a Hostýnsko-vsetínské pahorkatiny, zjištěné exkurzí Orchidea-klubu ČZS 23.-26. 6. 1983. Roeziana - čl. zpravodaj Orchidea-klubu ČTS. Brno, 15: 30-35.
- BUBELA J., (1879): Rostlinstvo květeny vsetínské. Rukopis. Depon. in Muzeum Val. Meziříčí, botan. pracoviště OVM Vsetín.
- HOLUB J., Procházka F., Čeřovský J., 1979: Seznam vyhynulých, endemických a ohrožených taxonů vyšších rostlin květeny ČSR (1. verze). Preslia, 51: 213-237.
- FORMÁNEK E., 1887: Květena Moravy a rakouského Slezska. I. d. Brno 1887, 239 p.
- GOGELA F., 1884: Z jarní květeny na Valašsku. Sborník Musejní spol. ve Val. Meziříčí, květen 1884, I: 7-13.
- GOGELA F., 1900: Z květeny Radhoště. Sborník Musejní spol. ve Val. Meziříčí, 1900, IV., 7 et 8: 45-49.
- GOGELA F., 1902: Z květeny pahorkatiny podkarpatské na Moravě východní. Zvl. otisk z Věst. Klubu přírodověd. v Prostějově, 1902, 14 p. (separát).
- JURČÁK J., 1977: Chráněné druhy vstavačovitých rostlin ve Vsetínských vrších. Praha, Živá, ser. nova, 25, 3: 94-95.
- JURČÁK J., 1987: Poznámky k výskytu chráněných druhů čeledi Orchidaceae na Vsetínsku. Zpravodaj OVM Vsetín, září 1987: 24-31.
- KAŠPAROVÁ M., 1972: K výskytu vstavačovitých rostlin v okolí Valašského Meziříčí a Vsetína. Práce VÚ Vsetín, prosinec 1972: 46-48.
- KRIST V., 1935: Staré stromy na Rožnovsku. Krásá našeho domova, roč. 27 (zvl. otisk).
- NEUHÄUSL R., Neuhäuslová-Novotná Z., 1968: Floristický materiál ke květeně Moravy I. Floristisches Material zur Flora Mährens I. Zpr. Čs. bot. spol., Praha 1968, 4:147-160.
- NEUHÄUSL R., Neuhäuslová-Novotná Z., 1969: Floristický materiál ke květeně Moravy II. Floristisches Material zur Flora Mährens II. Zpr. Čs. bot. spol., Praha 1969, 4:29-47.
- OBORNY A., 1883: Mähren und österr. Schlesien enthaltend die wildwachsenden, verwilderten und häufig angebauten Gefäßpflanzen. Brünn 1883, 268 p.
- PAVELKA J., 1990, a: Lokality vstavačovitých na Vsetínsku z období 1988-1989. OVM Vsetín, březec 1990, 9 p. (rukopis).
- PAVELKA J., 1990, b: Poznámky k výskytu vstavačovitých rostlin na Vsetínsku v roce 1990. OVM Vsetín, 20. 7. 1990, 6 p. (rukopis).
- POSPÍŠIL V., 1957: Výspa pannonské květeny ve Vsackých horách. Die Lokalität der pannischen Flora in den Bergen Vsacké hory. Ochrana přírody, Praha, 12, 5: 129-135.
- PROCHÁZKA F., Velísek V., 1983: Orchideje naší přírody. Academia Praha, 284 p.
- ŘÍČAN G., 1926: Květena Makytu v Mor. Karpathach. Zvl. otisk ze Sborníku Klubu přírodověd. v Brně, 9: 1-11.
- ŘÍČAN G., 1928: Orchidejové louky u Vsetína v Mor. Karpathach. Zvl. otisk ze Sborníku Klubu přírodověd. v Brně za rok 1927, 10, 15 p. (separát).
- ŘÍČAN G., 1932: Květena Javorníků v Mor. Karpathach. Sborník Klubu přírodověd. v Brně, 24 p. (separát).
- ŘÍČAN G., 1936: Květena okresu vsetínského a valašsko-meziříčského. Rozmn. jako rukopis nákl. vlastním, Vsetín, 79 p.
- SEDLÁČKOVÁ M., Neuschlová Š., 1984: Návrh regionálního seznamu ohrožených taxonů vyšších rostlin pro území CHKO Beskydy. Ostrava, Zpravodaj KSSPPOP 1., 7 p.
- STANĚK S., 1954: Náčrt květeny Gottwaldovského kraje. Studie Kraj. musea v Gottwaldově, Přírodověd. řada č. 1, Gottwaldov, 46 p.
- TOMÁŠEK J., 1960: Cévnaté rostliny Gottwaldovského okresu. In: Příroda jihovýchodní Moravy - přírodověd. sborník I., Gottwaldov, Kraj. nakl.: 73-157.
- TOMÁŠEK J., 1968: Druhý příspěvek ke květeně jihovýchodní Moravy. Zweiter Beitrag zur Flora Südostmährens. Zpr. Čs. bot. spol., Praha, 3: 80-86.
- TOMÁŠEK J., 1977: Příspěvek ke květeně východní a jihovýchodní Moravy IV. Zprávy Čs. bot. spol., Praha, 12:35-43.
- TOMÁŠEK J., 1979: Příspěvek ke květeně Javorníků. Beitrag zur Flora des Gebirges Javorníky (Ostmähren). Zpr. Čs. bot. spol., Praha, 14: 117-142.
- ORCHIS USTULATA L. (ORCHIDACEAE) IN DER UMGBUNG VON VSETÍN
Die Autoren fassen die jetzigen Erkenntnisse über die Orchidee *Orchis ustulata* L. in der Umgebung von Vsetín in den Gebirgen Javorníky und Vsetínské vrchy (nordöstliches Mähren, südlich der Mährisch-schlesischen Beskiden). In den Jahren 1988-1990 wurde *O. ustulata* an ca 20 Lokalitäten mit etwa 1000 Exemplaren gefunden. Bisher war sie nur auf zweier Lokalitäten mit einigen Ex. bekannt.

SOUČASNÝ STAV POZNÁNÍ OKRESU VSETÍN Z HLEDISKA ORNITOLOGICKÉHO

JAN PAVELKA

V tomto sdělení se chci věnovat prozkoumanosti avifauny různých částí okresu Vsetín za období 1975-1990. Z článku by měly mít vyplývat závěry důležité pro výzkum v dalších letech, a to:

- 1) které oblasti jsou více méně mimo intenzívni zájem ornitologů a kam by se aktivita ornitologů měla zaměřit,
- 2) při případném hodnocení avifauny okresu nebo její části bude nutné k intenzitě terénních šetření v té které oblasti vždy přihlížet.

V letech 1975-1990 působilo ve vsetínském okrese kolem 35 zájemců o spolupráci s ornitologickým klubem. Ti se věnovali sledování avifauny s různou intenzitou — od pozorování při nepříliš odborně zaujatých vycházkách do přírody až po intenzívni vědecký výzkum na profesionální úrovni. V současnosti aktivněji působí asi 20 pozorovatelů. Počet ornitologů na Valašsku výrazněji vzrostl ve druhé polovině 70. let. Ti však nebyli a nejsou rozmištěni v okrese rovnoměrně, což spolu s atraktivností určitých území vede k tomu, že některé oblasti jsou sledovány velmi intenzívni a mnohá další naopak téměř vůbec ne. Za taková trvalejší centra ornitologické aktivity lze považovat oblast rybníků západně od Valašského Meziříčí, okolí Val. Meziříčí, okolí Vsetína a západní okolí Jablunky. Krátší dobu jsou centry aktivity např. Halenkov, Karolinka, Zašová, Rožnov p. R., Hovězí, Velké Karlovice a okolí Val. Polanky — vždy se však jedná jen o malou část z katastru dané obce.

Z hlediska sledovanosti lze území rozdělit na tři oblasti:
I) Oblasti intenzívni sledované: Jsou to bydliště ornitologů a jejich okolí (viz

výše) včetně rybníčnaté oblasti mezi Lešnou a Choryní, dále okolí Vsetína (mimo J a JZ směr na Vizovické a západní Hostýnské vrchy), v širším okolí Jablunky se jedná o intenzívni výzkum v červnu-červenci na biotopech vhodných pro tuhýka obecného. Dále sem patří některé úseky údolí Bečev po Rožnov p. R. a po V. Karlovice a Senice po H. Lideč, dále část Jasenického polesí u Vsetína, Lačnovské rybníky, vodní nádrž v Karolince - Stanovnicí. Patří sem rovněž kvantitativně zkoumané plochy a okolí přístupových cest k nim — např. Kutaný u Cábu, Razula u V. Karlovič, Vachalka a Smradlavý u Karolinky, Čertův mlýn-Kněhyně, Salajka u Bumbálky aj. Do této kategorie lze zařadit zhruba 10-15 % povrchu okresu.

II) Oblasti se střední intenzitou sledovanosti: Jedná se o místa nejvíše několikrát za hnězdní sezónu navštívená, za posledních 15 let celkem 8-15 kontrol. Např. lze sem zařadit hřebenovou část Javorníků, Vsetínských vrchů a část Radhošťské hornatiny — hlavně podél turistické trasy, dále část Věrovických vrchů, desítky údolí, hřbetů a svahů v těchto územích, okolí Prolava, Pozděchova aj. Celkem tato část pokrývá cca 40 % povrchu okresu.

III) Oblast s nízkou intenzitou sledovanosti, resp. nesledované: Sem patří stovky míst rozptýlených porůznu v již výše uvedených intenzívni sledovaných oblastech. Větší oblast téměř nesledovaná je např. na jih od linie Papajské sedlo - H. Lideč - Lačnov, Vizovické vrchy mezi údolím Senice a Hošťálkovou, sev. část Vsetínských vrchů mezi Třeštíkem - Valašskou Bystřicí a SV cíp okresu mezi Rožnovskou Bečvou a hranicí s okresem Frýdek-Místek. Jedná se o cca 40-50 % plochy okresu. Zatímco v intenzívni sledované oblasti (I) mohou uniknout jen ojedinělé druhy (většinou skryté žijící - lelek, sluka, některé sovy), tak v dalších oblastech to může být řádově i několik desítek druhů, v první řadě ty vzácnější s výskytem jen několika nebo jednoho páru, včetně např. dudka chocholatého,

tuhýka šedého, strnada lučního nebo zahradního (pro strnady jsou vhodné lokality také u Študlova a Střelné), ostríže, včelojeda atd. V těch méně sledovaných oblastech se také posunuje hodnocení četnosti druhů ze strany zpracovatelů — druhy řídké jsou na základě nemnoha údajů považovány za vzácné, vzácné druhy nejsou zjištěny vůbec atd. Menší znalost terénu způsobuje podhodnocování reálných stavů populací.

Je třeba uvést, že do hodnocení prozkoumanosti není zahrnuta ornitologická aktivita ing. J. Borovičky z let 1979 až 1987, poněvadž jeho terénní záznamy z této doby nebyly dosud nalezeny (vzhledem k jeho téměř každodennímu pobytu v terénu jako profesionálního ochranáře a znalce ptáků lze předpokládat velké množství pozorování). Taktéž není zahrnuta aktivita dalších pracovníků, pokud svá pozorování nezdokumentovali.

Je nanejvýš potřebné, aby si každý terénní znalec všechna zajímavá pozorování ptáků zaznamenal, zvláště hnízdící výskyty a hnizdění, a to i u běžnějších druhů. Nahlédnutím do základního ornitologického díla — viz Hudec a spol. 1972, 1977, 1983 — lze zjistit, co je třeba zjišťovat. Na zapisování

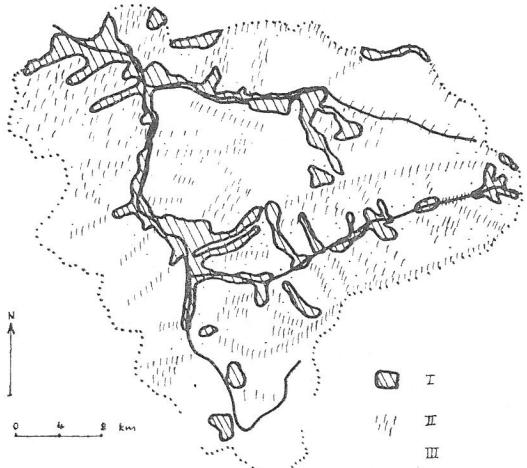
údajů je sice nutné mít více trpělivosti a času, ale vynaložená námaha je vyvážena vysokou vědeckou hodnotou záznamů. Vědecká hodnota zápisů je tím větší, čím precizněji jsou údaje v deníku zaznamenány — způsoby zapisování jsou uvedeny např. v publikaci Obhlídala 1977, 1981. Jestliže si znalec přírody svá pozorování nezapisuje, nemá jeho odbornost z hlediska přírodovědného poznání oblasti téměř žádný význam, což je jistě velká škoda.

LITERATURA

- HUDEC K., Černý W. a spol., 1972: Fauna ČSSR. Ptáci — Aves, díl I. Academia Praha.
HUDEC K., Černý W. a spol., 1977: Fauna ČSSR. Ptáci — Aves, díl II. Academia Praha.
HUDEC K. a spol., 1983: Fauna ČSSR. Ptáci — Aves, díl III. sv. 1-2. Academia Praha.
OBHLÍDAL F., 1977, 1981: Ornitologická příručka. SZN Praha.

DER DERZEITIGE ORNITHOLOGISCHE KENNTNISSTAND IM KREIS VSETÍN

Der Autor wertet die ornithologische Untersuchung der Landschaft im Kreis Vsetín von 1975 bis 1990 aus. In dieser Zeit wirkten im Kreis cca 35 Vogelbeobachter. Das am intensivsten beobachtete Gebiet umfasst cca 10-15 % des Kreises. Ein weniger intensiv beobachtetes Gebiet umfasst cca 40 %, auf dem Restgebiet wurde sehr wenig oder nicht untersucht (40-50 %). Die Situation ist auf dem Plan dargestellt.

PROZKOUMANOST OKRESU VSETÍN Z HLEDISKOVÝM ORNITOLOGICKÝM: I — intenzívne sledované území, II — stredný intenzita výzkumu, III — téměř nebo vůbec nesledované.

ORNITHOLOGISCHER KENNTNISSTAND IM KREIS VSETÍN: I — das intensivste beobachtete Gebiet, II — weniger intensiv beobachtetes G., III — Restgebiet.

HNÍZDNÍ AVIFAUNA V JEDLOBUKOVÉM PRALESU RAZULA V LETECH 1978 — 1982

JAN PAVELKA, MILAN MACEČEK,
KAREL PAVELKA

V letech 1978-1982 jsme v době hnizdění uskutečnili průzkum avifauny v přirozené jedlobučině Razula. Prales je od roku 1949 vyhlášen státní přírodní rezervací. Porost reprezentuje původní jedlobukové lesy, které v minulých dobách (poslední doby poledové) pokrývaly odpovídající výšková pásma v celých Západních Karpatech.

Cílem naší práce bylo kvantitativně charakterizovat ptačí složku biocenózy na dané lokalitě. Do té doby (r. 1978) se u nás kvantitativnímu výzkumu ptáků v přirozených horských lesích věnoval jen Klíma (1959) v Boubíně na Šumavě. Ze zahraničí nám byla známa z přirozené jedlobučiny jediná kvantitativní studie z rezervace Turbacz v Polsku (Kozłowski 1974). K dnešku byli ptáci těchto lesních biocenóz sledováni již na více místech, příp. v delším časovém úseku: v Razule výzkum pokračoval do r. 1991, dále byly provedeny výzkumy v jedlobučinách Kutany (1980-1986, 1989), Vachalka (1989 až 1990), Smradlavý (1989-1990), Salajka (1983-1990), Mionší (1982-1983), Černava v Hostýnských vrších (1983-1986), Stužica na vých. Slovensku, jedlobučiny ve Velké Fatře (Pavelka J. v tisku, Pavelka J. 1991, Pavelka J. et Pavelka K. 1990, Pavelka et Zádrapa 1990, Honza 1983, Klescht in litt., Saniga 1990).

METODIKA

Při práci byla použita metoda mapování hnizdních okrsků (Štastný 1974, později podrobně popsali Janda et Řepa 1983, 1986). Návštěvy (snímky) v jednotlivých letech:

1978 (práce v terénu J. Pavelka): 22. 4., 23. 4., 7. 5. (děšť — neúplný snímek), 20. 5., 1. 6., 11. 6., 20. 6., 30. 6. Celkem 7,5 sním-

Červenka obecná s potravou u hnizda s mláďaty.
Foto T. Kašpar

POPIS PROSTŘEDÍ

Prales Razula leží ve východní části Javorníků jižně MS Beskyd v nadm. výšce 660-812 m. Rozloha je 23,2 ha, leží na svahu exponovaném k S a SZ. Typologicky se jedná o přirozenou jedlobučinu Abieto-Fagetum. Zastoupení dřevin je následující (stav k r. 1975 v %): buk 56, jedle 30, smrk 14. Věk nejstarších stromů je 200-250 let, u jedle se uvádí i více (Průša et Holuša 1976). Nejvyšší etáž stromového patra tvoří řidce roztroušené jedle, dosahují výšek 40-45 m, pod nimi je souvislá klenba korun buků — dosahuje výšky kolem 35 m. Nižší stromové patro bylo tvořeno na většině plochy řídkým porostem mladých buků (věk v době výzkumu 10-15 let, výška 3-5 m). Bohaté bylinné patro pokrývalo 30-40 % plochy, tvořily jej druhy indikující jedlobučiny.

- ku, doba strávená v terénu činila 10,4 min/1 ha a snímek.
- 1979: (J. Pavelka): 13. 4., 14. 4., 7. 5. (dva snímky — ráno a večer), 16. 5., 26. 5., 1. 6., 9. 6., 22. 6., 29. 6. Celkem 10 snímků s dobou 10,0 min./1 ha a snímek.
- 1980 (K. Pavelka): 7. 5., 16. 5., 23. 5., 28. 5., 17. 6., 18. 6., 23. 6., 27. 6. Celkem 8 návštěv s dobou 8,3 min./1 ha a snímek.
- 1981 (M. Maceček, zčásti K. Pavelka): 12. 4., 19. 4., 10. 5., 17. 5., 30. 5., 2. 6., 7. 6., 21. 6., 28. 6., 2. 7. Celkem 10 snímků s dobou 9,1 min./1 ha a snímek.
- 1982 (M. Maceček): 16. 5., 2. 6., 6. 6., 11. 6., 19. 6., 23. 6., 24. 6., 26. 6., 30. 6. Celkem 9 snímků s dobou 9,1 min./1 ha a snímek.

Snímkы byly většinou ráno, příp. dopoledne; kvůli dokonalejšímu zachycení zpívajících drozdovitých byly každý rok 1-2 snímkы k večeru. Z přehledu snímků je zřejmá určitá nestejnorođost za celé období, bylo to však ovlivněno časovými možnostmi pracovníků v jednotlivých letech, a také počasím (musely být splněny určité meteorologické podmínky v souladu s metodikou). To samozřejmě spolu s individualitou a rozdílnou zkušeností jednotlivých autorů mělo vliv i na dosažené výsledky.

VÝSLEDKY A DISKUSE

1. Přehled avifauny

Údaje o zjištěných druzích jsou uvedeny v tabulce.

Nejhojnějšími druhy v pralese byly pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*) — ročně vyhodnoceno 20-22 hnízdních okrsků (párů), tj. 20-28 procent ptačího společenstva, a červenka obecná (*Erythacus rubecula*) — ročně 8-14 p., 11-15 procent společenstva. K hojným druhům dále patřili brhlík lesní (*Sitta europaea*), sýkora uhelníček (*Parus ater*), šoupálek dlouhoprstý (*Certhia familiaris*), sýkora koňadra (*Parus major*), lejsek malý (*Ficedula parva*), budníček lesní (*Phylloscopus sibilatrix*), střízlik obecný (*Troglodytes troglodytes*) a králiček obecný (*Regulus regulus*).

Mezi druhy více méně pravidelně hnízdící v počtu jen několika nebo jednoho páru patřili: králiček ohnivý (*Regulus ignicapillus*), kos černý (*Turdus merula*), drozd zpěvný (*Turdus philomelos*), kos horský (*Turdus torquatus*), sýkora babka (*Parus palustris*), strakapoud bělohrbetý (*Dendrocopos leucotos*), strakapoud velký (*D. major*), hýl obecný (*Pyrrhula pyrrhula*), holub hřívňák (*Columba palumbus*), budníček menší (*Phylloscopus collybita*).

Druhy, které hnízdily jen v některých letech: datel černý (*Dryocopus martius*), žluna šedá (*Picus canus*), lejsek šedý (*Muscicapa striata*), sýk. parukářka (*Parus cristatus*), křivka obecná (*Loxia curvirostra*), brávník obecný (*Turdus viscivorus*), špaček obecný (*Sturnus vulgaris*).

Druhy, u kterých byl zaregistrován pouze výskyt v době hnízdění (nebyl určen hnízdní okrsek): káně lesní (*Buteo buteo*), puštík obecný (*Strix aluco*), sojka obecná (*Garrulus glandarius*), kukačka obecná (*Cuculus canorus*), čížek lesní (*Carduelis spinus*), konipas horský (*Motacilla cinerea*), pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*), sýk. lužní (*Parus montanus*), linduška lesní (*Anthus trivialis*), pěnkava jíkavec (*Fringilla montifringilla*), skorec vodní (*Cinclus cinclus*).

U konipasa horského a skorce vodního zasahoval jejich hnizd. okrsek na potok, který tvořil S a SV hranici pralesa. Pěnkava jíkavec se v r. 1978 zdržel při jarním průtahu do severní Evropy (23. 4. roztroušen v hejnkcích min. 30 až 40 ex, z toho mnozí již zpívající ex.). Pěnice černohlavá a sýk. lužní mohly v pralese hnizdit v počtu 1-2 párů, ale počet a rozdílnost záznamů neumožnily vyhodnotit ani jeden hnízdní okrsek, totéž lze říci o dalších druzích v některých letech (kos černý v r. 1978, brávník v letech 1978, 1980-1981, lejsek šedý v r. 1980 aj.). U druhů s velkým hnízdním okrskem bylo území pralesa součástí jejich teritoria — kukačka, sojka, puštík, příp. káně lesní, týká se to i datla černého a žluny šedé v některých letech.

V dalším výzkumném období (1983-1990, Pavelka 1991) byly jako hnizdící v počtu až 2 párů zjištěny další druhy: holub doupňák (*Columba oenas*), mlynářík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*), sýkora modřinka (*Parus caeruleus*) a čížek lesní (*Carduelis spinus*). Pravidelněji hnizdil jen doupňák, u ostatních druhů se jedná o hnízdění v jednom nebo několika sezónách. Dále byl zjištěn výskyt druhů: lejsek černohlavý, rehek zahradní, pěnice slavíková, hrdlička divoká a čáp černý, většinou se jednalo o zalednute (příp. tokající) jedince.

2. Metodické poznámky

Každý z uvedených autorů s aplikací mapovací metody v terénu teprve začínal (J. Pavelka po první 1978, K. Pavelka 1980, M. Maceček 1980), což mělo také na výsledky určitý vliv. To potvrzuje i výsledky z pozdějších let výzkumu v jedlobučinách Razula, Kutaný, Salajka a Vachalka (Pavelka J. 1990, Pavelka et Zádraha 1990, Pavelka J. et Pavelka K. 1990, Pavelka J. 1991), kde dva z těchto autorů pokračovali v terénních pracích stejnou metodikou a zjistili podstatně vyšší hodnoty počtu párů, které nemohou být způsobeny jen nárůstem populací těchto ptáků (vyšší rozdíl je zejm. u hojnějších druhů — pěnkava, brhlík, šoupálek, lejsek malý, červenka, králiček obecný aj.). Navíc byla mapovací metoda průběžně dále doplnována a zpřesňována, aby zjištěné výsledky co nejlépe odrazily skutečný stav v terénu (nejnovější poznatky shrnuli v Československém Janda et Řepa 1983, 1986). Výsledky z Razuly 1978-1979 byly J. Pavelkou přehodnoceny na základě nejnovějších poznatků a vlastních zkušeností ještě v r. 1990, i z tohoto důvodu jsou

hodnoty poněkud vyšší. M. Maceček uskutečnil v r. 1982 návštěvy v době 16. 5.-30. 6. (tj. v druhé polovině hnízdního období včetně jeho vrcholu) — mj. také proto, aby ověřil, nakolik budou odlišné výsledky ve srovnání s r. 1981. Z porovnání dvou sezón jeho výzkumu je zřejmé, že v r. 1982 došlo k výraznému poklesu u druhů, které začínají hnizdit již v dubnu — týká se to všechn druhů sýkor, brhlíků, šoupálka dlouhoprstého a brávníka obecného. Z tohoto hlediska se jeví uplatnění alternativy výzkumu ve druhé polovině hnízdního období jako nevyhovující. Mapovací metoda je určena hlavně pro druhy s teritoriální aktivitou, a ta je nejvyšší právě na začátku hnízdění příslušných druhů (tj. v době získávání samice, sestavování páru, stavby hnizda, příp. ještě doby sezení na vejcích).

LITERATURA

HONZA M., 1983: Kvantitativní analýza ornitocenóz parku v Jablunkově a pralesa Mionší. SZTŠ Č. Těšín, práce SOČ.

JANDA J., ŘEPA P., 1983: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. KDPM Ostrava, edice *Acrocephalus*.

JANDA J., ŘEPA P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. MOS Přerov ve SZN Praha, 158 s.

KLÍMA M., 1959: Rozbory ptačí zvířeny boubinského pralesa. Zoologické listy, 3.

KOZŁOWSKI L., 1974: Liczebność i rozmieszczenie ptaków w rezerwacie Turbacz w Gorcach. Ochrona przyrody 39: 245-276.

MACEČEK M., 1984: Kvantitativní analýza ornitocenózy jedlobukového pralesa Razula v hnízdním období roku 1981 a 1982. Práce SVOČ, PdF Ostrava, 24 s.

PALIČKA K., Kopec Z., 1990: Hnízdní avifauna v navrhovaném CHÚ Smradlavý u Karolinky. Rukopis.

PAVELKA J., v tisku: Hnízdní avifauna v navrhovaném CHÚ Vachalka u Karolinky. Campanula, Ostrava.

PAVELKA J., 1991: Hnízdní avifauna v SPR Razula v letech 1983-1990. Rukopis.

PAVELKA J., Pavelka K., 1990: The bird communities in Abieto - Fagetum virgin forests

Interiér pralesa Razula, říjen 1979.

Foto Jan Pavelka

(Western Carpathians). In: Šťastný K., Bejček V. (eds.): Bird Census and Atlas Work. Proceedings of the XI. International Conference on Bird Census and Atlas Work. Prague, Agricultural Univ., Czechoslovakia, 28th August — 1st September 1989, 492 s.

PAVELKA J., Zádrapa R., 1990: Hnízdní avifauna ve zbytku přirozené jedlobučiny Kutná. Rukopis.

PRŮŠA E., Holuša J., 1976: Prales Razula. Lesnický, 22,5: 343-368.

SANIGA M., 1990: Změny ornitocenóz ve vývojových stadiích sl. Abieto - Fagetum ve V. Fatře. In: Hora J., a spol., 1990: Ochrana a výzkum ptactva v Československu. Česká republika 1989, Slovenská republika 1988-1989. ICBP — čs. sekce: 32

ŠŤASTNÝ K., 1974: Návrh jednotné metodiky kvantitativního výzkumu ptáků. Zprávy MOS: 13-21.

HNÍZDΝÍ AVIFAUNA V PŘIROZENΕ JEDLOBUČINĚ RAZULA V LETECH 1978-1982 THE BREEDING BIRDS IN ABIETO-FAGETUM VIRGIN FOREST RAZULA IN THE YEARS OF 1978-1982

Druh	ABUNDANCE					DENZITA					DOMINANCE				
	78'	79'	80'	81'	82'	78'	79'	80'	81'	82'	78'	79'	80'	81'	82'
1. Fr. coelebs	21	24	22	21	20,5	9,1	10,4	9,5	9,1	8,8	22,4	20,6	25,4	28,2	28,3
2. Er. rubecula	11	14	10,5	8	11	4,8	6,0	4,5	3,5	4,8	11,8	12,1	12,1	10,7	15,2
3. Parus ater	9	10,5	8	5,5	4	3,9	4,5	3,5	2,4	1,7	9,6	9,0	9,2	7,3	5,5
4. Sitta europaea	10	9	7	5	2	4,3	3,9	3,0	2,2	0,9	10,6	7,7	8,1	6,7	2,7
5. C. familiaris	7	8	5	3,5	2	3,0	3,5	2,2	1,5	0,9	7,5	6,9	5,7	4,7	2,7
6. Fic. parva	5,5	7	4,5	4	5	2,4	3,0	1,9	1,7	2,2	5,9	6,0	5,2	5,4	6,9
7. Parus major	5	6	6	4	2	2,2	2,6	2,6	1,7	0,9	5,3	5,2	6,9	5,4	2,7
8. Troglodytes t.	4,5	5	4	4	7	1,9	2,2	1,7	1,7	3,0	4,8	4,3	4,6	1,7	9,6
9. Phyl. sibilatr.	1	5	3	4,5	7	0,4	2,2	1,3	1,9	3,0	1,1	4,3	3,4	6,1	9,6
10. Regulus reg.	5	7,5	4	3	2	2,2	3,2	1,7	1,3	0,9	5,3	6,4	4,6	4,1	2,7
11. Dendroc. major	3	2	2	3	1	1,3	0,9	0,9	1,3	0,4	3,2	1,7	2,3	4,1	1,4
12. Regulus ignic.	2	2	2	2	1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,4	2,1	1,7	2,3	2,7	1,4
13. Turdus merula	+	3	1	2	1,5	—	1,3	0,4	0,9	0,6	—	2,6	1,2	2,7	2,1
14. Dendr. leucotos	1	1	1	1	1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	1,1	0,9	1,2	1,3	1,4
15. Prun. modularis	1,5	2	1	+	+	0,6	0,9	0,4	—	—	1,6	1,7	1,2	—	—
16. T. philomelos	1	1	1	1	1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	1,1	0,9	1,2	1,3	1,4
17. T. torquatus	+	1	1	+	2	—	0,4	0,4	—	0,9	—	0,9	1,2	—	2,7
18. Par. palustris	1	1	1	1	—	0,4	0,4	0,4	0,4	—	1,1	0,9	1,2	1,3	—
19. Col. palumbus	1	1	—	+	2	0,4	0,4	—	—	0,9	1,1	0,9	—	—	2,7
20. Muscic. striata	1	2	+	—	—	0,4	0,9	—	—	—	1,1	1,7	—	—	—
21. Pyrrhula p.	1	1	1	+	+	0,4	0,4	0,4	—	—	1,1	0,9	1,2	—	—
22. Phyll. collyb.	+	+	0,5	1	0,5	—	—	0,2	0,4	0,2	—	—	0,6	1,3	0,7
23. Picus canus	1	1	+	+	+	0,4	0,4	—	—	—	1,1	0,9	—	—	—
24. Dryocopus mar.	+	1	+	+	+	—	0,4	—	—	—	—	0,9	—	—	—
25. Loxia curvir.	1	—	—	+	—	0,4	—	—	—	—	1,1	—	—	—	—
26. Parus crist.	+	—	1	+	—	—	—	0,4	—	—	—	—	1,2	—	—
27. Sturnus vulg.	—	—	—	1	—	—	—	—	0,4	—	—	—	—	1,3	—
28. T. viscivorus	+	1	+	+	—	—	0,4	—	—	—	—	0,9	—	—	—
Celkem	93,5	116	86,5	74,5	72,5	40,2	50,0	37,1	32,1	31,3	100	100	100	100	100

Vysvětlivky:

abundance — počet párů na ploše 23,2 ha (pairs/23,2 ha)

denzita — počet párů na 10 ha (pairs/10 ha)

dominance — v % (in %)

+ — výskyt nehnízdících ptáků (the occurrence of non-breeding birds)

THE BREEDING BIRDS IN VIRGIN FOREST RAZULA IN THE YEARS OF 1978-1982

The results of the quantitative study of breeding birds on the plot of 23,2 ha in Abieto-Fagetum forest are presented in this paper. The plot is situated in Javorníky Mts. (north-eastern Moravia, 660-812 m a. s. l.). The research was carried out with using of mapping method. On the plot were found 28 species (18-24 species a year) with density of 31,3-50,0 pairs/10 ha. The most abundant species were Fringilla coelebs, Erithacus rubecula, Sitta europaea and Parus ater. The results were discussed from methodological point of view too.

AVIFAUNA VE VELKÝCH KARLOVICÍCH V BŘEZNU A DUBNU

JAN PAVELKA

V předloženém článku shrnuji výsledky sledování početnosti ptáků ve vesnici Velké Karlovice na Vsetínsku z měsíců března-duben. Výzkum jsem uskutečnil s pomocí liniové metody v letech 1979-1983 (4 sezóny). Tento příspěvek volně navazuje na předchozí práce (Pavelka 1989 a, b, 1990).

Pod pojmem „obec“ se rozumí hlavní část V. Karlovic (centrum se správními budovami) — transekt, na kterém jsem sčítal ptáky, byl na záp. okraji ohrazen mostem přes řeku Bečvu u Obec. úřadu, na vých. okraji rozcestím na Podfaté. Pod pojmem „Leskové“ se rozumí transekt, který ležel v části V. Karlovic Leskovém — na záp. okraji ohrazen rozc. Podfaté, na vých. okraji bufetem Razula. Délka transekta v obci činila 2040 m (tj. 10,2 ha plochy při šířce sčít. pásu 50 m), v Leskovém 2160 m (tj. 10,8 ha). Další podrobnosti k popisu prostředí a užité metodice jsou uvedeny v předchozí práci (např. Pavelka 1989 a).

Na transektech jsem v březnu a dubnu 1979 až 1983 uskutečnil celkem 26 snímků (12 v březnu, 14 v dubnu). Celková sčítací plocha v obci činila 265,2 hektaru a v Leskovém 280,8 ha.

Při hodnocení dominance jsem vycházel ze stupnice Palmgrena (1930): druh dominantní (více než 5 % ve společenstvu), influentní (1-5 %), akcesorický (méně než 1 %). Dále jsem vyhodnotil konstanci a srovnávací indexy podle Renkonena a Jaccarda (viz Losos a kol., 1985).

VÝSLEDKY A DISKUSE

Hlavní údaje o populacích ptáků jsou uvedeny v přiložené tabulce.

1. OBEC

Na ploše 265,2 ha jsem zjistil celkem 38 druhů ptáků v 1710 ex., tj. denzita ornitocenózy činila 64,5 ex./10 ha. Dominantní byly tři druhy — vrabec domácí (32,5 %), pěnkava obecná (13,8 %) a sýkora koňadra (11,4 %). Influencní bylo 16 druhů — stehlík obecný, vrána obecná šedá, havran polní, strnad obecný, červenka obecná, zvonek zelený, konipas horský, konipas bílý, sýkora modřinka, sýkora babka, vrabec polní, rehek domácí, brhlík lesní, špaček obecný, hrドdlička zahradní, kos černý. Akcesorických bylo 19 druhů — jedná se většinou o druhy záletné, opozdílce z přezimování nebo jedince z jarního průtahu (lejsek černohlavý, kos horský, ledňáček říční, drozd zpěvný, budníček větší, pěnkava jikavec aj.) Mimo sčítací pás jsem v obci pozoroval další druhy — např. střízlika obecného a brávníka obecného.

LESKOVÉ

Na ploše 280,8 ha jsem zjistil výskyt celkem 37 druhů v 1028 ex., tj. hustota ornitocenózy činila 36,6 ex./10 ha. Dominantní byly tři druhy — pěnkava obecná (25,7 %), sýkora koňadra (16,9 %) a vrabec domácí (16,7 %). Influencní bylo 16 druhů — stehlík obecný, vrána obecná šedá, havran polní, strnad obecný, červenka obecná, zvonek zelený, konipas horský a bílý, sýkora uhelníček, sýkora modřinka, sýkora babka, rehek domácí, špaček obecný, kos černý, drozd zpěvný a kvíčala obecná. Akcesorických bylo 18 druhů (např. čížek, konopka, sojka obecná, rehek zahradní aj.). Mimo sčítací pás byly pozorovány další druhy — např. káně lesní, krkavec velký.

SROVNÁNÍ AVIFAUNY Z OBCE A LESKOVÉHO V ODBOBI BŘEZEN-DUBEN

Je třeba uvést, že v Leskovém byla sčítací plocha o 6 % větší než v obci, což znamená, že v Leskovém byly předpoklady pro zjištění většího počtu druhů (závislost počtu druhů na velikosti sčítané plochy je však logaritmická). Z hlediska druhové pestrosti a struktury ornitocenózy byly obě části ve V. Karlovicích téměř shodné (obec 38 druhů, Leskové 37 druhů, indexy: Ja=70,5 %; Re=70,7 %). Podstatně větší rozdíly byly však v početnosti: v obci byla denzita ornitocenózy téměř o 76 % vyšší. Hlavní podíl na tom má vrabec domácí, jemuž prostředí v obci vyhovuje mnohem více (objekty, obydli s dvory a drůbeží apod.). V obci byly zjištěny tyto druhy, které jsem nezastihl v Leskovém: mlynářek dlouhoocasý, ledňáček říční, kavka obecná, lejsek černohlavý, pěnkava jikavec, vrabec polní a budníček větší. Z části se jednalo o migrující druhy. V Leskovém jsem zjistil tyto druhy, které nebyly pozorovány v obci: šoupálek dlouhoprstý, sojka obecná, rehek zahradní, králiček obecný, střízlik obecný, brávník obecný. V Leskovém se na složení avifauny výrazněji projevila blízkost lesních biotopů (králiček, šoupálek, sojka aj.).

OBEC: srovnání jarní avifauny s avifaunou na podzim a v zimě
Ve srovnání s podzemem byla hustota ornitocenózy na jaře o 18 % vyšší (počet druhů byl téměř stejný), ve srovnání se zimou byla denzita o 68 % vyšší (počet druhů byl o 52 % vyšší). Hodnoty indexů: jaro-podzim: Ja=56,3 procenta a Re=67,3 %; jaro-zima: Ja=44,2 % a Re=58,9 %.

PŘEHLED PTÁKŮ ZJIŠTĚNÝCH VE V. KARLOVICích V BŘEZNU-DUBNU 1979-1983 THE BIRDS IN THE VILLAGE VELKÉ KARLOVice IN MARCH-APRIL 1979-1983

Druh	OBEC			LESKOVÉ				
	Ab	De	Do	K	Ab	De	Do	K
1. Aegithalos caud.	4	0,2	0,2	8	—	—	—	—
2. Alcedo atthis	1	+	0,1	4	—	—	—	—
3. Carduelis can.	4	0,2	0,2	12	1	+	0,1	4
4. C. carduelis	61	2,3	3,5	65	20	0,7	1,9	35
5. C. spinus	6	0,2	0,3	12	4	0,1	0,4	8
6. Certhia famil.	—	—	—	—	5	0,2	0,5	15
7. Cincclus cinclus	4	0,2	0,2	15	8	0,3	0,8	23
8. Corvus corone	17	0,6	1,0	38	14	0,5	1,4	31
9. Corvus frugilegus	66	2,5	3,8	15	23	0,8	2,2	4
10. C. monedula	1	+	0,1	4	—	—	—	—
11. Dendrocopos major	1	+	0,1	4	1	+	0,1	4
12. Ember. citrinella	35	1,3	2,0	65	27	1,0	2,6	42
13. Eryth. rubecula	57	2,2	3,3	62	38	1,4	3,7	46
14. Fic. hypoleuca	1	+	0,1	4	—	—	—	—
15. Fring. coelebs	237	8,9	13,8	81	265	9,4	25,7	69
16. Fr. montifringilla	1	+	0,1	4	—	—	—	—
17. Garrulus gland.	—	—	—	—	3	0,1	0,3	12
18. Chloris chloris	39	1,5	2,3	58	14	0,5	1,4	31
19. Motacilla cinerea	23	0,9	1,3	46	20	0,7	1,9	42
20. Motacilla alba	47	1,8	2,8	69	44	1,6	4,3	58
21. Parus ater	2	0,1	0,1	8	12	0,4	1,2	12
22. P. caeruleus	59	2,2	3,5	81	28	1,0	2,7	62
23. P. major	194	7,3	11,4	100	174	6,2	16,9	100
24. P. palustris	22	0,8	1,3	46	24	0,9	2,3	58
25. Passer domestic.	555	20,9	32,5	100	172	6,1	16,7	92
26. P. montanus	18	0,7	1,1	31	—	—	—	—
72. Phoenic. ochrurus	27	1,0	1,6	42	23	0,8	2,2	38
28. Phoen. phoenicurus	—	—	—	—	2	0,1	0,2	4
29. Phyll. collybita	8	0,3	0,5	19	2	0,1	0,2	8
30. Phyll. trochilus	2	0,1	0,1	4	—	—	—	—
31. Prun. modularis	4	0,2	0,2	15	1	+	0,1	4
32. Pyrrhula pyrrh.	1	+	0,1	4	1	+	0,1	4
33. Regulus regulus	—	—	—	—	1	+	0,1	4
34. Serinus serinus	14	0,5	0,8	19	4	0,1	0,4	8
35. Sitta europaea	28	1,1	1,6	62	7	0,3	0,7	15
36. Sturnus vulg.	77	2,9	4,5	62	18	0,6	1,8	35
37. Sylvia atricap.	1	+	0,1	4	2	0,1	0,2	4
38. Strept. decaocto	31	1,2	1,8	54	3	0,1	0,3	8
39. Troglodytes tr.	—	—	—	—	9	0,3	0,9	31
40. Turdus merula	33	1,2	1,9	65	14	0,5	1,4	31
41. T. philomelos	5	0,2	0,3	19	13	0,5	1,3	31
42. T. pilaris	13	0,5	0,8	23	25	0,9	2,4	35
43. T. torquatus	11	0,4	0,6	8	3	0,1	0,3	8
44. T. viscivorus	—	—	—	—	3	0,1	0,3	8
Celkem	1710	64,5	100,0	—	1028	36,6	100,0	—

Vysvětlivky:

Ab — abundance (v obci je v ex./265,2 ha, v Leskovém v ex./280,8 ha)
De — denzita, hustota (v ex./10 ha)
Do — dominance (%)
K — konstanta, stálost (v %, přítomnost ve 26 snímcích — 100,0 %)
+ znamená, že denzita druhu byla nižší než 0,05 ex./10 ha

LESKOVÉ: srovnání jarní avifauny s avifaunou na podzim a v zimě [viz Pavelka 1989 a, 1990] Ptačí společenstva na jaře měla ve srovnání s podzemem o 19 % vyšší denzitu (počet druhů byl téměř stejný), ve srovnání se zimou byla denzita o 100 % vyšší (počet druhů byl o 52 % vyšší). Hodnoty indexů: jaro-podzim: Ja=56,3 procenta a Re=67,3 %; jaro-zima: Ja=48,7 procenta a Re=49,3 %.

Z Á V Ě R

Ze srovnání je patrné, že v obci byla proměnlivost ptačího společenstva během uvedených ročních období (podzim, zima, jaro) obvykle menší než v Leskovém. Obdobný závěr vyplývá ze srovnání avifauny v různých zimách navzájem. Hlavní příčinou větší proměnlivosti ornitocenózy v Leskovém je jednotvárnější prostředí s podstatně vyšším zastoupením otevřených ploch jako pole a louky (Pavelka 1990). Při sněhové pokrývce v zimě takové prostředí neposkytuje prakticky žádný zdroj potravy ani možnost úkrytu, naopak v době tahu se tam právě z potravních důvodů vyskytuje větší množství ptáků (zejm. pěnkava obecná a strnad obecný). Na vyšším podluhu pěnkavy ob. se v měsíci dubnu podílela i hnězdící populace, poněvadž jedinci (hl. samci) zaletovali na pole podél silnice z lesních porostů na úpatí přilehlých svahů. Z porovnání avifauny během sledovaného období je zřejmé, že v obci je výrazně dominantním druhem vrabec domácí (údaje v závorkách jsou v %): (podzim 41,1, zima 38,6, jaro 32,5) a s. koňadra (17,1, 27,4, 11,4), v Leskovém s. koňadra (20,6, 31,0, 16,9), vrabec domácí (16,7, 18,4, 16,7) a po dvě období i strnad obecný (26,7, 20,5, 2,6). Strnad obecný se v hejnech zdržoval na podzim a v zimě u zdrojů potravy (pole, dvory s drůbeží, hnojisti), avšak od března se populace již rozptýlila po okolní krajině (hnízdění).

PTÁCI
VE SPR JEŽŮVKÁ
V LETECH 1989 — 1990

JAN PAVELKA

SPR Ježůvka je chráněným územím již od r. 1956. Hlavním motivem ochrany je výskyt chráněných rostlin, zejména vstavačů. Lokalita leží na jižně a jihozápadně exponovaném svahu v nadmořské výšce 430-540 m, její rozloha činí 5,0 ha.

Jádro Ježůvky původně tvořila smilková pastvina s roztroušenými jalovci, kterou majitel obhospodařoval asi do roku 1980 (extenzívní pastva dobytka). Území SPR však začalo již od začátku 60. let zarůstat náletem dřevin (zejm. bříza, habr, borovice a smrk, z keřů hloh a růže šípková), takže plocha louky se postupně změnila. Majitel ani v době obhospodařování parcel neklubil náletem dřevin; chráněné rostliny závislé na přístupu světla (vstavače, jalovce) byly zatlačovány na stále se zmenšující plochu. Les rostl v době vyhlášení SPR na jedné třetině plochy, v r. 1989 již na dvou třetinách čtvrtinu tvoří smrková monokultura vysázená kolem r. 1930, čtvrtinu původní listnatý les s habrem, bukem a lípou a zbytek březový les s habrem a smrkem — již náletem. K částečnému odstranění náletových dřevin došlo v letech 1981 až 1984, k podstatnějšímu zásahu pak na

THE BIRDS IN THE VILLAGE OF VELKÉ KARLOVice FROM MARCH TO APRIL

This paper presents the results of quantitative study of bird populations carried out from March to April during the years of 1979-1983 in two parts of the village of V. Karlovice ($18^{\circ} 20' E$, $49^{\circ} 22' N$, the lowest sea level — 512 m). In the field the author used the linear method (belt transect). The evaluation of density, dominance and constancy of species and of the

podzim 1989 (uprostřed výzkumu ptačí složky biocenózy). Prostředí SPR je tedy velmi nestejnорodé, srovnatelné s parkovými biotopy — přítomné jsou loučky s roztroušenými jalovci, smrková monokultura 60 let stará a listnaté lesíky ve věku 20-60 let.

Ornitologický průzkum jsem uskutečnil v letech 1989-1990, akcent byl dán na dobu hnízdění, několik kontrol bylo v době tahu a v zimě.

Data návštěv v době hnízdění (použita modifikovaná metoda mapování hnízdních okrsků se zkráceným počtem návštěv):

1989: 12. 4., 20. 4., 27. 5., 29. 5., 7. 6.

1990: 11. 4., 13. 4., 29. 4. (neúplný), 3. 5., 7. 5., 8. 5.

Další kontroly v době hnízdění nebyly započítány do mapovací metody (např. 16. 5. 1989 a 15. 5. 1990 při sčítání na bodovém transektu v rámci Jednotného programu sčítání ptáků v Československu). Návštěvy byly zpravidla v době 5.30—10.00 hodin.

Mimo hnízdní období bylo provedeno celkem asi 20 kontrol, při kterých byly zaznamenány většinou méně hojně druhy — léto, podzim, zima.

VÝSLEDKY

V r. 1989 bylo vyhodnoceno 18 druhů s hnízdním okrskem a počtem 37 párů, v roce 1990 18 druhů s počtem 38 párů. Nejhojnějšími druhy byli drozd zpěvný, červenka obecná, pěnkava obecná, budníček větší, budníček menší, pěvuška modrá, kos černý a sýkora uhelníček. Dále byli na lokalitě jako hnízdící vyhodnoceni (aspoň v jednom roce) sýkora koňadra, modřinka a lužní, králíček obecný a ohnívý, pěnice černohlavá, pokrovní a slavíková, linduška lesní, dlask tlustozobý, hýl obecný, sojka obecná a stržílek obecný. Z dalších druhů jsem v době hnízdění vícekrát pozoroval tyto: stehlík obecný, zvonek zelený, šoupálek dlouhoprstý, sýkora babka, strakapoud velký, mlynářík dlouhocasý, holub hřivnáč, hrdlička divoká, strnad obecný, sýkora parukářka, konipas horský (potok na spodní západní hranici), křivka obecná (12. 4. 1989), kos horský (3. 4. 1990 1 zp. ex. — vícenásobně nezjištěn, zřejmě se jednalo o ještě migrujícího jedince z okolních starších smrkových lesů). Při přeletu nad územím SPR byly pozorovány: 13. 4. 1990 1 ex. lindušky luční a 8. 5. 1989 1 ex. konipasa lučního.

V době letního tahu byl v SPR pozorován 1 ex. lejska malého (18. 8. 1989), který jinak hnízdí v lesích s bukem vzdálených nejbliže 3 km.

V zimách 1988-1989 a 1989-1990 byly zjištěny: brkoslav severní (27. 12. 1989 20 ex., 23. 2. 1990 12 ex., 22. 3. 1990 10 ex.), kvíčala (6. 1. 1990 30 ex.), dlask tlustozobý (6. 1. 1990 15 ex.), brhlík, hýl obecný, králíček obecný, sýkora parukářka, uhelníček, modřinka, koňadra a babka, sojka obecná a čížek lesní.

Poměrně velká pestrost ptačího společenstva je způsobena parkovitým charakterem rezervace. V zimě je pestrost udržována přítomností habru (oříšky jako potrava pro dlaska), keřů hloh, kaliny a růže šípkové, jeřábu (plody — kvíčala, kos černý, brkoslav), břízy (modřinka, čížek lesní) a v úrodných letech smrku (křivka obecná). Počet hnízdících druhů bude jistě vyšší, protože z důvodu malého počtu návštěv mohlo hnízdění u některých druhů uniknout úplně (např. stehlík, zvonek, s. babka aj.).

TABULKA: POČET HNÍZDÍCÍCH PÁRŮ PTÁKŮ V SPR JEŽŮVKA V LETECH 1989-1990

DIE ZAHLE DER BRUTPAARE DER VÖGEL IM NSG JEŽŮVKA IN DEN J. 1989-1990

	1989	1990
1. Anthus trivialis	+	1
2. Coccothraustes c.	+	1
3. Erythacus rubec.	4,5	3,5
4. Fringilla coelebs	3	3
5. Garrulus glandarius	1	—
6. Parus ater	3	2
7. P. caeruleus	1	1
8. P. major	2	2
9. Parus montanus	1	1
10. Phyllosc. trochilus	3	2
11. Phyllosc. collybita	3	3
12. Prunella modularis	1,5	4
13. Pyrrhula pyrrhula	1	1
14. Regulus ignicap.	0,5	1
15. Regulus regulus	2	2
16. Sylvia curruca	1	1
17. Sylvia atricapilla	1	3,5
18. Sylvia borin	+	0,5
19. Troglodytes trogl.	0,5	+
20. Turdus merula	3	3
21. T. philomelos	4	3,5
Celkem	37	38

DIE VOGELFAUNA IM NATURSCHUTZGEBIET JEŽŮVKA BEI VSETÍN

Das NSG Ježůvka ist vor allem eine botanische Lokalität. Der Autor untersuchte von 1988 bis 1990 neben Pflanzenarten auch Vögel, es wurden insgesamt etwa 25 Kontrollgänge gemacht. In der Brutperiode wurden etwa 25 Vogelarten festgestellt (die häufigsten waren Kohlmeise und Amsel), im Sommerzug wurde der Zwergschnäpper festgestellt und im Winter wurden etwa 10 Arten beobachtet (z. B. Wachteldrossel und Seidenschwanz).

HNÍZDNÍ VÝSKYT POTÁPKY RUDOKRKÉ (PODICEPS GRISEIGENA) NA RYBNÍCÍCH V ZUBŘÍ — HAMRECH V ROCE 1989

JAROMÍR JUNG — JIŘÍ PAVELKA

Potápkou rudokrkou, jako druh s hojněklickým typem rozšíření, můžeme v současné době zařadit do skupiny ptáků u nás velmi vzácně hnízdících. Proto pochopitelně stojí za zmínku každý její výskyt, a to zejména v hnízdním období.

V českých zemích bylo v letech 1974-77 prokázáno hnízdění pouze na pěti lokalitách (ŠTASTNÝ, RANDÍK, HUDEC 1987). Na území Severomoravského kraje zahnízdila dosud čtyřikrát:

- Ostrava-Hrabová: 1974 (HUDEČEK a KONDĚLKA 1975)
- Ostrava: 1978 (HUDEČEK 1980)
- Odry: 1980 (HUDEČEK a BOUCNÝ 1982)
- Jistebník: 1982 (HUDEČEK, PRESSEN, ŠÍREK 1985)

Z období hnízdního výskytu jsou z území Severomoravského kraje známy tyto důležité údaje:

- 1983 — Koblov — 30. 4.-17. 7. — 1 ex. ve svatebním šatě (Kubena, Stolarczyk)
- 1986 — Rychvald — 3. 5. — 2 ex. (Šuhaj)
- 1987 — Rychvald — 28. 4. — 2 ex. (Šuhaj)
- Rychvald — 10. 5. — 2 ex. ve svatebním šatě (Stolarczyk)
- Bartošovice — 2. 5. — 1 ex. (Pavelka K.)
- 1988 — Ostrava-Hrabová — 16. 5. — pár (Boucný)
- 1989 — Ostrava-Hrabová — 11. 4. — 9. 5. — pár staví hnízdo (Boucný)
- (Z roku 1988 je znám ještě jeden údaj — Karviná — 2. 7. — hnízdo s mláďetem — Polášek Z. — pozorovatel však tento údaj nepotvrdil.) Jak výsledky pozorování ukazují, podmínekou úspěšného vynášení a zřejmě i výskytu vý-

Horní hamerský rybník v zimě. 11. února 1991.

Foto J. Jung

bec jsou vodní nádrže, kde se střídají plochy porostů s volnou hladinou, přičemž není rozdružující plošná velikost.

Tyto podmínky našel zřejmě i pár potápek rudokrkých na Horním hamerském rybníku v Zubří v roce 1989. Tento rybník o rozloze 4 ha se nachází v nadmořské výšce 340 m a od nejbližších souvislých vodních ploch je vzdálen 14 kilometrů. Ze dvou stran je obklopen pásem vzrostlých stromů (lípa, topol, jasan a husté porosty vrba), z jedné strany sousedí s trvalými travními porosty a stranu čtvrtou tvoří hráz, která jej odděluje od Dolního hamerského rybníku. Litorální vegetaci tvoří porosty rákosu, méně orobince. Další plochy rákosu různého rozsahu jsou nepravidelně roztroušeny po celé ploše. Dolní rybník (přiblížně stejně rozlohy) je obdobou Horního pouze s tím rozdílem, že rákosiny jsou omezeny na bezprostřední blízkost břehů. Širší okolí obou vodních ploch tvoří intenzivně využívaná zemědělská krajina.

Dne 13. 5. 1989 jsme zde pozorovali pár dospělých potápek rudokrkých ve svatebním šatě. Oba ptáci plavali společně na hladině, občas se ukryli v porostech vodních rostlin a mohli jsme je sledovat z poměrně malé vzdálenosti. Stejně tak tomu bylo i 30. 5. Při další kontrole dne 14. 6. byl na volné hladině pozorován pouze jeden z ptáků. Druhý se neobjevil ani po několika hodinách sledování. V tomto období by měla samice již sedět na vejcích, ovšem v daných podmínkách jsme neměli možnost tuto skutečnost ověřit. Při další kontrole dne 9. 7. — kdy by ptáci měli již vodit mláďata — jsme zastihli oba ptáky opět na volné hladině, bez jakýchkoliv známek péče o potomstvo.

Potáptka rudokrká byla na této lokalitě pozorována vůbec poprvé. Vzhledem k uvedeným údajům lze soudit na pokus o zahnízdění, případně na hnízdění neúspěšné. Je však nutno uvést, že u ptáků nebyly pozorovány ani projekty toku (u tohoto druhu velmi nápadně s bohatými hlasovými projevy) nebo stavby hnízda, proto šlo pravděpodobně pouze o nehnízdící páry.

Potáptka rudokrká není však zdaleka jediným zajímavým druhem, který si lokalitu vybral za svůj biotop. Na rybnících se vyskytuje celá řada dalších živočichů, mezi nimiž najdeme i mnoho druhů u nás ohrožených — z ptáků např. potáptku roháče a potáptku černokrkou, bukáčka malého, kvakoše nočního, čápa bílého, chřástala vodního, slípku zelenonohou, kulíka říčního, píska obecného, vodouše kropenatého, rybáka černého, ledňáčka říčního, rákosníka velkého, strnada rákosního; — z plazů: užovku obojkovou; — z obojživelníků: ropuchu zelenou, kuňku žlutobřichou, rosničku zelenou, skokana skřehotavého; — ze savců: ondatrou pižmovou a zatím neurčené druhy netopýrů, žijících v dutinách stromů v okolí.

I z tohoto neúplného výčtu vyplývá, že tato lokalita si zaslouží náš zájem, především by si zasloužila více pozornosti ze strany ochrany přírody. Je přinejmenším nezodpovědně prová-

dět takřka pravidelně vypouštění těchto rybníků v hnědní době, kdy zde nachází útočiště řada druhů, hlavně ptáků a obojživelníků. Cožpak není možné posunout termín vypouštění na podzimní období, kdy většina živočichů již lokalitu opustila? Rovněž vyhrnování rybníků v roce 1990 bylo z hlediska ochrany přírody zásahem neuváženým. Naštěstí brzy po ukončení prací začaly rybníky zarůstat ještě intenzivněji než před úpravou.

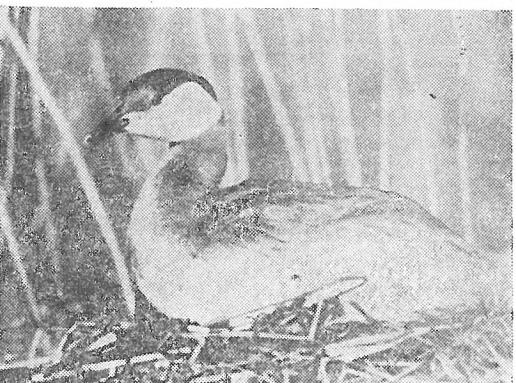
Jsme přesvědčeni, vzhledem k hodnotě této lokality, že by jí prospělo vyhlášení alespoň časného stupně ochrany. Připomeňme, že potáptka rudokrká je u nás chráněna vyhláškou MŠK č. 80/65 a v návrhu sazebníku ČR je uvedena hodnota 50 000 Kčs. Je rovněž chráněna Bernskou konvencí a uvedena v seznamech Rakouska, Německa, Polska a Maďarska.

LITERATURA

- HUDEC K., ČERNÝ W. a kol., 1972: Fauna ČSSR. Ptáci — Aves, díl I. Academia Praha
HUDEC K., KONDĚLKA D., NOVOTNÝ I., 1966: Ptactvo Slezska. Opava
HÚDEČEK J., 1981: Výskyt potápkky rudokrké (Podiceps griseigena Bodda.) v Severomoravském kraji. Zprávy MOS: 39: 137
HÚDEČEK J., PRESSEN V., ŠÍREK J., 1985: Hnízdění potápkky rudokrké (Podiceps griseigena) v Severomoravském kraji. Čas. Slez. Muz. Opava (A), 34: 285-287
ŠTASTNÝ K. a kol., 1987: Atlas hnědnutí rozšíření ptáků v ČSSR 1973-77. Academia Praha

BRUTVORKOMMEN DES ROTHALSTAUCHERS (PODICEPS GRISEIGENA) AN DEN TEICHEN BEI ZUBŘÍ—HAMRY IM JAHR 1989

Die Autoren registrierten das erste Vorkommen des Rothalstauchers am Teich Horní rybník bei Zubří - Hamry. Ein Paar wurde vom 13. 5. bis zum 9. 7. 1989 beobachtet, vermutlich hat es nicht genistet.

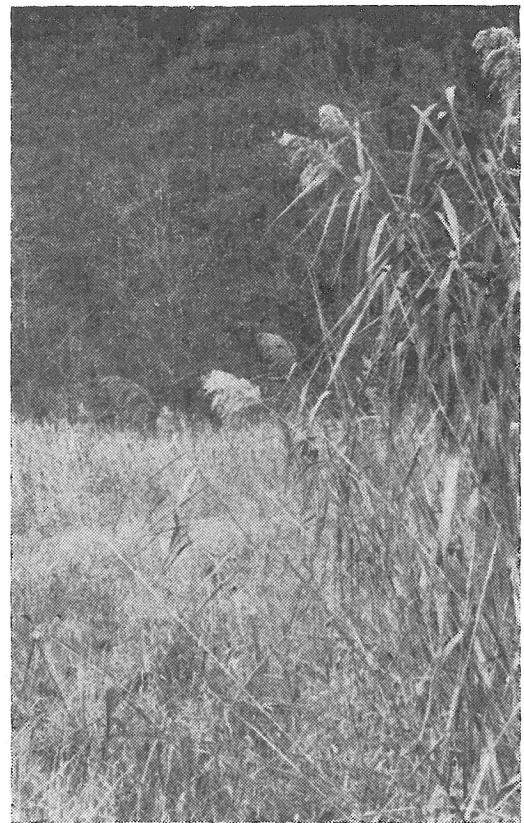
Potáptka rudokrká na hnizdě.
Foto archiv autora

PŘÍRODNĚ HODNOTNÁ LOKALITA — MOKŘAD NA BOBRKÁCH U VSETÍNA

JAN PAVELKA, RADEK ŽÍDEK, PETR PECHÁČEK, JAKUB MIKULAŠTÍK, ALAN KAŠPAR, VLADIMÍR HOLÁŇ

Zamokřené biotopy se vyznačují svěrázným vodním režimem s charakteristikou flórou a faunou. Jsou rezervoárem vody v krajině a útočištěm mnoha vzácných nebo ohrožených druhů rostlin a živočichů. Ne náhodou jsou ve středu zájmu mezinárodní ochrany přírody — již v r. 1971 byla uzavřena tzv. Ramsarská úmluva o mokřadních společenstvech, ke které Československo přistoupila až po 19 letech — na jaře 1990. V katastru Vsetína existují dnes pouze dva obdobné biotopy — na Bobrkách a na území vsetínské vodárny. Mokřad na Bobrkách leží asi 4 km SZ od centra Vsetína severně od trati ČSD Vsetín - Val. Meziříčí v nadm. výšce 330 m. Začátkem 20. stol. byly na tomto místě původně rybníky, které byly při budování železnice vysušeny (Zralá in verb. ex Kašpar et Mikulaštík 1990). Dnešní biotop vznikl v období asi před 25-30 lety, kdy původní louka začala být zamokřována sousedícím potůčkem v důsledku zvýšení jeho dna nánosem splavenin. Již na začátku 70. let se na lokalitě rozkládal porost rákosu s několika tůněmi. Dnes tento porost zaujímá rozlohu asi 0,5 ha.

V roce 1989 byl na lokalitě proveden šířejší zaměřený orientační průzkum biotické složky (Kašpar et Mikulaštík 1990). Ornitológická pozorování byla prováděna nesystematicky od roku 1970, nejintenzivněji však ve druhé polovině 70. let.

Porost rákosu obecného (*Phragmites communis*). 4. 11. 1989.

Foto Jos. Pelc

PŘEHLED ZJIŠTĚNÝCH ORGANISMŮ

1. Bakterie. Odběr vzorku k rozboru byl proveden 29. 8. 1989. Bylo zjištěno několik skupin: zejm. mezofilní a koliformní baktérie. Protékající voda je mokřadem vylepšována — v odtoku je třikrát menší hustota fekálních baktérií ve srovnání s přítokem (I. Černá in litt. ex. Kašpar et Mikulaštík 1990).

2. Drobná eukaryota. Odběry byly 20. 2., 19. 4. a 29. 8. 1989. Byly zjištěni zástupci těchto skupin: bičíkaté zlaté řasy, rozsivky, pancéřnatky, kryptomonady, zelené řasy, krásnočka, bezbarví bičíkovci, spájivky a kořenonožci — celkem zjištěno 32 druhů z uvedených skupin (I. Černá in litt. ex. Kašpar et Mikulaštík 1990).

3. Vyšší rostliny. Bylo zjištěno celkem 84 druhů (Kašpar et Mikulaštík 1990), z nichž nejvýznamnější je rákos obecný (*Phragmites communis*). Lokalita vyžaduje podrobnější zhodnocení botanikem.

4. Bezobratlí živočichové. Charakteristickou a nápadnou složkou jsou zástupci hmyzu, kteří jsou svým vývojem vázani na vodu (vážky, jepice, komárovití aj.). V létě se na listech rákosu ve větším množství vyskytují mšice, jejichž cukernaté výměšky lákají sem zejména blanokřídly hmyz (včely, vosy). Mšice jsou v tomto ročním období významným zdrojem potravy pro zpěvné ptactvo, které v červenci a srpnu táhne do zimovišť (rákosníci, cvrčilky, moudliváček aj.).

5. Obratlovcí: Z obojživelníků a plazů bylo zjištěno 5 druhů, mj. také rosnička zelená. Ze savců bylo zjištěno 5 druhů, mezi nimi v letech 1976-1977 ondatra pížmová. Nejlépe prozkoumanou skupinou jsou ptáci. Níže jsou probrány význačné druhy — autoři pozorování: J. Pavelka (P), R. Žídek (Ž), P. Pecháček (Pe), J. Mikulaštík (Mi).

Čáp bílý (Ciconia ciconia): Byl vícekrát pozorován na louce u rákosiny. V některých letech (např. 1985-1989) hnízdil na školním statku asi 0,5 km JV od mokřadu (Jung 1989).

Kachna divoká (Anas platyrhynchos): Pravidelně se zdržuje v době hnízdění, několikrát prokázáno vyhnízdění: 1976 — 21. 6. samice s mláďaty (Pe), 1977: 11. 6. samice s 10 mláďaty (Pe). 1989 — 15. 4., 13. 5., pár (Mi).

Chřástal vodní (Rallus aquaticus): Jediný záznám je z r. 1976, kdy tam vyhnízdil 1 pár: 27. 6. 2 ad. ex. intenzívň varovali a vzrušeně pobíhali v blízkosti pozorovatele (P), v červnu nález hnizda s vejci (Ž).

Slípka zelenonohá (Gallinula chloropus): Vyhñzidla v r. 1976 a 1977. 3. 7. 1976 1 pár s 10 mláďaty v prach. peří (P), 11. 6. 1977 1 ad. s 5 ml. (Pe), 1980-1985 výskyt v době hnízdění (V. Holáň).

Čejka chocholatá (Vanellus vanellus): V některých letech se vyskytuje 1 pár v době hnízdění na louce u mokřiny, např. 11. 6. 1977 (Pe).

Rákosník obecný (Acrocephalus scirpaceus): Pravidelně 1-2 páry v době hnízdění. 1975: 6. 7. 1 zpív. ex. (P), 1976: 3. 7. 1 zp. ex. (P), 1976: 11. 6. 2 zp. ex. (Pe), 1989: konec června 1 zp. ex. (P).

Rákosník zpěvný (Acrocephalus schoenobaenus): Pravidelně 3-4 páry v době hnízdění. 1975: 15. 6. 4 zp. ex. (P), 1976: 27. 6. 2 zp. ex. (P), 1977: 27. 5. 4 zp. ex. (P), 11. 6. 3 zp. ex. (Pe), 1978: 9. 6. 1 zp. ex. (P), 1989: konec června 3 zp. ex. (P).

Rákosník velký (Acrocephalus arundinaceus): Výskyt zjištěn pouze v r. 1976, kdy také bylo prokázáno hnízdění: 27. 6. 1 zp. ex. (P), 3. 7. nález hnizda s 5 mlád. (P, K. Pavelka, Ž). Vzhledem k malé sledovanosti je možný výskyt v některých jiných letech.

Strnad rákosní (Emberiza schoeniclus): Pravidelně 1 pár po celou dobu hnízdění. 1975: 16. 6. 1 pár (P), 13. 7. 1 pár (P), 1976: 27. 6. 1 pár (P), 3. 7. 1 pár (P, K. Pavelka), 1977: 18. 6. 1 pár (Pe), 1989: konec června 1 zp. ex. (P).

Moudliváček lužní (Remiz pendulinus). V. Holáň jej v letech 1980—1985 dvakrát zjistil v době letního tahu (červenec-srpen): jednou to bylo hejno s 10-15 ex.

Z dalších ptáků se vyskytují běžnější druhy — např. sýkora modřinka (v létě a na podzim — žíví se hmyzem žijícím na rákosu), na okraji lesa v mokřadu hnízdí budníček menší, pěnice černohlavá, vrána šedá atd. V době tahu lze očekávat další druhy, které rákosinami často protahují — jejich přítomnost by se dala zjistit nejlépe odchytem do sítí (rákosník velký, proužkováný, ostřícový, dále pěnice, budníčci, cvrčilky atd.).

Z výše uvedeného vyplývá jedinečnost tohoto stanoviště v okolí Vsetína. V územním plánu města se však počítá s jeho likvidací z důvodu výstavby čistírny odpadních vod pro nové sídliště Vsetín-Bobrky. Ještě předtím by se však měl provést podrobnější botanický a zoologický průzkum (včetně ornitologického) a zároveň zvážit možnost vybudování ČOV na přirodně méně hodnotném místě.

LITERATURA

KAŠPAR A., Mikulaštík J., 1990: Výzkum mokřadu v lokalitě Vsetín-Bobrky. Práce SOČ, G-Vsetín, 21 s.

JUNG J., 1989: Současné rozšíření čápa bílého (Ciconia ciconia) v okrese Vsetín a výsledky jeho hnízdění v letech 1985-1988. Zpravodaj OVM Vsetín 1989: 37-39.

DAS MOOR BOBRKY BEI VSETÍN — EINE INTERESSANTE NATÜRLICHE LOKALITÄT

Die Autoren werten die Untersuchungen vom Moor Bobrky bei Vsetín aus. Das ist eine von zwei solchen Lokalitäten dieser Umgebung. An Vögeln wurden festgestellt: Teichhuhn, Wasserralle, Drosselrohrsänger, Teichrohrsänger, Rohrhammer. Neben diesen Vögeln wurden folgende weiter Organismengruppen untersucht: Bakterien, Plankton, Pflanzen, Reptilien, Amphibien, Säugtiere. Auf dieser Lokalität plant man den Bau einer Wasserreinigungseinrichtung.

NĚKOLIK PRVNÍCH ZKUŠENOSTÍ ZE ZIMNÍHO MONITOROVÁNÍ PTÁKŮ

DRAHOMÍRA KYSLINGROVÁ

CELKOVÝ POČET DRUHŮ ZJIŠTĚNÝCH NA TRANSEKTU:

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
XI/XII	12	13	12	15
XII/I	10	15	14	13
II/III	11	17	18	

PRŮMĚRNÝ POČET DRUHŮ NA BOD:

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
XI/XII	1,65	1,75	1,80	1,80
XII/I	1,00	2,15	1,20	1,90
II/III	1,30	2,70	3,30	

PRŮMĚRNÝ POČET JEDINCŮ NA BOD:

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
XI/XII	4,25	3,25	3,00	5,90
XII/I	3,20	6,00	3,90	3,40
II/III	2,05	9,25	8,60	

Základní počty druhů tvoří u nás přezimující druhy. Jsou to především sýkory, v pořadí podle početnosti: sýkora koňadra, uhelniček, sýkora lužní, modřinka a parukářka, dále brhlík lesní, hýl obecný, na polích a loukách poblíž nádraží a samot strnad obecný, kos černý, v lesích sojka obecná. Podaří se zaznamenat šoupálka dlouhoprstého, střízlíka obecného, králíčka obecného, strakapouda velkého, datla černého a žluny. Ze vzácnějších ptáků bývá zaregistrován krkavec velký, z dravců káně lesní i poštolka obecná. Při jedné pochůzce transektem nebývají zachyceni všichni tito ptáci. Počty druhů i jedinců zvyšují potulná hejna stehlíků, zvonků, dlasků, kvíčal, která se zcela náhodně v daný čas na sčítacím bodě objeví. Při posledním zimním sčítání koncem února nebo začátkem března přibývají v některých letech časní tažní ptáci, zejména brávníci.

Počty druhů a hlavně jedinců významně ovlivňují vždy dosti početná hejna zimních hostů. Tak například 2. 1. 1989 jsem zaznamenal hejno brkoslavů severních (16 ex.), 28. 2. 1989 křívky obecné (14 ex.), rovněž 28. 2. 1989 odtahující hejno havranů polních (24 ex.), 25. 11. 1990 na dvou bodech hejna zvonků zelených (33 a 11 ex.).

Ovlivnění výsledků si můžeme doložit na dvou sčítáních v zimě 1990-91. 25. 11. 1990 zachycena dvě hejna zvonků zelených (33 a 11 ex.) zvedla průměrný počet jedinců na bod až na hodnotu 5,9. V lednu 1991 jsem zaznamenal na jednotlivých bodech pouze běžné obyvatele naší zimní přírody a průměrný počet na bod klesl na hodnotu 3,4. Srovnávání průměrných výsledků z jednotlivých sčítání je tedy dosti problematické.

Nejčastěji registrovaným zimním obyvatelem transektu je sýkora koňadra.

	1987/1988		1988/1989	
	bodů	počet	bodů	počet
XI/XII	7	27	9	21
XII/I	6	11	9	27
II/III	7	11	12	23

	1989/1990		1990/1991	
	bodů	počet	bodů	počet
XI/XII	9	19	7	19
XII/I	3	3	7	13
II/III	13	25		

Tabulka ukazuje počet bodů, na kterých byla sýkora koňadra zaznamenána, a počet jedinců. Nízká záhytnost na přelomu prosince a ledna v zimě 1989-1990 je zaviněna nepříznivým počasím.

V zimních měsících se někdy v daném časovém rozmezí nepodaří najít den vhodný ke sčítání. Příhodný den má mít alespoň polojasné nebo oblačné počasí a bezvětrí, nanejvýš slabý vítr. Nesmí být mlha.

Sčítání je také ovlivněno negativně nenápadným způsobem života ptáků v zimě, jejich malou hlasovou aktivitou zejména v pošmourných dnech. Přidružili se ještě nevhodné počasí, je záhytnost nízká.

Téměř pravidelným návštěvníkem bodového transektu ve V. Polance je krkavec velký. Jak se jej podařilo registrovat v minulých zimách, ukazuje tabulka:

rok	doba poz.	poč. ex.	poč. bod.
1987/88	XI/XII	2	1
1988/89	XII/I	1	1
1989/90	—	0	0
1990/91	XI/XII	2	1

Krkavec velký má v zimě velmi rozsáhlý revír, ve kterém létá. I když se na bodovém transektu pravidelně objevuje, je jeho zachycení v době sčítání věcí zcela náhodnou.

Káně lesní se dá na transektu zaznamenat pouze v termínech bez sněhové pokryvky nebo s nesouvislou sněhovou pokryvkou s velkými volnými plochami.

KÁNĚ LESNÍ

rok	doba poz.	poč. ex.	p. bodů
1987/88	XI/XII	1	1
1988/89	II/III	2	2
1989/90	II/III	1	1
1990/91	XI/XII	2	2
	XII/I	1	1

Závěrem můžeme konstatovat, že ve srovnání se sčítáním v době hnízdění se zimní monito-

rování týká daleko menšího počtu druhů ptáků. Také výsledky nebudou nikdy tak přesné jako z jarního monitorování, protože v hnízdící době se ptáci drží ve svých hnízdních okrscích, kdežto v zimě se potulují a velikou roli při sčítání hraje náhoda, zda jednotlivci či hejna jsou na daném bodě přítomni právě v době sčítání. Negativní vliv na záhytnost má také, jak už jsem se zmínila, malé množství hlasových projevů, celkem skrytý způsob života a často nepříznivé počasí v době sčítání.

Přesto všechno si myslím, že i zimní monitorování má svůj význam a v delším časovém úseku by mohlo ukázat, jak se mění naše avifauna v zimě, případně kteří zimní hosté nás navštíví a v jakých intervalech.

ERSTE ERFAHRUNGEN VON DER WINTER-ZÄHLUNG DER VÖGEL

Die Autorin fasst die Ergebnisse von der Winterzählung der Vögel im westlichen Teil des Gebirges Javorníky in der Umgebung des Dorfes Valašská Polanka (Kreis Vsetín) zusammen. Es wurde die Methode der Punktzählung benutzt, die Zählungen waren in den J. 1987/88-1990/91 an den Wendepunkten der Monate Nov./Dez., Dez./Jan. und Febr./März. Die Autorin wertete die Anzahl der Vogelarten in den verschiedenen Wintern aus. Die am häufigsten vorkommenden Vögel waren Kohlmeise, Tannenmeise, Weidenmeise, Blaumeise und Hauenmeise, weiterhin Kleiber und Gimpel, an den Feld- und Ackerflächen Goldammer und Amsel, und in den Wältern Eichelhäher. Die Autorin erörtert eingehend einige Arten — Kohlmeise, Rabe und Mäusebussard und weist auf die methodologische Seite der Vogelzählung ausser der Nestperiode hin.

LIŠEJNÍKY VE SBÍRKÁCH OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO MUZEA VSETÍN

MILENA KAŠPAROVÁ

Lišejníky (Lichenes) tvoří vzhledem k ostatním sbírkám muzea jen malou část. Z původních 44 ks, které jsou z roku 1946 a věnoval je muzeu neznámý sběratel, se rozrostl počet lišejníků na 234 ks. Není to sbírka, která byla systematicky doplněována, jsou to náhodné sběry při průzkumu a sběru semenných rostlin a mechorostí. Převážnou část tvoří lišejníky z oblasti Západních Karpat. Tato sbírka má význam spíš jako dokumentace lišejníků Západních Karpat, postihující změny v druhovém zařazení ovlivněném změnou životního prostředí.

Lišejníky z oblasti Západních Karpat, sbírané v letech 1946–1988:

Candelaria concolor (DICKS.) STEIN. - Rožnov p. R.: Hážovice, 26. 12. 46 n. s.

Candellariella xanthostigma (ACH.) LETT. - Rožnov p. R.: Hážovice, 26. 12. 46 n. s.

Cetraria glauca (L.) ACH. (pukléřka sivá) — Javorníky: Bumbálka, cestou na Velký Javorník, 950 m, kůra stromu 19. 8. 73.

Cetraria islandica (L.) ACH. (pukléřka islandská) — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV od obce, J svah, okraj březového lesa, 780 m, kámen 2. 4. 72, 13. 8. 72, 27. 4. 74. Malá Lhota: Páleniska, 1 km J obce, les, 550 m, hlína 23. 8. 72. Valašská Bystřice, 600 m, hlína 23. 7. 73 Bo.

Cladonia coniocraea FLK. (dutohlávka končísťatá) — Zašová, les, 360 m, hlína 10. 3. 72, pařez jedle 11. 8. 74. Prostřední Bečva: Čertův mlýn, smrkový les, 1200 m, dřevo 12. 3. 72. Lešná: les Háj, 1,5 km S obce, smrkový les, 380 m, pařez 2. 9. 73. Vsetín: Bobrky, 350 m, pařez dubu 20. 1. 73 Zr. Choryně: Choryňská Stráž, 0,5 km SZ obce, 370 m, hlína 27. 5. 75. Hutisko-Solanec: Michutovo, 2 km JV obce, 500 m, kámen v potoka 28. 4. 84.

Cladonia pyxidata (L.) FR. (dutohlávka pohárikatá) — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, J svah, 780 m, 2. 4. 72, 13. 5. 73. Zašová: horní konec, u lomu, 400 m, 29. 8. 85.

Cladonia rangiferina (L.) WEB. (dutohlávka sobí) — Horní Bečva: Grapa, 5,5 km V obce, sutě, 890 m, kámen 21. 11. 86 Pa.

2. 4. 72, 13. 8. 72, kámen 13. 5. 73, 2. 3. 74, 8. 10. 85. Malá Lhota: Páleniska, 1 km J obce, 600 m, hlína 24. 7. 73. Hutisko-Solanec: Michutovo, 2 km JV obce, Z svah u lesa, 550 m, kámen 28. 4. 84, 15. 8. 85.

Cladonia digitata SCHAER. (dutohlávka prstnatá) — Střítež nad Bečvou, směr Veselá, 450 m, pařez 14. 6. 73. Horní Bečva: Grapa, 5,5 km V obce, sutě, 890 m, kámen 5. 8. 87.

Cladonia fimbriata (L.) FR. — Rožnov p. R.: 26. 12. 46 n. s. Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, 780 m, kámen 12. 3. 72, 13. 8. 72, 23. 9.

72, 13. 5. 73. údolí Horní Rozpitě, okraj smrkového lesa, JZ expozice, 580 m, kámen 2. 1. 72. Cesta z Dolní Bečvy po zelené turistické značce na Radhošť, Kamenné, v lese, hlína 8. 10. 85.

Kamenné, v lese, kámen 8. 10. 85. Divinky, 1 km S obce, okraj smrkového lesa, 550 m, hlína 8. 10. 85. Zašová, 2 km Z obce, v lese, 360 m, hlína 10. 3. 72. Pod Ostrým, 2 km S obce, v lese, 450 m, pařez jedle 7. 7. 74, 11. 8. 74 Ka,

u pěšiny na lesní pasece, 2 km Z obce, 350 m, hlína 6. 9. 72. Malá Lhota: Páleniska, 1 km J obce, v lese, 550 m, hlína 23. 8. 72. Lešná: les Háj, 1,5 km S obce, les, 350 m, pařez 8. 10. 73.

Valašské Meziříčí: Hrachovec, za cihelnou, u potoka, 300 m, kmen dubu 25. 8. 72. Petřkovice: Petřkovská hůrka, na louce s J expozicí, 600 m, hlína 29. 6. 74. Vsacký Cáb: SPR Kutaný, 8 km SV Vsetína, v lese, 840 m, dřevo 10. 9. 76. Hutisko-Solanec: Michutovo, 2 km JV obce, okraj lesa u louky se S expozicí, 13. 6. 84, na kůře pařezu u lesa, 10. 8. 84.

Cladonia furcata (HUDS.) SCH. (dutohlávka vidlicovitá) — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, v březovém lese, 780 m, kámen 23. 9.

72. Budišov nad Budišovkou, kraj lesa u silnice k lomu, 600 m, kámen 31. 10. 72. Hovězí: v lese, 400 m, hlína 24. 5. 73. Karolinka: údolí Stanovnice, poblíž chaty Skaličí, 600 m, hlína 18. 6. 75. Horní Bečva: Grapa, 5,5 km V obce, sutě, v lese, 890 m, kámen 5. 8. 87.

Cladonia gracilis (L.) WILLD. (dutohlávka štíhlá) — Hutisko-Solanec: Michutovo, 2 km JV obce, Z svah u lesa, suchý okraj lesa s vřesem, 550 m, 16. 8. 85. Horní Bečva: Grapa, 5,5 km V obce, sutě, 890 m, kámen 5. 8. 87.

Cladonia chlorophaea (FLK.) SPRENG. — Prostřední Bečva: Čertův mlýn, smrkový les, S expozice, 1200 m, kůra smrků 12. 3. 72. Malá Lhota: Páleniska, 1 km J obce, les, 550 m, hlína 23. 8. 72. Karolinka: údolí Stanovnice, poblíž chaty Skaličí, 600 m, hlína 18. 6. 75. Hutisko-Solanec: Michutovo, 2 km JV obce, Z svah u lesa, suchý okraj s vřesem, 15. 8. 85.

Cladonia phyllophora HOFFM. — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, okraj březového lesa, 760 m, kámen 8. 10. 85.

Cladonia cornutoradiata COEM. — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, J svah, 780 m, hlína 23. 8. 72. Valašská Bystřice, 600 m, hlína 23. 7. 73 Bo.

Cladonia rangiformis HOFFM. — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, v březovém lesíku, 780 m, kámen 13. 8. 72, 23. 9. 72.

Cladonia squamosa (SCOP.) HOFFM. (dutohlávka šupinatá) — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, okraj smrkového lesa, 700 m, hlína 8. 10. 85.

Cladonia sylvatica (L.) H. S. (dutohlávka lesní) — Valašská Bystřice, hlína 25. 7. 73 Bo. Hutisko-Solanec: Michutovo, 2 km JV obce, Z svah u lesa, suchý okraj lesa s vřesem, 550 m, 16. 8. 85.

Cladonia turgida (EHRH.) H. — Dolní Bečva: Kamenné, 2,5 km SV obce, J svah, 780 m, hlína 13. 8. 72.

Dimerella diluta TREVIS. — Dolní Bečva, 26. 12. 46 n. s.

Hypogymnia physodes (L.) NYL. (terčovka bublinatá) — Hutisko 27. 12. 46 n. s. Rožnov p. Radhoštěm: Tylovice, „Na dílech“, 25. 12. 46. Rožnov p. R.: Hradisko, 25. 12. 46 n. s. Lačnov: u rybníku, 480 m, kmen olše 17. 3. 72. Prostřední Bečva: Čertovy mlýny, smrkový les, S expozice, 1200 m, kůra smrku 12. 3. 72. Dolní Bečva: Kamenné, J svah, u cesty, 780 m, 12. 3. 72. údolí Horní Rozpitě, okraj lesa, 580 metrů, kůra břízy 2. 1. 72, Kamenné, 780 m, hlína 13. 8. 72. Perná: lom na těžení, 370 m, hlína 23. 3. 73. Javorníky: Bumbálka, cestou na Velký Javorník, 950 m, v lese na kůře stromu 19. 8. 73. Vsacký Cáb: SPR Kutaný, 8 km SV Vsetína, v lese, 840 m, mrtvé kmeny jedlí 27. 4. 76. Horní Bečva: Grapa, 5,5 km V obce, sutě, 890 m, hlína 5. 8. 87.

Lecanora carpina (L.) VAN. — Rožnov p. R.: 26. 12. 46 n. s.

Lecanora varia (HOFFM.) ACH. (misnička proměnlivá) — Lešná: les Háj, 1,5 km S obce, 350 m, pařez 5. 10. 73.

Lecanora hagenii (ACH.) ACH. — Rožnov p. R.: Hážovice, 26. 12. 46, Tylovice 26. 12. 46 n. s.

Lepraria incana (L.) ACH. — Dolní Bečva, 26. 12. 46 n. s. Rožnov p. R.: Hradisko 26. 12. 46 n. s. Vsetín: Bobrky, 350 m, kůra smrku 20. 1. 73 Zr.

Parmelia caperata (L.) ACH. (terčovka svraštělá) — Rožnov p. R. 26. 12. 46 n. s. Hutisko: 26. 12. 46 n. s. Rožnov p. R.: Hradisko, 26. 12. 46 n. s.

Parmelia conspersa (EHRH.) ACH. (terčovka posypaná) — Dolní Bečva: Kamenné, J svah, 780 m, okraj březového lesa, kámen 12. 3. 72, 13. 8. 72, 8. 10. 85. Divinky, okraj smrkového lesa, 600 m, hlína 8. 10. 85.

Parmelia furfuracea (L.) ACH. (terčovka otrubčitá) — Hutisko, 26. 12. 46 n. s. Javorníky: Bumbálka, cestou na Velký Javorník, 950 m, v lese na kůře stromu 19. 8. 73.

Parmelia glabratula LAMY (terčovka lesklá) — Rožnov p. R.: Tylovice, 26. 12. 46 n. s.

Parmelia saxatilis (L.) ACH. (terčovka skalní) — Dolní Bečva: údolí Horní Rozpitě, okraj smr-

kového lesa, 580 m, JZ expozice, kámen 2. 1. 72, Kamenné, 780 m, J expozice, 2. 4. 72. Lidečko: Čertovy skály, v trávě na kamenech pod skalami, 460 m, 15. 4. 73. Pulčín: Pulčínské skály, 600 m, pískovcová skála 22. 5. 73.

Parmelia subaurifera NYL. (terčovka hrabolatá) — Rožnov p. R.: Hradisko 26. 12. 46 n. s. *Parmelia subrudecta* NYL. — Rožnov p. R.: Hradisko, 26. 12. 46 n. s.

Parmelia sulcata TAYLOR. (terčovka brázditá) — Hutisko 26. 12. 46 n. s. Rožnov p. R.: Tylovice, „Na dílech“, 25. 12. 46 n. s. Rožnov p. R. 26. 12. 46 n. s. Poličná: les Hájky, 2 km SZ obce, les, 380 m, dřevo 2. 6. 74.

Parmelia tiliacea (HOFFM.) ACH. (terčovka lipová) — Rožnov p. R.: Hradisko, 26. 12. 46 n. s.

Peltigera canina (L.) WILLD. (havnatka psi) — Pulčín: Pulčínské skály, 600 m, pískovcová skála 22. 5. 75. Dolní Bečva: Radhošť, 1000 m, 3. 9. 75.

Pertusaria albescens (HUDS.) G. (děratka bělavá) — Hutisko, 27. 12. 46 n. s. Rožnov: Hradisko 26. 12. 46 n. s. Milotice nad Bečvou, u silnice do Černotína, 260 m, stará vrba u silnice 19. 1. 75.

Pertusaria amara (ACH.) NYL. (děratka hořká) — Rožnov p. R.: Hradisko, 26. 12. 46 n. s. Hutisko, 26. 12. 46 n. s.

Physcia adscendens BITTER. (terčovník odstávavý) — Rožnov p. R., v poli nad Rožnovem, 26. 12. 46 n. s. Rožnov p. R.: Hážovice, 26. 12. 46 n. s. Valašské Meziříčí: Vrbí, 295 m, kůra topolu 3. 1. 74.

Physcia stellaris (L.) NYL. (terčovník hvězdovitý) — Horní Lideč: u silnice do Střelné, 500 m, kůra živých topolů 9. 1. 74.

Physconia pulverulenta (SCHREB.) POELT. — Rožnov p. R. 26. 12. 46 n. s.

Umbilicaria pustulata (L.) HOFFM. (pupkovka puchýřnatá) — Lidečko: Čertovy skály, 460 m, pískovcová skála 15. 4. 73. Pulčín: Pulčínské skály, 600 m, pískovcová skála 22. 5. 75.

Umbilicaria vellea (L.) ACH. — Pulčín: Pulčínské skály, 600 m, pískovcová skála 22. 5. 75.

Xanthoria parietina (L.) TH. FR. (terčovník zední) — Rožnov p. R.: Hážovice, na hoblovaném plotě, S strana, 26. 12. 46 n. s. Valašské Meziříčí: Vrbí, 295 m, kůra topolu 3. 1. 74. Horní Lideč: u silnice do Střelné, 500 m, kůra živých topolů, 9. 1. 74. Zámrsky: Kamenec, 3 km SZ obce, 265 m, kámen 10. 2. 75.

VYSVĚTLIVKY

bez označení za datem sběru — vlastní sběry, n. s. — neznámý sběratel, Bo — J. Borovička, Ka — T. Kašpar, Pa — K. Pavelka, Zr — K. Zralý.

Ve sbírce je několik zajímavých a vzácných druhů. *Umbilicaria vellea* (L.) ACH. — nápadný lupenitý lišejník, bělavě nebo hnědavě šedý, na rubu černý nebo černě purpurový. Doklad je z roku 1975 z Pulčínských skal. Tento lišejník, roztroušeně rostoucí na skalách v horách a v podhůří, není dosud uváděn z východní Moravy. Také *Cladonia turgida* (EHRH.) H. — keříčkovitý lišejník žlutozelené barvy, tvořící řídké polštářky na suchých písčitých půdách vřesovišť a okrajů jehličnatých lesů, je poměrně vzácný druh. Je nápadný tím, že konce laloků stélky má červené. Doklad je z Dolní Bečvy z roku 1972. Zajímavé hlavně z dnešního hlediska jsou i sběry z roku 1946 z okolí Rožnova p. R., kde se vyskytuje řada druhů, které dnes už asi nerostou. Například *Parmelia caperata* (L.) ACH., nápadný lupenitý lišejník žlutozelené barvy, rostoucí na stromech, vzácněji na skalách, a *Pertusaria amara* (ACH.) NYL., krovitý lišejník, rostoucí na kůře listnatých stromů. Nejzajímavější je nález druhu *Dimerella diluta* TREVIS., krovitého lišejníku růžové barvy, v roce 1946 na Dolní Bečvě.

Lišejníky, zvláště epifytické, jsou důležitými indikátory znečištění ovzduší, protože jsou velmi citlivé na kouřové plyny. Podle jejich zastoupení můžeme do značné míry usuzovat na čistotu ovzduší. Jejich význam vzhledem k nařustajícímu znečištění ovzduší roste. „Po vzoru lichenologů ze západních zemí bylo zahájeno mapování vybraných druhů epifytických lišejníků v roce 1975 na Slovensku (Pišút 1978) a v roce 1978 v Čechách a na Moravě (Anděl et al. 1978) s cílem shromáždit maximum údajů v co možná nejkratším čase. Po dokončení celého výzkumu by se získal obraz, zachycující stav lišejníkové flóry v určitém čase, který by jednak pomohl vyhodnotit jednotným způsobem stupeň znečištění ovzduší na celém území republiky a měl tak i značný význam praktický, jednak by sloužil jako podkladový materiál pro srovnání změn lišejníkové flóry v čase - srovnání se staršími údaji v literatuře a s do-

klady v herbářích, což by nemalým způsobem přispělo k našim znalostem dynamiky procesu těchto změn v přírodě“ (Anděl et al. 1982:159).

LITERATURA

ČERNOHORSKÝ Z., Servit M., Nádvorník J. (1956): Klíč k určování lišejníků ČSR I., ČSAV, Praha 1956

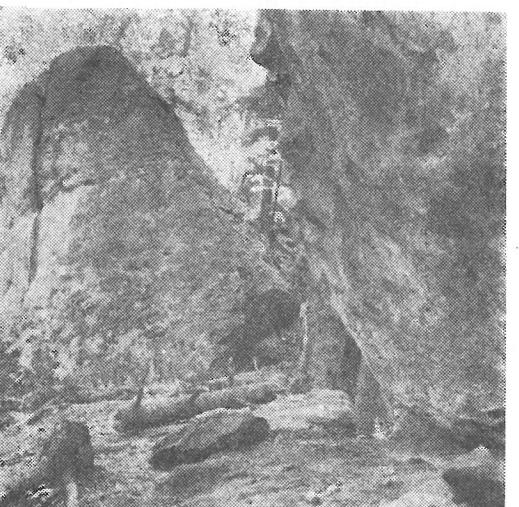
PIŠÚT I. (1965): Malý klíč výtrusných rastlin. Oddelenie lišajníky (Lichenes) I., SPN, Bratislava 1965

ANDĚL P., Liška J. (1978): Sítové mapování epifytických lišejníků v ČSR. Zprávy Čs. bot. společ. Praha, 13: 210-213

PIŠÚT I. (1976): Klíč na určovanie výtrusných rastlín. III. SPN, Bratislava 1976.

DIE FLECHTE (LICHENES) IN DEN SAMMLUNGEN DES KREISMUSEUMS VSETÍN

Im Kreismuseum Vsetín befindet sich die Sammlung der Flechte, die in den Jahren 1946—1988 entstanden ist. Sie beinhaltet insgesamt 234 Stücke, die zu 60 Arten gehören. Zu den seltenen Arten gehören: *Umbilicaria vellea* (L.) ACH., *Cladonia turgida* (EHRH.) H., *Parmelia caperata* (L.) ACH., *Pertusaria amara* (ACH.) NYL. und *Dimerella diluta* TREVIS.

Pulčínské skály s výskytem lišejníku pupkovka (*Umbilicaria*). Foto L. Kučírek 1973

OCHRANA HUB

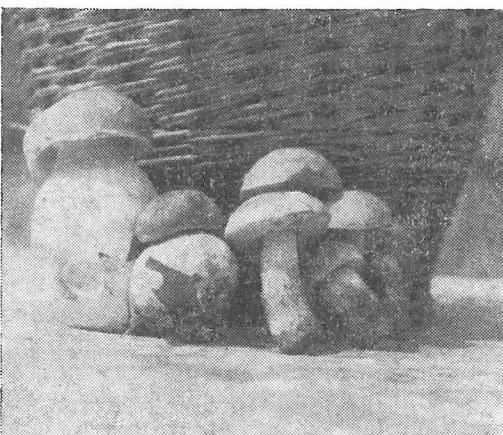
JOSEF HRNČIŘÍK

Problém ochrany životního prostředí, záchrana lesů i jejich biocenóz, tedy i hub, je problémem celosvětovým a nevyhýbá se žádnému ekonomicky vyspělému státu. V naší republice je destrukce životního prostředí v některých územích v mnohých případech nevratná. V důsledku stále se zhoršujícího stavu životního prostředí, ale i tlaku negativních antropických vlivů dochází k rychlému ústupu některých druhů hub — mycelií a zejména mykorrhiz. Proto také mykologové vyvíjejí již delší dobu snahy prosadit některá opatření k ochraně mykoflóry. Skutečnost úbytku hub poznávají i houbaři Valašska, když zjištují rok od roku ubývání a mizení jednotlivých hřibovitých druhů hub, které sbírali v minulosti, např. hřib dubový, hřib borový, hřib královský, hřib kovář a hřib koloděj — „sináci“, ale i další — liška obecná, stročkovec kyjovitý aj. V mykoflóře Vsetínska se vyskytuje i některé vzácné druhy hub, které zasluhují ochranu, např. síťovka dvojitá, květnatec Archerův, korálovec jedlový, hřib nachový, hřib Quletův, šiškovec černý, ohnivec šarlatový a další. Houby spolu s dalšími rostlinnými a živočišnými organismy jsou součástí biocenóz, ale do oficiálních zpráv ochranářů přírody se dostávají jen pozvolna. Do jisté míry za to mohou zvláštnosti jejich biologie — např. plodnice hub je pouze reprodukční orgán houbového těla, rostou nepravidelně, někdy jen jednou za několik let nebo desetiletí, a mají vesměs krátkou dobu růstu. Jejich stanoviště se proto špatně zjišťuje a jen velice nesnadno se zajišťuje jejich účinná ochrana. Jedním ze základních předpokladů záchrany mykogenofondu je poznat co nejkomplexněji složení mykoflóry, to znamená získat co nejpodrobnější seznam druhů hub, které zde rostou. Pod-

kladem pro účinnou ochranu vzácných, ohrožených a vymírajících druhů hub je jejich inventarizace, opírající se o výsledky a zkušenosti z dlouhodobého mykofloristického průzkumu regionu, což je jeden z nejdůležitějších dlouhodobých úkolů Mykologického klubu při OVM Vsetín. Do r. 1990 bylo členy MK zaregistrováno 391 druhů hub — makromycetů. Tyto druhy hub z podkmenu Ascomycetes — vřeckaté a Basidiomycetes - stopkovýtrusné byly nalezeny v okolí Vsetína a na dalších lokalitách Vsetínských vrchů, Beskyd a Javorníků. Mezi těmito taxony je mnoho vzácných hub zasluhujících ochranu. Mykologický klub pořádal již čtyři výstavy ve Vsetíně, na kterých je též propagována ochrana hub.

Ochrana přírody a jejich jednotlivých složek nemůže být jen záležitostí úzké skupiny odborníků, ale musí se do ní zapojit aktivně co nejvíce lidí. Jen tak je naděje, že opatření navrhovaná pro ochranu hub a dalších složek povedou skutečně k cíli.

Druhové i kvantitativní zastoupení hub v mykoflóře v určitých oblastech ČSR je různé. Proto na základě regionálních průzkumů mykoflóry mohou vzniknout místní, regionální a oblastní seznamy ohrožených a vzácných druhů hub, které se dostanou do seznamu ochranářských prací na úseku mykologie. Současně se dnes otázka ochrany hub

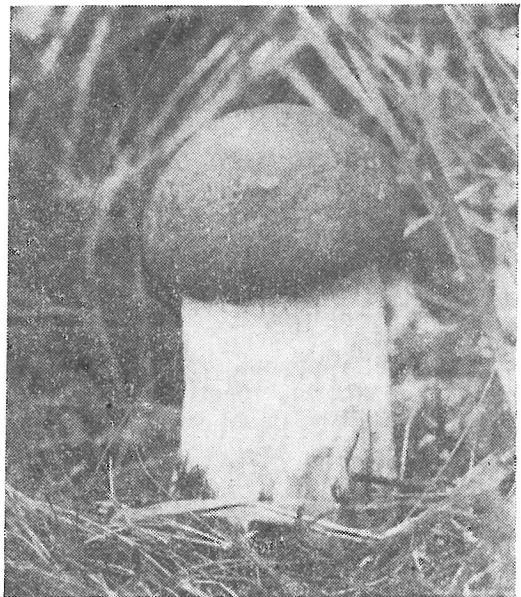
Z archivu kronikáře J. Goláně ze Lhoty — vlastní sběr 1986.

dostává i do širší souvislosti s ochranou životního prostředí jako jeden z dílčích úkolů naší státní ochrany přírody. V roce 1985 v Lodži vznikl Evropský výbor pro ochranu hub, jehož prvního zasedání se zúčastnili vědci ze 13 zemí Evropy. Na X. kongresu evropských mykologů (Estonsko 1989 — Tallin) se zúčastnilo 245 mykologů ze 20 států Evropy (např. Anglie, Finska, Švédská, Švýcarska, SRN, Belgie, Francie, Nizozemí, Portugalska, Řecka, Polska, Bulharska, SSSR, ČSFR a dalších), kde mimo jiné byla schválena i rezoluce Evropské rady pro ochranu hub.

V různých místech Evropy je vážně ohroženo 300 až 1100 druhů hub. V některých oblastech zmizely houby z celé jedné poloviny, jsou totiž spolu s lišejníky velmi citlivým indikátorem čistoty jak ovzduší, tak i spodních vod a půdy. V některých evropských zemích se již učinily pokusy o prosazení úřední ochrany ohrožených druhů hub nebo jejich biotopů, např. v SRN, Rakousku, Švédsku, Švýcarsku, Itálii, Polsku, SSSR aj. Jsou zde vydány seznamy vzácných, ohrožených, mizejících - vymírajících druhů hub v Červené knize, které jsou chráněny a nesmějí se sbírat. U nás v ČSFR zatím definitivní seznam ohrožených druhů hub nemáme. V V. díle Červené knihy ČSFR věnované nižším rostlinám budou kromě lišejníků a rias zařazeny i houby. I když zde budou pouze reprezentanti ohrožených skupin, bude jich kolem 120 (asi 40 taxonů).

Při nesporné naléhavosti ochrany hub jsou stále okolo této problematiky určité rozpaky, vyplývající z otázky, zda je vůbec možné takové organismy chránit. Podle přibližných odhadů je v naší republice 6 milionů a více houbařů všech kategorií. Položme si otázku, jak přispět k ochraně hub:

- nauč se znát houby,
- nesbírej vzácné a chráněné houby,
- sbírej houby, které bezpečně znáš,
- nesbírej houby staré, rozmáčcené, nahnilé, červivé, okousané plži a drobnými hlodavci,
- nesbírej velmi mladé plodnice,
- nehoň se za rekordním sběrem hub,

Křemenáč březový (*Boletus versipellis* FR.).
Foto T. Kašpar

- hledej houby vizuálně - nerozhrabávej lesní humus, listí, jehličí,
- neníč houby ani jedovaté, neníč větévky stromů, neníč lesní porost,
- houby čisti od nečistot v lese, odrezky ukryj nenápadně v lese,
- lokalitu nevysbírej do „poslední“ malé houbičky.

Správný houbař je ochráncem celé přírody. Existují možnosti, jak vrátit přírodě v některých regionech zvěř i ryby. Les je možno vysázet, ale u hub tomu tak není.

LITERATURA

Česká mykologie 1990/2, ČSMS - Academia
Časopis československých houbařů — Mykologický sborník ČSMS

SCHUTZ DER PILZE (FUNGI)

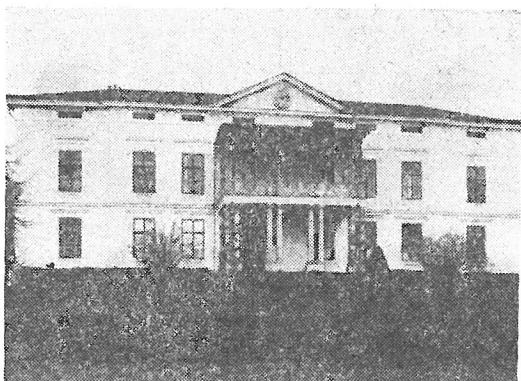
In Folge der sich verschlimmernden Umweltsituation und der negativen antropischen Einflüsse treten schnell einige Pilze zurück. Der Autor schlägt Inventarisierung der Pilze und Prinzipien ihres Schutzes sowie richtiges Verhalten des Pilzsammlers in der Natur vor.

ZÁMEK V LEŠNÉ U VALAŠSKÉHO MEZÍŘÍČÍ

EVA DUŠKOVÁ

Zámek Lešná, původně tvrz, leží v mírné terénní vyvýšenině ve středu obce. Je situován v severním cípu přírodně krajinnářského parku a zvláště z průhledu jihozápadní části parku tvoří architektonicky působivou dominantu uprostřed vzrostlé zeleně. Zámek spolu s dendrologicky a architektonicky hodnotným parkem vytváří malebný, památkově chráněný areál, který patří mezi nejvýznamnější památky okresu Vsetín.

Zámek má čtyřkřídlou dispozici se dvěma nadzemními podlažími a malým nádvořím uprostřed. Je ve své dispozici renesanční s pozůstatky gotického jádra bývalé tvrze. Jeho dnešní podobu mu vtiskla poklasickistní, romantizující přestavba. Počátky stavebního vývoje lze stejně jako jeho pozdější vývoj sledovat se značnou obtížností, způsobenou vedle nedostatku dochovaných písemných pramenů především absencí architektonických starých detailů barokní a v omezené míře i renesanční povahy. Podle sporých údajů je vznik lešenské tvrze zařazen do druhého de-

Zámek s parkem v r. 1910.

setletí 15. století. Kamenná tvrz byla pravděpodobně v letech 1628-1641 přebudována na pozdně renesanční zámek. K pronikavější úpravě došlo na sklonku 30. let 18. století, kdy byl zámek barokizován. I pak si však zámek udržel charakter pevnosti, zdůrazněný zejména zachovaným vodním příkopem. Současně byla při zámku založena i okrasná zahrada, která obklopovala hospodářskou budovu. Definitivní podobu vtiskla zámeckému objektu velká poklasickistní, romantizující přestavba z doby po roce 1860. Souběžně probíhaly i rozsáhlé terénní úpravy zámeckého okolí, prováděné v souvislosti se zřízením nového anglického parku, ležícího na parcelách zrušeného hospodářského dvora.

Po skončení II. světové války byl zámek s parkem v nezměněné podobě a v dobrém fyzickém stavu přidělen MNV v Lešné, jenž zde umístil měšťanskou, později základní a mateřskou školu. Provoz těchto zařízení si vynutil množství nevhodných zásahů do architektury objektu a spolu s nedostatečnou údržbou se objekt dostal do špatného technického stavu.

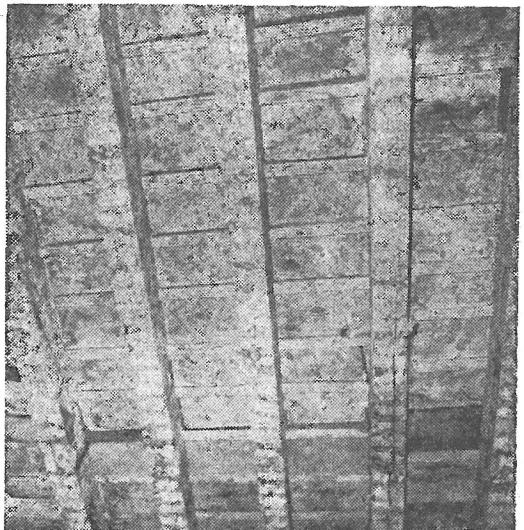
Pro značný význam areálu v rámci regionu, ale i celostátním v souvislosti s hodnotným parkem, převzalo Okresní vlastivědné muzeum Vsetín v roce 1975 objekt do své správy, aby mu zajistilo bezpodmínečně nutnou generální opravu pro jeho záchranu, adekvátní využití a následně i pravidelnou údržbu. V průběhu let 1976-1980 byla zpracována přípravná a prováděcí projektová dokumentace celkové rekonstrukce zámku i parku. V této době ještě v zámku sídlila mateřská škola (až do roku 1978) a do uvolněných místností Okresní vlastivědné muzeum Vsetín dočasně přemístilo depozitáře z opravovaného zámku Kinských ve Valašském Meziříčí. Veškerá činnost v tomto období se soustředila na rekonstrukci parku. S vlastní stavební činností na zámku se začalo v roce 1983. Vzhledem k omezeným finančním prostředkům prováděla veškeré práce zpočátku památková údržba muzea. Od asanací, výměny

stropních konstrukcí a překladů nadéveřmi a okny, až k zavěšení původních, historicky i umělecky cenných dřevěných stropů.

Dodavatelsky se rozběhla rekonstrukce v roce 1988 s nástupem UNIGEA Rýmařov na provedení statického zabezpečení objektu. Práce se týkala zpevnění všech kleňeb železobetonovými rubovými skořepinami, stažení objektu ocelovými táhly, zpevnění základů injektáží a odizolování objektu proti vzlínající zemní vlhkosti chemickou izolací TIZOL. Práce statického zabezpečení byly ukončeny v listopadu 1990. Ke konci roku 1990 bylo na dosud provedené práce v zámku Lešná vynaloženo 5 398 tisíc Kčs.

Na ně naváže provedení zdravotnické, elektroinstalace, ústředního topení a vzduchotechniky. Také se vymění okna, dveře, podlahy a k restaurování se připraví původní uměleckohistoricky cenné dveře, okenice, obložení a parkety. Veškeré vnitřní omítky se provedou nové. Velmi problematická se jeví oprava všech fasád. Bude nutno odstranit omítku včetně havarijní cihelné přizdívky, za kterou je možno očekávat původní fasádu z doby před posledně provedenou opravou po roce 1860. Tato skutečnost může mít vliv na celkovou podobu vnějšího vzhledu zámku. Při provádění všech prací bylo a je základní nosnou myšlenkou bezpodmínečné zachování původní dispozice, vnější hmoty objektu a všech detailů architektonických i uměleckého řemesla. Tato skutečnost ovlivňuje i budoucí využití objektu, neboť v místnostech 1. patra se zachovalou vrcholně barokní štukovou výzdobou a nástropními barokními obrazy se uvažuje s instalací původního zámeckého nábytku, navráceného ze státního zámku Vizovice.

Po doplnění muzejními exponáty bude tato památková instalace charakterizovat způsob bydlení v 18. a v 1. pol. 19. století a rovněž vysoko umělecky řemeslně zpracování barokního a empírového interiérového vybavení. Nábytek bude rozmístěn podle původní dispozice, na základě historických podkladů

Nově objevený malovaný dřevěný strop v 1. patře zámku.

a pozůstalostního inventáře z roku 1769. Vedle této interiérové zámecké instalace je plánována stálá muzejní přírodovědná expozice se zaměřením na prezentaci přírody západních Beskyd. Součástí prezentace zámku bude i zámecký park se sbírkou cenných exotických dřevin.

Zámek spolu s parkem se po provedené rekonstrukci stane nejen významnou dominantou obce Lešná, ale i zajímavým a poutavým areálem předhůří Beskyd.

HISTORICKÝ VÝVOJ PANSTVÍ V LEŠNÉ

JAROSLAV SZTEFEK

Lokalita zámku v Lešné ve spojení s místním zámeckým parkem vytváří velice zajímavou, působivou a historicky i architektonicky ceněnou památku severní Moravy. Nicméně historické poznání tohoto objektu či historický roz-

bor vývoje velkostatku v Lešné je velice obtížné — existuje jen málo historických pramenů, které by nám pomohly osvětlit vývoj a upřesnit některá fakta, která zůstala nevyřešená a zahalená tajemstvím. Proto musíme v našem článku často improvizovat a vzájemně souvislosti pouze dedukovat podle známých skutečností.

Lešná se poprvé připomíná roku 1355, kdy patřila vladykovi Dětřichu z Lešné. V této době zde již stávala tvrz nebo alespoň větší dvůr. Teprve roku 1415 prameny potvrzují existenci tvrze, která v této době patřila Hanuši z Pržného. Od 14. století je panství v Lešné samostatné — tvořily je vsi Perná, Vysoká, Žabokrký (Lhotka nad Bečvou) a půl vsi Stříteže. Základ statku byl tvořen pozemky, které v roce 1391 nechal zapsat do zemských desek Bušek z Lešné.

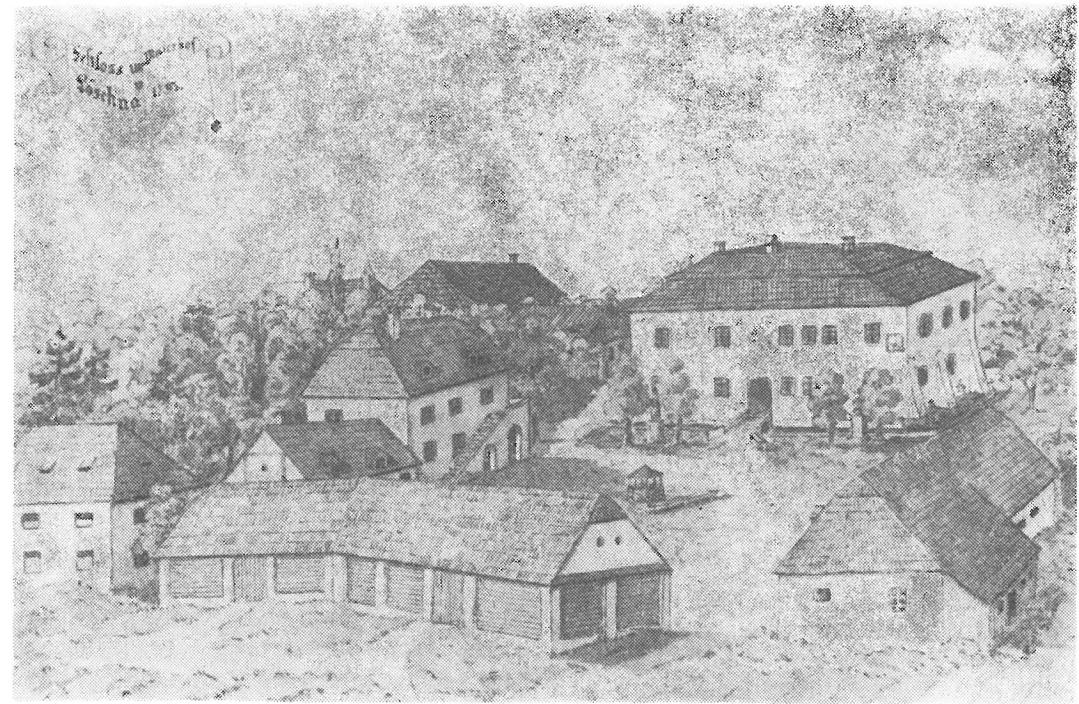
Od roku 1480 vlastnili Lešnou Pražmové z Bílkova. Protože se Beneš Pražma zúčastnil odboje proti Habsburkům, byl potrestán na cti a majetku, Lešná však byla zapsána na jeho manželku Ludmilu, rozenou Pilarovou z Pilhu, která jej podržela s tím, že zaplatí manželovy dluhy. Roku 1628 prodala Ludmila panství za 12 000 moravských zlatých Martinu Pühončímu z Předmostí. Pravděpodobně za něho nebo za jeho tří synů Matyáše, Fridricha a Matouše, kteří panství drželi do roku 1641, byla původní jednoposchoďová kamenná tvrz přebudována na pozdně renesanční zámek ve tvaru nepravidelného pětiúhelníka s vnitřní arkádovou dvoranou.

Po Pühončích z Předmostí koupil lešenské zboží Ignác Severský, pán na Choryni a Loučce. Po patnácti letech (v roce 1656) je novým majitelem Wolfgang Hoffmann, svobodný pán z Grünbüchlu, majitel blízkého Starého Jičína. Jeho dcera a dědička, provdaná Ditrichštejnová, prodala v roce 1684 Lešnou se třemi dvory, dvěma mlýny a pilou Františku Eleonoře Žerotínové, rozené Podstatské z Prusinovic, která za svého dědice určila Rudolfa Magnuse Podstatského z Prusinovic. Dědické právo dále přešlo na jeho manželku Marii Annu,

podruhé provdanou za Jana Emanuela hraběte Lažanského. Uvedený výčet majitelů, kteří se vystřídali na konci 17. století v Lešné, nám do jisté míry prozrazuje několik historických zkušeností. Lešenský statek byl spíše na okraji politického či ekonomického dění a v žádném případě nemohl konkurovat bohatým a mocným majetkům v okolí — alodnímu velkostatku Rožnov — Krásno, lennímu panství Meziříčí, hustopečskému či novojičínskému panství. Jeho ekonomicko-výrobní potenciál byl malý, poměrně malá byla i rozloha panství. Proto jsou záměry majitelů v tomto období spíše spekulativního charakteru.

Výnosy z hospodářské činnosti statku mnohdy nestačily k pokrytí základních nákladů, proto se zámek stal v tomto období centrem správy s byty pro paneské úředníky a šlechta v něm bydlela jen sporadicky. Za Lažanských počala celková reorganizace panství i úpravy zámeckých prostor. Byli pozváni italští umělci, kteří vyzdobili zámeckou kapli, dvoranu a obytné místnosti v prvním patře malbami a obrazy. Nákladná byla také štuková výzdoba, dodnes na mnohých místech zachovaná. Při výzdobě zámku se podílel i významný moravský barokní malíř Josef Sattler — jeho malířský rukopis je znatelný nejen na výzdobě zámku, ale i na freskách ve farním kostele v Lešné. Zajímavým historickým pramenem z poloviny 18. století je pozůstatostní inventář vypracovaný v roce 1769, který přináší soupis majetku a inventáře, který se v zámku nacházel v době smrti Marie Anny (+ 13. ledna 1768), dcery a dědičky Jana Emanuela Lažanského. Přímému pobytu šlechty sloužilo 13 zařízených a dokonale vybavených pokojů v prvním patře. Vedle zámeckého hospodářského dvora, který byl v těsné blízkosti zámku a plnil základní funkce důležité pro chod zámku, se zde nacházel i pivovar a vinopalna, vlastní zahrada, chmelnice, oranžérie. Zámek měl věž s bijícími hodinami.

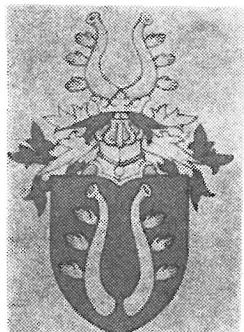
Manžel Marie Anny, hrabě Guicciardi, převzal podle závěti panství jako dědic,

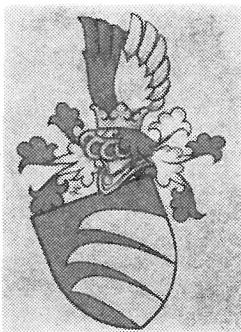
Hlavní průčelí zámku s hospodářským dvorem v roce 1793, rytina

ale neudržel je pro své děti a v roce 1772 Lešnou prodal Josefu Ondřejovi, svobodnému pánu z Bereczka, a ten ji roku 1790 propustil za 100 000 zlatých svému synovi Františku Xaverovi. Po pánech z Bereczka koupil panství v roce 1793 Josef Beess z Chrostiny. Beessové pobýli na Lešné skoro padesát let a proto do jisté míry ovlivnili chod panství i vzhled zámku. Protože byli majiteli mnohem větších a výnosnějších statků na Moravě, rozhodli se omezit na minimum hospodářský význam lešenského statku a přizpůsobit jej svým reprezentačním účelům či krátkodobým pobytům. Hned v roce koupě byl zasypán vodní příkop, který obklopoval zámek a dával mu spíše charakter pevnosti, navíc umocňovaný systémem opěrných sloupů ve stěnách. Stará hospodářská budova byla v polovině 19. století zbořena a na jejím místě byla původní zahrada rozšířena na anglický park. Veškeré úpravy je možné vysledovat ze starých katastrálních skic z let 1834 a 1870.

V roce 1887 se v Lešné objevili noví a poslední majitelé — hrabata Kinští z Vchynic a Tetova. August Leopold koupil panství pro svého syna Filipa a společně začali upravovat zámek z původní barokní do klasicistní podo-

Erb rodu Dubských

Erb rodu Kinských

by s pseudogotickými prvky podle návrhů vídeňských architektů Micka a Siedelze. Kinští patřili ke starým českým šlechtickým rodům. Jejich majetky se nacházely především v severních, východních a středních Čechách. Na severní Moravě se objevili až na počátku 19. století, když v roce 1812 zakoupil alodní velkostatek Rožnov-Krásno František Josef Kinský.

Filip Kinský patřil k nejvýznamnějším osobám Lešné na přelomu století. Byl císařským komořím, rytmistrem dragoonského pluku, zemským poslancem, starostou, zakladatelem dobrovolného hasičského sboru. Snad se Lešná měla stát „rodovým sídlem“, proto Filip odstoupil Lešnou v roce 1921 svému synovi Bedřichovi za 743 000 Kč a sám přesídlil na velkostatek v Morkovicích. Podobné majetkové přesuny byly v této době běžné, pokud se při dědickém řízení měly zachovat podmínky primogenitury (dědicem se stával prvorozeneň syn, majetek měl být zachován ve stejném rozsahu). Podobná skutečnost přivedla Kinské i na Moravu, když v Čechách zůstali především příslušníci knížecí větve Kinských. Bedřich byl pak v roce 1945 postižen konfiskací majetku. Na Kinských sídlících v Lešné nás zaujme ještě jedna skutečnost. Všichni tři měli za manželky hraběnky Dubské, svobodné paní z Třebomyslic. Toto úzké spojení s příslušnicemi významného moravského šlechtického rodu bylo pro Kinské v mnohem přínosné. Jak Kinští, tak Dubští se v historické kontinuitě vyvíjeli skoro stejně. Původně spíše

chudé, málo významné rody dokázaly „přeplout“ dějinami a získat mnoho politických i hospodářských zkušeností. Všimně si nyní hospodářské základny velkostatku v Lešné. Svou rozlohou i výnosy patřil k menším územním celkům. V době první pozemkové reformy v roce 1921 k němu patřilo 457 ha půdy, z které bylo 161 ha rozparcelováno, zbytek byl propuštěn ze záboru původnímu vlastníkovi. Ke statku patřil hospodářský dvůr a lesní revír v Lešné; pila ve Lhotce nad Bečvou (zal. 1905) a mlýn ve Lhotce nad Bečvou (zal. roku 1867) byly po roce 1918 prodány. Pivovar a palírna byly likvidovány již v roce 1863. Několik menších hospodářských budov statku bylo rozmístěno v okolních vesnicích. Významným zdrojem finančních prostředků byl prodej dřeva z vlastních lesů. Dokonalým obrazem hospodářské základny statku je soupis majetku velkostatku z roku 1924 v pozemkové knize obce Lešná. Tento byl vypracován v souvislosti s pozemkovou reformou a také z důvodu převodu vlastnictví statku na syna Filipa Kinského, Bedřicha.

Nynější majitel zámku, Okresní vlasti-

Hraběnka Marie Kinská, rozená Dubská z Třebomyslic (1864-1929)

Hrabě Filip Kinský (1861-1939)

vědné muzeum ve Vsetíně, provádí celkové rekonstrukční práce, které by měly vyústit ve zřízení muzejní expozice, dokumentující životní styl přelomu 18. a 19. století a prezentující přírodnovědné sbírky muzea. Opravený zámek v Lešné vytvoří svým začleněním do anglického parku navíc i zajímavou a hodnotnou scenérii.

KINŠTÍ Z VCHYNIC A TETOVA (NA LEŠNÉ OD ROKU 1887):
August Leopold (1817-1891)

m. Frederika, roz. Dubská z Třebomyslic (1828 až 1895)

Filip (1861-1939)

m. Marie, roz. Dubská z Třebomyslic (1864 až 1929)

Bedřich (nar. 1885)

m. Margareta, roz. Dubská z Třebomyslic (nar. 1885)

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Pozemková kniha obce Lešná. Matriky obce Lešná.

Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sv. II. — severní Morava, pol. Lešná.

PALACKÝ F.: Popis království českého. Praha 1848.

SLÁDEK J., Ortl J.: Topograficko-statistický slovník Čech. Praha 1870.

BARTOŠ — Trapl — Schulz: Historický místopis Moravy a Slezska, sv. 7, politický okres Valašské Meziříčí. Ostrava 1980.

DOMLUVIL E.: Moravská vlastivěda, okres Valašské Meziříčí, Brno 1904.

JUBILANT

JOŽKA ANTEK

JIŘÍ DEMEL

Nechce se tomu věřit, že ten činorodý valašský ogar, sochař Jožka Antek by měl letos mít již osmý křížek na ramenou. Ale je tomu tak. Narodil se 30. listopadu 1911 v Rajnochovicích. Odtud jezdil do Valašského Meziříčí na měšťanskou školu a měl se pak stát učitelem. Studia skutečně začal na meziříčském učitelském ústavu, ale brzo poznal svůj omyl. A tak se stává v letech 1929-32 žákem Státní odborné školy pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí. Rád vzpomíná na to, že byl posledním žákem řezbářského oddělení, kde mu byl učitelem, ale spíše přítel sochař prof. Miloš Bublík. Pak studoval opět řezbářství na uměleckoprůmyslové škole v Praze u profesora Štefana Zálešáka, který byl také žákem meziříčské odborné školy. Pro další uměleckou cestu Jožky Antka bylo ovšem nejdůležitější studium v ateliéru Bohumila Kafky na Akademii výtvarných umění v Praze. Již za studií upoutal na sebe pozornost, a když končil studia v roce 1938, obdržel Hlávkovo stipendium na cestu do Itálie.

Vynikající úroveň měly Antkovy práce ze studijního období. Není divu, že jeho Sedící dívka z roku 1936 je majetkem pražské Národní galerie. Absolventská Antkova Pomona byla vysoce hodnocena nejen Bohumilem Kafkou, ale také Maxem Švabinským. Výrazným rysem celé Antkovy tvorby je lyrický přístup k zobrazované skutečnosti. Ten se projevil také v jeho portrétních pracích. Ke každému zobrazovanému přistupuje s velkou láskou a snahou o zachycení jeho duševního života. Ještě v předválečném období vytvořil portréty malíře Františka Ondráška, básníka Františka Táborského a tuto sérii uzavřel jedním ze svých nejlepších děl, portrétem básnířky M. Z. Vracel se k němu několikrát, když ho zpracovával v mramoru pro pražskou a olomouckou galerii podle sádrovitého modelu. Je obtížné se rozhodnout, která z variant je lepší.

Pro své portrétní práce si Antek volil nejradijněji své přátele, své děti nebo osobnosti ze svého rodného kraje, k nimž měl hluboký vztah. Tak vznikla pamětní deska Bohumila Kafky, pamětní deska bratří Křičků v Kelči, portrét Hanuše Schwaigera, Jana N. Poláška a mistrovská busta Leoše Janáčka.

Sochařskému materiálu rozumí Jožka Antek jako málokdo. Jiří Mašín o tom píše: „Téměř desetileté odborné studium v něm zanechalo milenecký vztah k materiálu, který projevil nejen ve své vlastní tvorbě, ale stejně tak i v činnosti restaurátorské. Rozumí kameni jako málokdo jiný, rozumí bronzu a samozřejmě hlíně a sádře. Ví, že právě materiál propůjčuje v sochařství život myšlence, představě nebo zachycenému doteku lyrické nebo epické sku-

tečnosti. Materiál je tvárnou podstatou života sochařských děl, jež jsou — spolu s ostatními projevy umění — znamením lidské existence, lidského myšlení a lidského citu, od nejstarších dob až k dnešku i zítřku".

Proto Antek nejednou realizoval díla jiných sochařů. Jmenujme aspoň portrét Emu Destinové, který v mramoru vysekal podle modelu svého učitele Bohumila Kafky. Obrovskou práci věnoval zachování mistrovských děl minulosti. Restauroval renesanční reliéfy Paola della Stelly na Belvedéru, letohrádku královny Anny v královské zahradě. Řídil snesení obrovských kamenných soch z mostecké věže Karlova mostu. Pracoval na obnově Braunových soch v Kukusu i na portálu v Tišnově. Dohlížel na restauraci některých sochařských prací ve Valašském Meziříčí. Pracoval pro zbraslavské sbírky Národní galerie i pro Pražský hrad. Rád vyučuje o své účasti při otevření hrobů českých knížat a králů.

Teprve na posledních výstavách Antkova díla měli diváci možnost uvidět jeho malířské práce. Vznikaly jako umělcovo privatissimum, ale jejich vystavení ukázalo, že tvoří další nedílnou část jeho tvorby. Na svých akvarelech zachycoval ve chvílích klidu a odpočinku krajinu v Jizerských horách, kam zajížděl na chalupu, ale i Prahu nebo Beskydy, místa, která má velice rád.

Více než půl století věnoval Jožka Antek usilovně a odpovědně práci pro české umění. Právem Jiří Mašín napsal: „V kontinuitě restaurátorské práce a tvořivého úsilí, v tvorbě nesporných pozitivních hodnot, nalezl Jožka Antek nepochyběně svůj osobitý a přínosný hlas v našem umění. Toto konstatování je zároveň neodiskutovatelným oceněním jeho dosavadního díla“.

Jožka Antek: Hanuš Schwaiger, patinovaná sádra. (Suchomelova sbírka ve valašskomeziříčském muzeu)

Vzpomínáme

RNDr. BOHUMIL PEROUTKA
(1926—1969)

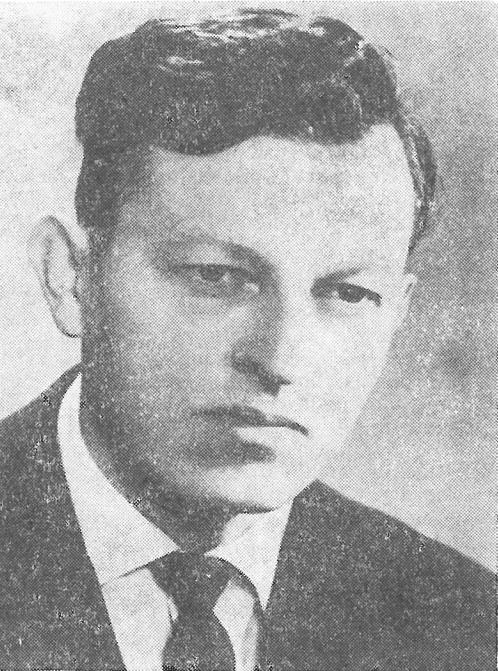
EVA URBACHOVÁ

Na den 6. srpna připadá 65. výroční narození RNDr. Bohumila Peroutky, bývalého ředitele vsetínského muzea.

Narodil se v Bratislavě 6. srpna 1926. V r. 1930 přesídlil s rodiči na Vsetín do Rokytnice, kde pak vychodil obecnou školu. Po maturitě na vsetínském gymnáziu v r. 1945 studoval na Masarykově universitě v Brně obory dějepis a zeměpis. Po úmrtí obou rodičů se na studiích udržel jen díky stipendiu a odborně zaměřeným brigádám (antropologie, archeologie, národopis). Po skončení studií v r. 1950 začal učit na střední škole v Hoštálkové. V r. 1953 dosáhl doktorátu přírodních věd z oboru zeměpis (disertační práce na téma Lužice a Lužické Srbiny). Po dvouletém působení na střední škole ve Valašských Kloboukách (1954 až 1955) pracoval od 1. září 1955 do konce roku 1961 jako vedoucí Okresního archivu ve Vsetíně. 1. ledna 1962 se stal ředitelem Okresního muzea (od r. 1963 název změněn na Vlastivědný ústav) ve Vsetíně. V této funkci jej zastihlo přestěhování muzea do vsetínského zámku i nová organizace muzejní sítě v okrese. Jako ředitel působil do 31. března 1967, kdy byl z této funkce na vlastní žádost ze zdravotních důvodů uvolněn a nadále pracoval v muzeu jako samostatný odborný pracovník. Kromě úkolů v oboru historie, archeologie a geologie byl i metodikem pro kroniky měst a obcí okresu Vsetín.

Svou první odbornou práci vydal ještě za dob studií: Přelidnění zeměkoule a jeho důsledky v rasovém a národnostním složení lidstva. Vyšla ve Zprávách Antropologické společnosti v Brně v r. 1948. V týchž Zprávách byl otištěn v r. 1950 i další článek Slované v Řecku. Po roce 1955 se věnoval už pouze regionu Valašska. Své hlavní odborné práce pak publikoval jako redaktor vlastivědného sborníku Valašska, jehož vydávání převzalo po brněnském Moravském muzeu hlavně jeho zásluhou Okresní muzeum na Vsetíně. Za redakce dr. Peroutky zde vyšlo pět ročníků: osmý až dvanáctý z let 1959-1968.

Okrh zájmů dr. Peroutky byl velmi široký, jak dokládá i materiál v jeho pozůstatku, uložené v Okr. muzeu a v Okr. archivu. Obsahuje jak množství výpisů z archivních materiálů, tak rukopisy a strojopisy přednášek a článků, recenze a kritických glos, libreto geologické expozice realizované v muzeu ve Valašském Meziříčí, korespondenci s různými odbornými institucemi i jednotlivci u nás i v zahraničí (Polsko, Lužice, Kirgizie). Sám jako aktivní turista a účastník orientačních závodů popularizoval

RNDr. Bohumil Peroutka

- R. J. a B. P.: Dodatky k bibliografii M. Václavka. Český lid 46 — 1959, s. 240
První dělnické časopisy na Valašsku. Valašsko VIII, 1959-61, s. 8-17
Revoluční hnutí valašských evangelíků v letech 1777-1781. Valašsko VIII, 1959-61, s. 42-60
Jan Misárek Slavičínský. Valašsko VIII, 1959-61, s. 66-80
Rožnovské rebelie. Valašsko IX, 1965, s. 37-59
Dimitr Kranžalov: Valaši na Moravě. Valašsko IX — 1965, s. 97-111 (polemická recenze).
Literatura k historii Valašska. Okr. pedagogické středisko Vsetín 1965, 18 s., cyklostyl
Zapomenutý vsetínský rodák, socialistka Karel Dědic. Valašsko X — 1966, s. 73-82
Zaniklý průmysl na Rožnovsku. Valašsko XI — 1967, s. 48-51
K pasekářské kolonizaci na Valašsku. Slezský sborník 65 — 1967, s. 248-253
Kandidatura T. G. Masaryka ve volbách do říšské rady v roce 1907. Valašsko XII — 1968, s. 9-17
Valašsko v diskusi o etnografických oblastech. Valašsko XII — 1968, s. 81-83
P. B. — E. Urbachová — Vl. Scheufler: Hromadný nález keramiky ve vsetínském zámku a vsetínské hrnčíři. Český lid 56 — 1969, s. 301 až 305

RUDOLF HORSÁK (1891—1967)

JIŘÍ HORSÁK

Díváme-li se z mostu přes Bečvu na siluetu „vsetínských Hradčan“, dominují v ní mimojiné stavby i vše dvou budov, zámku a římskokatolického kostela, které nám připomínají práci stavitele Rudolfa Horsáka, od jehož narození uplynulo 28. ledna t. r. 100 let.

Na formování jeho stavitelského vývoje se podílel jednak stavitec Londyn, u něhož se vyučil, jednak Stavitská škola v Josefově-Jarměři, kterou absolvoval, ale i přátelství se stavitelem Urbánkem, který ho seznámil i s nadšeným obdivovatelem valašského lidového stavitelství, pozdějším slovenským národním umělcem Dušanem Jurkovičem.

Po stavitelských zkouškách nastoupil u firmy Thonet, která využila jeho odborných znalostí na mnoha úsecích. V roce 1923 byl pověřen obnovou vsetínského zámku, který vyhořel v roce 1915. Z mnoha návrhů rozhodl se zachovat pro věž její původní tvar dvou cibulovitých báňí nad sebou a vrátit tak vsetínskému zámku jeho bývalou krásu.

V roce 1935 provádí v říms.-katol. kostele stavební úpravy kněžiště a přístavbu apsidy.

Pro zaměstnance firmy Thonet postavil nájemný dům nad pivovarem, rodinné domky na Podsedkách i na Jablonové, ale s jeho prací pro firmu se můžeme setkat v celém povodí Bečvy, kde v Thonetových polesích stavěl hájenky a jiné hospodářské objekty.

Vztah k lidové architektuře uplatnil především při stavbě chaty na Kohútce, kterou stavěl pro

František Hlavica: Rudolf Horsák, akvarel

svého přítele, malíře prof. Františka Hlavicu. Obdobnou stavbou byla i chalupa na Rusavě pro známého ilustrátora Adolfa Kašpara. V této budově, která je spravována Muzeem Kroměřížska, je nyní muzeum obce Rusavy.

Stavitel Rudolf Horsák se aktivně zapojoval i do kulturního a společenského dění na Vsetíně. Proto byl pověřen nejen odborným stavebním dozorem při výstavbě Masaryková reálného gymnázia, ale jako dlouholetý člen Sokola spolupracoval při stavbě zdejší Sokolovny a postavil i jednu z prvních turistických chat ve Vsackých Beskydech — chatu na Vsackém Cábě.

Z těch, kteří před desítkami let stáli při přerodě Vsetína v moderní město, už nikdo nežije. Ale jejich práce zformovala tvář města, v níž důležitou stopu zanechal svým dílem i stavitel Rudolf Horsák. (Zemřel 1. 8. 1967 v MÚNZ Valašské Meziříčí).

„Kašparova vila“ na Rusavě

Z NAŠICH KRONIK

BÝVALO TO PRVEJ VŠECKO JINAČÍ

Chalupy byly dřevěné, podsínek, tmavá sín, v ní pec na pečení chleba, kútek na vaření. Jedna jizba, nekdo měl aj chalúpku, ale v té bývali výminkáři. Všude hliněná podlaha, krvincem vymazaná. V jizbě v kútě kamna, na nich pec, na kterej sa tak dobře spávalo. Střechy věčinu šindelové. Když sa skoro na vesno uléhlo tela, tož bývalo v jizbě, protože by ve chlévě přechládlo. U Lipovjáků mívali kury celú zimu v jizbě pod kamny, pod lavú. Není divu, že měli v chalupách blechy, šváby, bлоšky. To staříček Venelů šel raz cosi po práci za potok a trefilo mu jít přes lavku. Ale co; na lavce potkal šváby, stěhovali sa. Šli pěkně jeden za druhým a prý co jich bylo, možná dobrý ohrabečný koš. Tož mosel počkať až přejdú, jináč sa nedalo.

U Ščepánů bývala slobodná cérka Milka ze svojí stařenků. Stařenka byli chromí, chodívali o čaganě, ale uvaří uvařili, ba aj koze pokludili. A tož tá Milka v létě chodila na robotu do panských hor, oddělávat vyžínku pro koze, a v zimě trčávala doma. A že jí byla dlívá chvíla, tož létávala věčinu po besedách. Tam sa krákorávalo kolikrát až do noci a tu sa dosť často stávalo, že milá Milka přišla dom až za tmy.

Koze v zimě nedójili, tož stařenka vařívali věčinu na večeři zelé, co zbylo sa zedlo na snídání. Nechávali jí ho na šporheltě, ať ho má trochu teplé.

Milka, aby stařenku neblíkala, nerozžala, našmárala na šporheltě hrnec ze zelím a jedla. Pořád ale cosi vyplývala. Ráno bylo v izbě na zemi plno švábů všelijak zmrzačených a ešče až zalistených od zelé.

Když sa chtěli ludé umyť, vzali do kameňáčka vody, nabrali do huby, vypluli do dlaní, trochu sa s ňú očapli, při tem chodili po jizbě a kropili zem. Potom enem zamétli a přecaj sa tak neprášilo.

Když byla pěkná pohoda na zelé, pikávaly sa podlesníky: Dalo sa uvařit věčí hrnec zemňáku v kožách, olúpal sa, vysypaly do necek, písťem na praní dobré utluky, osolily, do teho sa naléla kýška, přidalo třénky (později hladká pšeničná mouka), udělal sa řídší kvásek a nechal hodnú chvílu odležat. Těj třénky lebo tej můky nesmí byť moc, to sa mosí utrefit, ináč sú podlesníky jak lusk a to nesmí byť. Majú byť měkučké. Mezi tým sa nachystaly zelené listy, aby nebyly dúrává, kapku pomastily, těsto sa na ně natřelo a dálo do vytopené pece. Z upečených sa listy odlúpily, podlesníky mastily máslem, cukrovaly a skládaly na misu.

Hodně sa rodily děcka hluchoněmé a hlúpé. Možná proto, že sa aj hodně pilo. V Bystřici pod Hostýnem měl Žid pálenicu, a chlapci dostali sa nejak ke gořalce, sbírali pro něho po horách kořen jílku mámivého. Sušený mu ho nosili a on ho přidával do gořalky, aby byla silná. Páni prý nestáli o to, aby byli Valaši chytří.

Strýc Michalíků od Janků rádi vysedávali u Skrabánků v hospodě a popijali tú svoju bielučku. Nekdy tam trčali aj 14 dní. Ale jeho ženu, Kaču, tu to ukrutně peklilo. (Prý to byla pěkná robka, dycky nastrájená v sometové kordúlce, krejzík a rukávce naškrobené, vlasy do košička upletené.) Jednúc už to nemohla vydržať a šla si pro něho. Příďa do hospody, sedla kúsek dalej od strýca a poručila si štvrták. Vylupla, poručila druhý. Strýc čekal krvál, ale tetka nic. Ale když už pila štvrtý, škrknul z lavy a zařval na hospodu: „Idu dom, nekdo mosí mět rozum“.

K pitú patřilo odjakživa aj kúření. Kúřivalo sa enem z fajky alebo sa žula močka. To byl vyškrábaný spodek z fajky a ten sa dal za škraň. Takovým chlapom sa pravilo močkaři. Starý Maryník z Lázů, každé ráno staňa, chodil po dědině vyškrabovať chlapom fajky, aby měl co žuf.

Strýc Štradějků (z Holáňového dvora) takej ukrutně rád „žul močku“. Míval ju za škraň po celých dňoch. Negdy sa mu přecaj enem zazdálo, že má dosť; vytah ju z huby, že to byla taká kulička, a strčí si ju na deščičku přitlučenú na trámě, zrovna nad šporheltem. Neraz ju tetka našli spadlú v zemňákoch a neraz ju možná aj zedli rozvařenú v kyselici.

Tetka Okrúžková zasej vykládala, jak bývali některí ludé velice opatrni, až skoro lakoví. To když umřela jedna robka v Kateřinicích a oblékali ju do truhly, nedali jí sukňu, enem zástěru, že šak ju tam nebude žádný obhlédat. Truhlu při pohrebě položili na perácí stolicu a snád že to bylo trochu v kopečku, lebo možná proto, že bylo trochu po děšci, zalézaly nohy od stolice při jedné straně do země a tým pádem sa truhla nachýlila, víko moselo byť aj málo přitlučené a milá robka z truhly vypladla. Kúlala sa s kopečka dólou a že neměla tej sukňu, tož sa jí přítem řít tak oblikovala. Ludé, co byli na pohrebě, byli z teho celí ohrúzení.

Bývalo to prvej všecko jinačí. Takoví tí chudobní ludé, co chovali enem koze a přítem měli krdel děček, moseli si ten chleba vydělávat všelijak. Nekteré tetky nechávaly vystát kozi mléko, smetanu zebralý (že to bývala enem taká škárečka), stlúkly, máslo obarvily mrkvovú ščávú, poščaly od selky dřevěnú formu, mášlo pěkně vyrazily, zabálily do křenového lista a šly do města na trh. Dycky sa našla panička, co máslo nepoznala a kúpila. Góř dyž ho

nechala tetka o neco lacinší. Přes prázdniny mosévaly děcka sbíraf jahody, maliny, hřiby a mamu to nosily do města prodávat a za utržené peníze sa jím kúpily na zimu jančary, gata, zástera lebo šatka. Tak jim to obyčajně kupovali na Bartolomském jarmaku. Děcka brávali sebú, to byla záplata, že přes prázdniny poslúchaly. Nekeři ludé zasej brávali přes leto do chalup „luftáky“ na letní byt. Sami přespali ledakde na húře na seně, a takej byla nejaká koruna. Prvej nebylo kde vydělat, fabrik nebylo, tož tý chudobné děcka chodily po vyjítí školy na služby, nekeři k sedlákom a nekeři k pánom.

To moji mama nám pravívali, když nás volali k jídlu: Děcka, najprv poříkajte, aby vás Pán Bůh nasylil tým mámem co máme, abyste nestanuli od jídla hladní, ale najezení. Bylo nás 7 děček a mama s tatú. Večeřávali zme zemňáky v kožách vařené, mléko mama naléli do jedného kameňáčka a ten sme si podávali jeden druhému a mama nás enem upomínila: Děcka, moc nepřipijajte, ať nám to vystačí. Co sa také mohlo na tem poli urodit, než trochu tých zemňáku a teho zelé, když naši hnójili hnjem z bukového lístí, keré nakradli v panských horách (majitel Thonet). Když naši hnůj rozrazovali, fúknul větr, listí odnes a byla rolnápnjená.

Prvej sedláci nerádi odprodali chudákoví kúseky placu na stavbu. Takoví ludé byli pro něho „vyžirači“. Jednak kura mohla vlezť do setí, koza neco ožhrat, děcka chodit na valdúfsky. Lepší pro něho bylo, když neměl blízko súsedů. Strýc Jurú měl dycky svoje pořekadlo: Než bych jak dlaň odprodál, račí jak plachta přikupím. Šak býl ze svým bratrem do smrti za zle, že mu mosel pustit kúšek země na stavbu. Proto také tý chalúpky byly stavené věčinu na placi, de sa zhola nic nerodilo, lebo nebylo k ním žádného příjezdu. Sedláci měli na to takový metr, že čím je věc pola, tým sa věc zhostopadá. Chudobných ludí bylo dosť, co za mezu lebo pár řádků na zemňáky oddělávali celé leto.

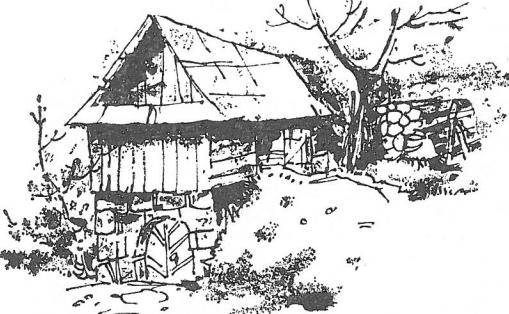
A tož u tých svojich chalúpek, zastrčených ledakde po grapách, mívali rádi staří ludé chebz (černý bez). Nesadili ho, on róst sám, ale také ho nerubával. Dyž kvét, tož jim to kole chalupy vónělo; trochu kvetu dycky utrhli a usušili, aby měli na léky proti kašli. Stačilo uvařit čašku ve mléce a horký vypít. Také rádi v chebzi hnifdívajú kosi. Tak aj dneskaj už ludé na to přišli, že je chebz léčivý, a tož mimo kvetu trhajú dobře zralé chebzinky a dělajú z teho ščávu. Kulíčky otrhajú, operú, nechajú dobře na cedíku z vody okapat. Na 1 kg chebzinek sa dá 1 kg krystalového cukru, dobře zatřepe, nechá se dva dni v chladně. Občas sa s tým potřepe. Najlepší je to dať do kameňáčka. Jak to začne púščať ščávu, tož sa to dá do odpařovacího hrnca, ščáva sa mosí dávať do tmavých sklenek. Nekdo do teho po-

tem přidá štyřhvězdičkový koňak lebo rum, ale potom sa to nesmí dať děckom. Jak je nekdo nachlazený, tož sa mu teho každý deň dá štampálka, až sa vylečí. Zbytečně sa to pít nemá, enem jako lék.

Náboženství nás chodil učit evandělický farář Augustin Pilečka z Pržna. On vlastně nechodusil, ale sa vozúval, v kočáre. K prženské fáře tedová patřilo cirkevní pole, hory a farář měl hospodárku, koně, statek, pacholka a dívku. Nekdy ho s tím kočárem přivez pacholek a nekdy přijel sám. Když přijížděval sám, tož s ním seděvalo na kozlíku psisko — vlčák. Zajel s koňama protivá Pasekovým, sám šel do školy a psisko hlédalo koně. Jak sa psisku zdálo, že už by měl farář končit, hybaj do školy a škrábával papučama po dveřích. A tož ten Pilečka býl na děcka také velice přísný. Lesti nekerý nedával pozor alebo neuměl desatero aj z výkladem, hned' ho poslal tlaciť. To sa mosél tak daleko postavit od zdi, aby neměl špičkama prstů na rukách sa moh do ní opřít. Ruky a aj celé tělo mosely byť vyšpónované tajak struny. Lesti nekerý poctivo netlačil, trochu rukám zalevil, tož Pilečka přes ně hůlkou lupnul a: „Popři sa, lepší, popři!“ Mosél sa ten farář tehdy zákona moc nedržat a mosél si tých svojich chyb byť aj vědomý, že dyž kázál v kostele, tož praúval: „Neřídte sa tým, co já dělá, ale tým, co já kážu“. Dysi zas vykládá děckom ve škole o marnotratnému synovi a že sa mu při tem po lícach slzy tak kůlaly. Ten vlčák, to psisko, pry mělo byť nařho tak zvykle, že dyž umřel, nechtělo sa od hroba hnút. Byl už enem kost a koža a ludé měli strach, že sa ztekne, tož ho na tem kerchově zastřelili.

Ze vzpomínek pamětníků, jak je zachytily v kronice obce Mikulůvka

ANASTÁZIE MARKOVÁ

Ilustrace z kroniky

HŘIBY NA VALAŠSKU

Hřiby měly na Valašsku vždy svůj význam. Byly nejen potravou chudých, ale i koníčkem lidí, kteří rádi chodili do přírody, aby se potěšili krásami lesa. V minulosti rostly ovšem daleko více, takže lidé sbírali většinou jenom hřiby bílé. Vlivem nečistot v ovzduší a při současné větší kyslosti půdy se značně změnil les a příroda. Tyto ekologické změny způsobily vedle dalších negativních jevů také úbytok hřibů. Některé druhy z našich lesů téměř vymizely a setkáváme se s nimi jen vzácně (hřib přívěskatý, hřib nachový, hřibkovář).

První bílé hřiby se objeví po májovkách už v měsíci květnu. Tyto dubáky a hrabové hřiby rostly v listnatém lese a na přílehlých loukách až do srpna, někdy jsme je mohli sbírat i v září a říjnu. Často se Valaši setkávali s těmito hřiby s hnědými hlavičkami i koncem října při hrabání listí v hrabovinách. Toto listí používali jako podestýlku pro dobytek a někdy se jim stalo, že vyhrobali i bílé hřiby. Ještě v 60. letech nebylo vzácností, když zkušený hřibař našel i 200 bílých hřibů. Sbírání hřibů bylo spojeno často i s lidovými příslušníky. Jedno z nich říkalo: „Hřibař do Jána viděti, to radši certa spatřiti.“ Kdo měl tyto zkušenosti, potvrď, že po Jánu se mu už hřibaření nedařilo. Nebylo to ovšem pravidlem.

Hrabové, dubové a bukové hřiby vystřídaly v červenci smrkové, které rostly v nízkých porostech nebo ve vysokých smrkovinách někdy až do listopadu. Vzácně se našly i po mrazích a prvních sněhových vločkách. Příroda vytvářela často i velmi zajímavé tvary hub. Vedle krásně urostlých hřibů jsme často nalézali hřiby pokřivené, zploštělé, ba dokonce kulovité s přirozenou hlavičkou. Ty rostly jen v mechu a hřibaři je hledali podle nadzvednutého mechu. Zkušený hřibař věděl dobře, v jakém lese má hřiby hledat. Při suchém počasí se zaměřil na nízký hustý porost, naopak, bylo-li zima a dostatek vláhy, hledal na kraji lesa, horských loukách a podobně. Se změnou ekologických podmínek se adaptují na tyto horší podmínky půdy a ovzduší i některé druhy hřibů. Kyseléjší půdu snáší poměrně dobře suchohřib, roste většinou tam, kde jsme byli zvyklí sbírat bílé hřiby. Naopak v některých oblastech Valašska se vytrácí jalovec a s ním i hřibkovář, který se na pasinkách hojně vyskytoval. Pomalu mizí také kuřátko (liška obecná). Dříve rostla v celých kolech, dnes je občas nalezneme v menším množství v „hrabovinách“ (habrových porostech) nebo ve smíšeném lese. Houby na Valašsku mají také své názvy. Vybral jsem alespoň některé z nich, aby nevymizely z povědomí valašských hřibařů (první uveden správný název, v závorce valašský název): hřibkovář (sinák, jalovčák), hřib dubový, habrový, smrkový (dubák, hrabovák, bílý hřib), hřib přívěskatý (máselník), kozák březový (březák), klouzek borový (podborůvka), lanýž letní (baraní kule), ryzec syrovinka (kravíčka), křemenáč osikový (janek, červeník), hřib

hnědý (suchohřib), liška obecná (kuřátko), václavka obecná (kolopeňka, pňůvka), pečárka — žampion polní (žampion), muchomůrka načervenalá (masák), kuřátko (jelení rožky), pýchavka (prášivka).

Uvedené hřiby patří na Valašsku k nejsbíranějším. Tyto názvy nemusí být platné pro celou oblast Valašska, místně mohou být i jiné. Valaši si z těchto hub připravovali chutné pokrmy, zejména omáčky, kyselice, smaženice, zasmaženou polévkou, řízky apod.

Co nespotřebovali, sušili, nakládali do soli, octa nebo konzervovali tukem. Nejdříve jedovaté hřiby se nazývaly na Valašsku hubaniska, psí hřiby nebo gamby.

Čtenář Zpravodaje mi nebude mít za zlé, když se s ním podělím o některé mimořádné zážitky ze své dlouholeté hřibařské činnosti:

— v roce 1964 jsem našel v hrabovině na jednom místě 48 bílých hřibů,

— v roce 1971 se mně poštěstilo nasbírat za 2 hodiny v hrabníku 206 bílých hřibů,

— rok 1974 byl pro moje hřibaření výjimečný tím, že jsem našel v hrabovině 6 srostlých hřibů o hmotnosti 1,30 kilogramu,

— můj největší hřib, nalezený v trávě v roce 1976, vážil 1,20 kg.

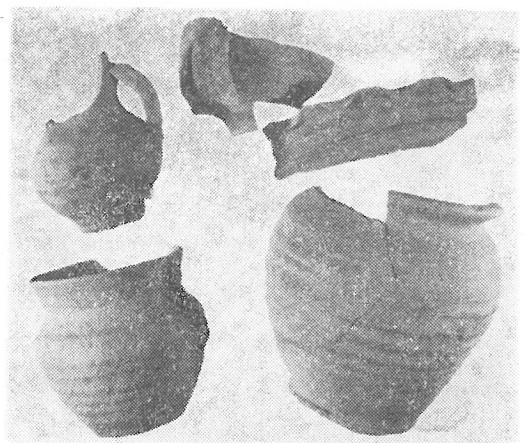
Hřibaření poskytuje člověku estetické, citové i turistické zážitky. Projevuje se v něm u většiny lidí hubový vztah k přírodě a k její kráse. Je opředeno i tajemstvím a nadějí na zvláštní úlovek. Když rostou hřiby, očekává houbař, že najde něco mimořádného, ať už svým vzezřením nebo velikostí, hřib, který vyvolá obdiv u všech jeho známých. Za nic na světě však správný hřibař neprozradí ani svému dobrému příteli, kde ty jeho houby rostou. Těšme se z této krásy lesa a chovejme se v lese opravdu lidsky. Budeme vděční za to, že v době ekologicky zničené a zdevastované přírody houby ještě rostou.

JOSEF GOLÁŇ,
kronikář Lhoty u Vsetína

MUZEJNÍ STŘÍPKY

NÁLEZ HRNČÍRSKÉ KERAMIKY V KELČI

Oblast Kelče je velice bohatá na archeologické a historické nálezy, které svědčí o významném postavení tohoto regionu v minulosti. V srpnu 1990 byl žákem místní ZŠ ohlášen nález střepů. Pracovníci OVM Vsetín, pracoviště Valašské Meziříčí, zajistili ohledání celého města, sběr vzorků střepů a nálezové okolnosti. Střepová vrstva o síle 0,5 m a délce 5 m byla odhalena při stavbě rodinného domku v blízkosti historického centra městečka a zámku. Přestože vrstva nebyla v původní poloze a vlivem stavby byla porušena, daly se vydedukovat jisté závěry. Velké množství střepů nasvědčovalo, že zde byla dílna, obchod nebo místo s podob-

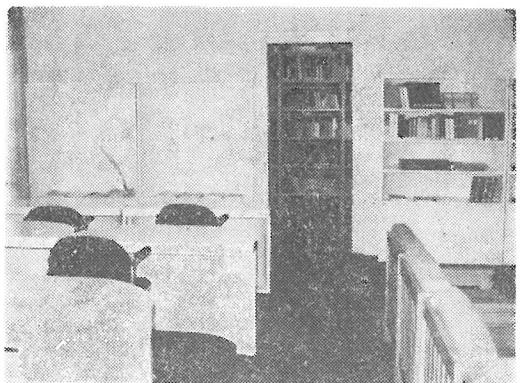
ným zaměřením. Střepy byly různé barvy (cihlová, šedá, modrá, sedohnědá až černá), zdobené lineárními motivy tvořenými přímo v pláštěti nádob, nebo shluky vrypů různých tvarů. Místy byla vrstva prorostlá kořeny, které částečně poškodily nádoby. Jako vzorky byly odebáry menší nádoby a amfory, které byly jen mírně poškozené, a cca 50 střepů se zvláštními prvky pro určení (ouška, náhubky, okraje, střepy se zdobením atd.).

Protože OVM Vsetín nemá vlastního archeologa, byly střepy posouzeny pracovníkem Vlastivědného muzea v Olomouci, kterým byly chronologicky zařazeny do poloviny 14. století. V budoucnu budou sloužit pro možné účely expozice řemesel z tohoto období.

JAROSLAV SZTEFEK

OZNÁMENÍ

V lednu letošního roku byla v muzeu ve Valašském Meziříčí otevřena pro veřejnost knihovna se studovnou. Fond knihovny obsahuje především přírodovědné publikace a časopisy, ale také knihy z oblasti společenských věd. Prezenčně si lze prostudovat regionální literaturu. Je otevřeno v úterý od 8 do 16 hodin.

VÝSTAVY V ROCE 1990

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

Nový rok zahájilo dílo Jaroslava J. Králíka (17. 12. 1989 — 28. 1. 1990), námětem první výstavy otevřené v roce 1990 byla tvorba Břetislava Janovského (4. 2.-4. 3.). Tento malíř, rodák z nedalekých Slušovic, působil řadu let na vsetínském gymnáziu.

Nesporně nejvýznamnější akcí roku byla výstava a s ní spojené mezinárodní sympozium Princip Thonet (30. 3.-8. 7.). Vsetínský zámek, který kdysi rodině Thonetových patřil, se stal nejen místem jejich setkání (sešlo se tu na padesát příslušníků rodiny z různých koutů světa), ale sjeli se tu podnikatelé, manažeři, návrháři i teoretici z Rakouska, Německa, Francie, USA a Japonska, aby se tu sešli s lidmi, kteří se tímto oborem zabývají u nás, na obou stranách hranice vedoucí po nedalekých Javornících. Dopoledne druhého dne patřilo exkurzi do TONu v Bystřici pod Hostýnem. Nadšení zahraničních návštěvníků, kteří zde uviděli klasický postup výroby ohýbaného nábytku, nás nemůže příliš těšit, uvědomíme-li si, že proti kresbám, které na přelomu století v této továrně vytvořil Hanuš Schwaiger, se tu změnily snad jen účesy žen.

Výstavu připravil Alexander von Vegesack a Germánské muzeum v Norimberku, kde byla také její premiéra. Pouť po Československu začala ve Vsetíně, pak byla reprezována v Praze, Brně a Bratislavě a má pokračovat dále do Polska, Sovětského svazu a Rakouska. Šťastnou shodou okolnosti bylo možno výstavu instalovat nejen v obvyklých prostorách v přízemí, ale věnovat jí téměř celá dvě křídla prvního patra zámku. Tak bylo možno pojat instalaci velkoryse a hlavně doplnit ji řadou exponátů ze sbírek našeho muzea i o několik návrhů ze vzorkovny bystřického TONu. Naplňuje nás přirozeně radost, že nejen účastníci sympozia, ale také návštěvníci výstavy, ať už jsou v oboru profesionální či se přišli jen potěšit a poučit, odcházeli od nás spokojeni.

Po tak náročné a atraktivní akci se dal čekat pokles zájmu o návštěvu muzea. Že tomu tak nebylo, za to vděčíme dílu Josefa Václava Myslbeka, z něhož byly vybrány necelé tři desítky soch a vystaveny ve dvou místnostech v přízemí a v atriu zámku (15. 7.-16. 9.). Tvorba zakladatelské osobnosti českého moderního sochařství stojí vždy znova za zhlédnutí a nalezla i zde množství vděčných diváků.

Tradici a současnost lidových tvůrčích aktivit srovnávala výstava s názvem Lidová umělecká výroba — minulost a současnost (7. 10.-2. 12.). Historická část byla připravena ze sbírek našeho muzea, současná tvorba byla vybrána a zapůjčena Ústředním lidové umělecké výrobou

v Praze. Srovnání to bylo zajímavé a i když ne vždy vyznělo ve prospěch současných tvůrců či pokračovatelů tradic, jistě mnohý z návštěvníků zatoužil po některém z nynějších výrobků.

Závěr roku patřil opět Interfotoklubu (16. 12. 1990 — 27. 1. 1991). Toto bienále fotoklubů z Evropy, Asie a Latinské Ameriky se uskutečnilo již po šestnácté.

Od 26. července je v pěti místnostech prvního patra vsetínského zámku, kde dříve byla expozice historie a poté část výstavy Princip Thonet, expozice nazvaná Umění a umělecká řemesla, kde je vystaven výběr z bohatých sbírek muzea. Kvalitní exponáty, krásné prostředí i přehledná instalace sbírkových předmětů v zámeckém interiéru — to vše našlo ohlas i v poměrně značném zájmu návštěvníků. Kromě tohoto plynulého sledu výstav proběhly ještě dvě, které se setkaly s nevšedním zájmem návštěvníků. Tradiční, už IV. výstava hub trvala pouhé čtyři dny (18.-21. 9.), měla však neprekonatelně nejvyšší denní průměr návštěvníků.

Bitva o Británii, atraktivní výstava (29. 9. až 4. 12.), kterou pro nás připravil vsetínský Propagteam prakticky celou ze sbírky Ludvíka Klímka, osvětlila jednu ze zamlčovaných stránek historie protinacistického odboje i hrdinství československých letců, kteří neváhali podstoupit dvojnásobné riziko (v případě zájetí byli pokládáni za zbréhy) a svým dílem přispět k vítězství spojenců a tím i k osvobození své vlasti.

V zámku Kinských ve Valašském Meziříčí byla po výstavě klasík českého moderního malířství ze sbírky OGVU Zlín zahájena výstavní činnost roku 1990 lidovou malbou na skle (21. 1. až 25. 2.). Výstava, která měla premiéru v Oblastním muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně a po nás byla ještě reprezována ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti, si kladla za cíl seznámit diváky s tímto fenoménem a shromáždila exponáty z východomoravských muzeí (Zlín, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Kroměříž, Rožnov, Vsetín a Valašské Meziříčí). Setkání se současnou tvorbou byla výstava díla pražského malíře a restaurátora Vladimíra Jarcovjáka (4. 3. - 15. 4.). Na asi paděsáti vystavených pracích měli návštěvníci možnost poznat jeden z proudů soudobého českého malířství, proud důsledný v řemeslném zpracování a na výsost moderní ve výrazu.

K sedmdesátým pátým narozeninám valašskomeziříčské malířky Jaroslavy Hýzové byl připraven přehled jejího celoživotního díla (22. 4. až 17. 6.). Výstava, která pak byla převzata ještě muzeem ve Velkých Karlovicích, ozřejmila vývoj její tvorby a zachytily bohatou námetovou šíři díla, které se převážně inspiroje rodinným krajem.

Příroda a muzeum je název výstavy (8. 7.-30. září), která osvětlila veřejnosti začasté méně známou, přesto však významnou a dnes již neodmyslitelnou část náplně činnosti muzeí. Za-

bývala se prací přírodotovědného oddělení muzea a ukázala mimo to také několik velmi atraktivních sbírkových předmětů.

Keramická tvorba valašskomeziříčského sochaře, keramika a designéra Ivana Jakeše byla náplní výstavy konané od 7. 10. do 18. 11. Na jeho tvorbě zaujme především zvláštní napětí plynoucí z určitého kontrastu mezi malířským zpracováním povrchu a sochařským pojetím hmoty jeho prací. Několika exponáty se představily také jeho děti — Kateřina Strnadelová a Michal Jakeš.

Od 2. prosince až do 6. ledna 1991 patřily výstavní sály meziříčského zámku obrazům, kresbám a litografiím rožnovského malíře Ludka Majera. Luděk Majer z Valašska pochází, na Valašsku žije a tak není divu, že se ve své tvorbě i Valašskem inspiruje, což výstava přesvědčivě doložila.

k tomu, že Umění a umělecká řemesla mají spíše povahu dlouhodobé expozice, pak výstava Princip Thonet trvala vlastně nejdéle.) Pro zajímavost si ještě seřadme výstavy podle celkového počtu návštěvníků:

1. 8 573 Princip Thonet
2. 6 293 Bitva o Británii
3. 4 634 Umění a umělecká řemesla
4. 3 555 J. V. Myslbek
5. 3 134 Lidová umělecká výroba
6. 2 485 České malířství ze sbírek OGVU Zlín
7. 2 151 Interfotoklub
8. 1 763 Příroda a muzeum
9. 1 230 Ivan Jakeš
10. 1 133 IV. výstava hub
11. 1 096 J. Hýzová
12. 1 070 J. J. Králík
13. 970 B. Janovský
14. 958 V. Jarcovják
15. 713 Lidová malba na skle
16. 431 L. Majer

ROZJÍMÁNÍ NAD PŘEHLEDEM NÁVŠTEVNOSTI

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

„Tolik se vždy mluvilo o tom, jak jsou Meziříčští uměnímilovní, ale fakta nezdají se tomu nasvědčovat,“ povzdechl si v roce 1914 Karel Fišer, c. k. professor dívčího gymnázia ve Valašském Meziříčí v článku k výstavě české grafiky. Chtělo by se mi vzdychnout si s ním, i když vím, že to nemá žádný smysl. Domnívám se, že je třeba podívat se na tabulku návštěvnosti nezaujatě a hledat spíše to, co bychom mohli v muzeu zlepšit.

Skutečnost není nikterak povzbudivá. V roce 1990 klesla celková návštěvnost asi o čtvrtinu proti roku předcházejícímu. Je to problém i jiných kulturních zařízení a podepsala se na něm nynější doba — lidé mají, zdá se, jiné starosti. Vezmeme-li tedy za základ počet osob, které muzeum navštívily, porovnáme-li toto číslo s počtem obyvatel (a budeme-li na vše předpokládat, že do muzea chodí jen ti místní, což samozřejmě není pravda), pak nám vychází, že v průměru navštíví obyvatel Valašského Meziříčí muzeum jednou za více než dva a půl roku, obyvatel Vsetína jednou za necelý rok a půl. Je to tristní, když uvážíme, že v západním Německu byla před nedávнем roční návštěvnost muzeí zhruba pětinásobkem celkového počtu obyvatel, z čehož plyne, že Němci navštěvují muzeum zhruba desetkrát častěji než my.

Zdálo by se, že je výhodná kratší doba trvání výstavy — vždyť ta, která trvala pouhé čtyři dny, tabulkou s velkým náškrokem vede. Toto tvrzení vyvracejí ovšem hned další dve výstavy, které přesahují obvyklý průměr. (Vzhledem

Jaké závěry lze z obou pořadí vyvodit? Muzeum především musí hledat svého návštěvníka a vyházet vstříc jeho zájmu. K návštěvě výstavy pravděpodobně motivuje buď specializovaný zájem (houby, Interfotoklub), atraktivnost téma (Bitva o Británii, Princip Thonet, Lidová umělecká výroba), neobvyklost námětu (Princip, Bitva), zaručená kvalita (Princip Thonet, Umění a umělecká řemesla a klasika: České malířství, Myslbek) a snad i příjemné prostředí (což je v podstatě u všech výstav, výrazněji u instalace uměleckohistorických sbírek).

Návštěvník hledá tedy v muzeu především něco zajímavého, co nemůže jinak vidět, rád si potvrdí své vnímání uměleckých hodnot (klasika má přednost) a když už se rozhodne jít na výstavu, dává přednost kvalitě. Rád se také poučí, ovšem volnější formou bez jakéhokoliv mentorování.

Při koncipování programu výstav i náplně stálých expozic je tedy třeba vyjít zájmům návštěvníků vstříc a naladit je tak, aby pokládali výstavy v muzeu za zárukou kvality a byli ochotni je navštívit i přesto, že jim název výstavy či jméno autora mnoho neříká. Je také potřebné hledat další způsoby, jak včlenit muzeum do běžného života, jak zaujmout obyvatele i návštěvníky okresu.

První nabídku můžeme směřovat ke školám. V obou muzeích lze využít expozic, výstav, sálu a videoprogramů nejen k obvyklé prohlídce, ale i k výuce dějepisu, výtvarné výchovy, vlastivědy i předmětu, který se jmenej občanská nauka a který by především měl seznámovat s hodnotami regionu. Ze je možno být hrdy na dovednosti předků, ukázaly výstavy lidového umění či ohýbaného nábytku, ukazují to i expozice skla a gobelinů a historie ve Valašském Meziříčí. Ze je v našem okolí mnoho zajímavého, doložily také výstavy Houby a Příroda a muzeum. Navštivte nás, rádi vyjdeme vašim zájmům vstříc.

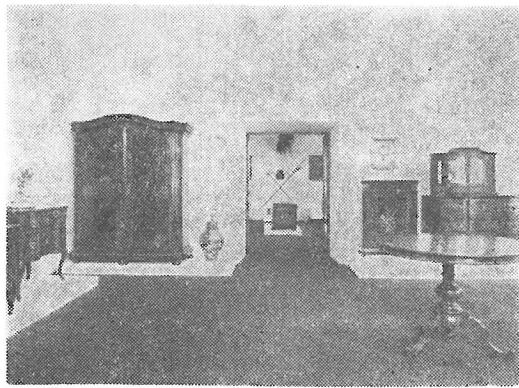
POŘADÍ ÚSPĚŠNOSTI VÝSTAV V ROCE 1990 PODLE PRŮMĚRNÉHO DENNÍHO
POČTU NÁVŠTĚVNÍKŮ

Název	místo	termín	celk. poč. návš.	ot. dnů (bez pond.)	denní průměr
1. IV. výstava hub	Vs	18. 9. — 21. 9.	1 133	4	283,25
2. Bitva o Británii	Vs	29. 9. — 4. 12.	6 293	57	110,4
3. Princip Thonet	Vs	30. 3. — 31. 12.	4 634	136	34,07
4. J. V. Myslbek	Vs	15. 7. — 16. 9.	3 555	55	64,63
5. Interfotoklub	Vs	16. 12. — 27. 1. 91	2 151	37	58,1
6. Lidová umělec. výroba	Vs	7. 10. — 2. 12.	3 134	55	56,98
7. Břetislav Janovský	Vs	4. 2. — 4. 3.	970	25	38,8
8. Umění a um. řemesla	Vs	26. 7. — 8. 7.	8 573	87	98,54
9. Ivan Jakeš	VM	7. 10. — 18. 11.	1 230	37	33,24
10. České malířství	VM	15. 10. 89 — 14. 1.	2 485	78	31,86
11. J. J. Králík	Vs	17. 12. 89 — 28. 1.	1 070	37	28,9
12. Vladimír Jarcovják	VM	4. 3. — 15. 4.	958	37	25,89
13. Příroda a muzeum	VM	8. 7. — 30. 9.	1 763	73	24,15
14. Lidová malba na skle	VM	21. 1. — 25. 2.	713	31	23
15. Jaroslava Hýžová	VM	22. 4. — 17. 6.	1 096	49	22,83
16. Luděk Majer	VM	2. 12. — 6. 1. 91	431	31	13,9
(vč. po.)					
— Osvětlovací sklo	Praha	5. 9. — 23. 9.	2 500	19	131,58

Návštěvníci muzea v roce 1990 — fyzické osoby

Vs	1. 1. — 31. 12.	22 011	314	70,55
VM	1. 1. — 31. 12.	10 062	314	32,25

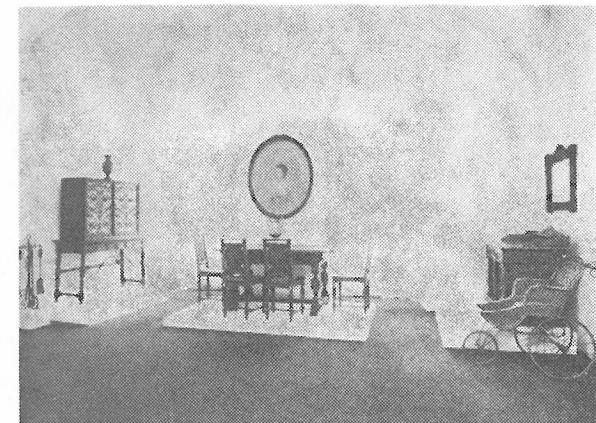
Abychom zamezili zkreslení u výstav, které přecházejí přes datum 1. ledna, uvádíme celkovou dobu jejich trvání i celkovou návštěvnost.

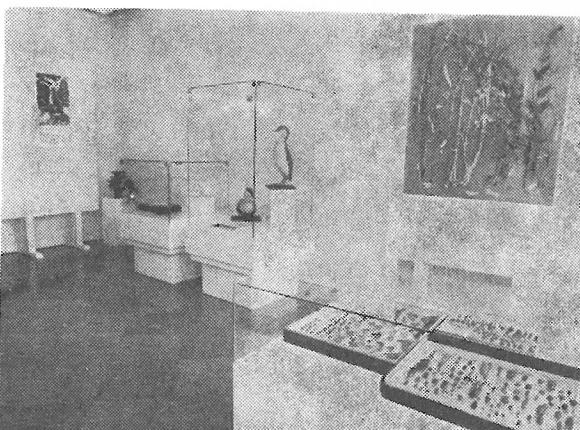
Umění a umělecká řemesla

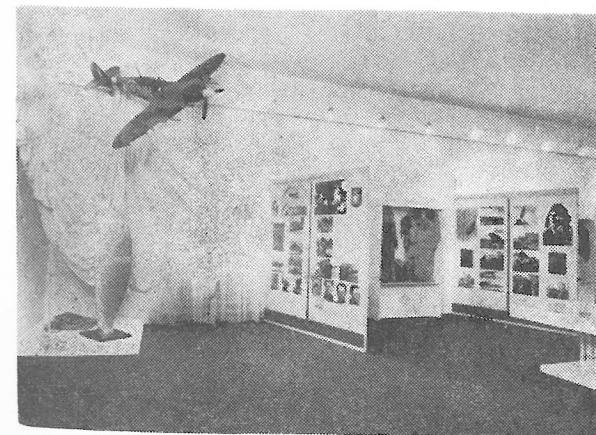
Lidová umělecká výroba

Umění a umělecká řemesla

Příroda a muzeum

Z VÝSTAV V ROCE
1990